

Opinnäytetyö (AMK)

Hoitotyö

Terveystenhoitotyö

2011

Viivi Heikkilä ja Mira Korkalainen

ISOVANHEMPIEN ROOLI LASTENLASTEN ELÄMÄSSÄ ISOVANHEMPIEN KOKEMANA

– teemahaastattelututkimus

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Viivi Heikkilä ja Mira Korkalainen

ISOVANHEMPIEN ROOLI LASTENLASTEN ELÄMÄSSÄ ISOVANHEMPIEN KOKEMANA

Opinnäytetyön aiheena on isovanhempien rooli eri ikäisten lastenlasten elämässä isovanhempien kokemana. Opinnäyte kuuluu Turun ammattikorkeakoulun ja Salon kaupungin erityisestä edistävään- hankkeen piiriin. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää isovanhempien perheelle antamaa tukea. Tavoitteena on lisätä isovanhempien valmiuksia olla mukana lastenlasten elämässä.

Haastateltavista (n=9) naisia oli seitsemän ja miehiä kaksi ja he olivat iältään 67-75-vuotiaita. Haastatteluja oli seitsemän, joista kaksi haastattelua järjestettiin parihaastatteluna. Lapsia haastateltavilla oli yhdestä kolmeen. Lastenlapsia heillä oli kahdesta neljään ja he olivat iältään neljästä kuukaudesta kahteenkymmeneen neljään ikävuoteen. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua ja tutkimushaastattelut analysoitiin induktiivista sisällönanalyysiä käyttäen.

Isovanhemmat kokivat isovanhemmuuden tärkeänä lastenlapsille, perheelle ja heille itselleen. Isovanhemmat osallistuivat lastenlasten elämään eri ikäkausina auttamalla arjessa perhettä, rakastamalla, psykososiaalista kehitystä tukemalla, pitämällä yhteyttä eri tavoin, opettamalla elämäntaitoja ja arkielämän taitoja. Isovanhempien osallistumisen merkitys vaihteli eri ikäkausina, mutta tietyt asiat korostuivat muita enemmän kaikkina ikäkausina. Lastenlapsille isovanhempien osallistumisella oli suurin merkitys psykososiaalisen kasvun tukijana ja tärkeänä ihmissuhteena. Kaikkina ikäkausina korostui isovanhempien merkitys tukiverkostona perheelle. Isovanhemmille itselleen suurin merkitys osallistumisella oli tärkeänä ihmissuhteena, jatkuvuutena, muuttuvien elämäntilanteiden tukijana toimimisena. Valtaosa tutkimukseen haastateltavista koki olevansa rakkauden antaja tai elämän opettaja.

Tutkimustuloksia on mahdollista hyödyntää esimerkiksi neuvoloissa kartoitettaessa perheen tukiverkostoa. Jatkotutkimusaiheeksi nousi millaista tukea perheet odottavat isovanhemmilta.

ASIASANAT:

Isovanhemmuus, isovanhemmat, osallistuminen, lastenlapset, lapsi, vanhemmuuden roolikartta, tukiverkosto

Viivi Heikkilä and Mira Korkalainen

GRANDPARENTS' ROLE IN GRANDCHILDREN'S LIFE EXPERIENCED BY GRANDPARENTS

The aim of this thesis is to find out how grandparents experience the role of grandparents in different age periods of grandchildren's life. This thesis is part of Erityisestä Edistävään-project by Turku University of Applied Sciences and the city of Salo . The purpose of this study was to find out what kind of support grandparents give to family. The aim of this work is to increase grandparents' abilities to participate in grandchildren's life.

Seven of the interviewees (n=9) were women and two were men. They were 67-75 years old. Two of the seven interviews were made as couple interviews. Interviewees had children between one and three. Grandparents had grandchildren between one and three and they were aged four months and twenty-four-years. Information was collected by a theme interview. Research interviews were analyzed by using an inductive qualitative content analysis.

Grandparents experienced grandparenthood as important for grandchildren, family and themselves. Grandparents participated in grandchildren's life in different age periods by helping the family in weekdays, in the ways of expressing love, by supporting psychosocial growth, communicating in different ways, teaching skills of life and daily living skills. The significance of grandparental participation was varying in different ages but certain things were emphasized more than others in all ages. For grandchildren the most important meaning was supporting psychosocial growth and important human relationship. In all age periods the significance of grandparents as a support network for the family was emphasized. For grandparents themselves the most important aspect in participation was the important human relationship, continuity and the supporter of varied situations in life. The majority of research interviewees experienced a grandparent to be in the role of love giver or life skills teacher for the grandchildren.

The results of this research can be used for example in surveying family support networks at child health clinics. Further research theme could be what kind of support families expect from grandparents.

KEYWORDS:

Grandparenthood, grandparent, participating, grandchildren, child, rolematrix in the parenthood, supporting network

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 ISOVANHEMMAT LAPSIPERHEEN VOIMAANNUTTAJANA	8
2.1 Isovanhemmuus ennen ja nyt	8
2.2 Isovanhemmuuden roolit	14
2.3 Isovanhemmat osana lapsiperheen tukiverkoston	16
3 TÄRKEÄ ISOVANHEMMUUS	22
3.1 Isovanhemmuuden merkitys isovanhemmille	22
3.2 Isovanhemmuuden jaottelua	25
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSONGELMAT	27
5 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTTAMINEN, LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	28
6 TUTKIMUSTULOKSET	35
6.1 Tiedonantajien taustatiedot	35
6.2 Isovanhempien osallistuminen eri-ikäisten lastenlasten elämään	35
6.3 Isovanhempien osallistumisen merkitys lastenlapsille, perheelle ja isovanhemmalle, isovanhemman itsensä kokemana lastenlasten eri ikäkausina	59
7 POHDINTA	69
LÄHTEET	73

LIITTEET

Liite 1. Perustiedot tässä tutkimuksessa käytetyistä tutkimuksista

Liite 2. Toimeksiantosopimus

Liite 3. Vanhemmuuden roolikartta

Liite 4. Teemalista

Liite 5. Tutkimuslupa

Liite 6. Suostumuslomake

TAULUKOT

Taulukko 1. Esimerkkitapauksia tehdyistä luokitteluista.	33
Taulukko 2. Isovanhempien osallistuminen vauva-ikäisten lastenlasten elämään auttamalla arjessa.	38
Taulukko 3. Isovanhempien osallistuminen vauva-ikäisten lastenlasten elämään luomalla kontaktin lapseen ja rakastamalla.	40
Taulukko 4. Isovanhempien osallistuminen vauvaikäisten lastenlasten elämään turvaamalla fyysistä hyvinvointia.	41
Taulukko 5. Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään yhteyttä pitämällä ja viettämällä aikaa yhdessä	43
Taulukko 6. Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään psykososiaalista kehitystä tukemalla.	45
Taulukko 7. Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään auttamalla arjessa.	47
Taulukko 8. Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään rakastamalla.	48
Taulukko 9. Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään opettamalla elämänarvoja.	50
Taulukko 10. Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään opettamalla arkielämäntaitoja.	51
Taulukko 11. Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään psykososiaalista kehitystä tukemalla.	53
Taulukko 12. Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään yhteyttä pitämällä ja auttamalla arjessa.	55
Taulukko 13. Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään rakastamalla.	57
Taulukko 14. Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään elämäntaitoja ja arkielämäntaitoja.	58
Taulukko 15. Osallistumisen merkitys lastenlapsille vauvaiässä.	60
Taulukko 16. Osallistumisen merkitys lastenlapsille leikki-iässä.	61
Taulukko 17. Osallistumisen merkitys lastenlapsille koulu- ja nuoruusiässä	62
Taulukko 18. Osallistumisen merkitys perheelle lastenlasten ollessa vauvaiässä.	64
Taulukko 19. Osallistumisen merkitys perheelle lastenlasten ollessa leikki-iässä.	65
Taulukko 20. Osallistumisen merkitys perheelle lastenlasten ollessa koulu- ja nuoruusiässä.	66
Taulukko 21. Osallistumisen merkitys isovanhemmalle itselleen lastenlasten ollessa vauvaiässä.	67
Taulukko 22. Isovanhempien osallistumisen merkitys isovanhemmalle itselleen, lastenlasten ollessa leikki-iässä.	67
Taulukko 23. Isovanhempien osallistumisen merkitys isovanhemmalle itselleen lastenlasten ollessa koulu- ja nuoruusiässä.	68

1 JOHDANTO

Isovanhempien rooli on muuttunut vuosisatojen saatossa. Aikaisemmin elettiin useamman sukupolven perheissä, nykypäivän Suomessa isovanhemmat eivät kuulu enää ydinperheeseen. (Rotkirch, Söderling & Fågel 2010, 5.) Nykyisin isovanhemmat ovat vasta kolmanneksi tärkein kasvattajaryhmä vanhempien ja opettajien jälkeen (Hakala, Järvinen & Torikka 2000, 113–114). Isovanhemmat jakavat tietoa suvun historiasta ja perinteistä. Elämän käännekohtissa isovanhempi tarjoaa lastenlapsilleen jatkuvuutta ja turvallisuutta. (Rotkirch ym. 2010, 6.) Isovanhempien ja lasten suhteessa sosiaalisen tuen merkitys korostuu (Ahonen 2001, 2).

Viime vuosikymmeninä on tehty tärkeää tutkimusta isovanhempien ja lastenlasten välisistä suhteista (Haavio-Mannila, Majamaa, Tanskanen, Hämäläinen, Rotkirch ja Roos 2009, 12). Hoitotieteessä isovanhemmuutta on tutkittu vähän Suomessa. Aihe on ajankohtainen ja tärkeä yhä useamman suomalaisen tullessa isovanhemmuusikään. (Ahonen 2001, 2.) Yhteiskunnan tasolla ei ole kokonaisvaltaisesti isovanhemmuutta tukevaa tahoa. Sosiaali- ja terveysalalla ei ole paneuduttu esimerkiksi isovanhemmuuteen liittyvään tutkimus- ja kehittämistyöhön ja vain harva ammattikorkeakoulu antaa aihetta koskevaa opetusta, myöskään isovanhemmuuteen liittyviä opinnäytetöitä ei ole tehty. (Sinnemäki, 2006, 2-3.) Isovanhemmuus ansaitsisi yhteiskunnassa näkyvämmän aseman, esimerkiksi työelämässä ei ole tunnistettu isovanhemmuuteen liittyviä vaatimuksia (Sinnemäki 2005, 2). Tässä tutkimuksessa käytettyjen tutkimusten perustiedot ovat liitteessä 1.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää isovanhempien perheelle antamaa tukea. Tavoitteena on lisätä isovanhempien valmiuksia olla mukana lastenlasten elämässä. Tutkimusongelmia olivat, miten isovanhemmat osallistuvat eri-ikäisten lastenlastensa elämään ja mikä on isovanhempien osallistumisen merkitys lastenlasten eri ikäkausina lastenlapsille, perheelle ja isovanhemmalle, isovanhemman itsensä kokemana. Tutkimusaineisto kerättiin

teemahaastatteluilla (n=7), ja haastattelut analysoitiin sisällönanalyysimenetelmää käyttäen.

2 ISOVANHEMMAT LAPSIPERHEEN

VOIMAANNUTTAJANA

2.1 Isovanhemmuus ennen ja nyt

Ihmislajia luonnehtii nykyisen evoluutioteoreettisen näkemyksen mukaan yhteisöllinen kasvatus, jossa äidin lisäksi kasvatukseen osallistuu lapsen isä, isovanhemmat ja muut sukulaiset. On viitteitä siitä, etteivät äidit missään historian vaiheessa ole vastanneet yksin lasten hoivasta ja kasvattamisesta. (Haavio-Mannila ym. 2009, 17.) Isovanhempien rakkaus lastenlapsiaan kohtaan on yksi seitsemästä myötäsyttyisistä tunnevalmiudesta, mihin perheen muodostus ja sen ytimenä oleva parisuhdeperhe perustuu. (Tanskanen, Hämäläinen & Danielsbacka 2009.) Lastenhoitoapu painottuu suvun äitilinjaan ja voidaankin olettaa, ettei tämä tule muuttumaan tulevaisuudessakaan, vaan äidin ja tyttären tiivis side pysyy perheen ytimenä (Tanskanen, Hämäläinen & Danielsbacka 2009).

Isovanhempien rooli on muuttunut vuosisatojen saatossa, mutta he ovat olleet aina kuitenkin perheen keskeinen osa. Suomessa 1700-luvulla varsinkin isoäidin läsnäolo oli merkittävä; se paransi huomattavasti lastenlasten selviytymismahdollisuuksia. Aikaisemmin elettiin useamman sukupolven perheissä, ja isovanhemmat olivat osa nuoremman perheen arkea. (Rotkirch, Söderling & Fågel 2010, 5.) 1800-luvulta alkaen perhekokoon on pienentynyt, sen lisäksi kaupungistuminen ja naisen aseman muuttuminen on saanut myös aikaan isovanhempien roolin muutoksen (Kyrönlampi–Kylmänen 2010, 44).

Nykypäivän Suomessa ydinperheeseen ei kuulu enää isovanhemmat; vain noin 20 000 perheessä isovanhemmat asuvat samassa taloudessa (Rotkirch ym. 2010, 5). Etäisyys isovanhempiin on kasvanut. Kun vuonna 1997 matka isoisan luokse oli noin 72 kilometriä, vuonna 2005 etäisyys oli noin 76 kilometriä. Kouluikäisistä lapsista noin 70 %:lla asuu ainakin yksi isovanhempi 20 kilometrin säteellä. (Tilastokeskus 2007, 6.) Isovanhemmat asuvat keskimäärin 188,8–285,3 kilometrin päässä nuoremman polven edustajista. Kauimpana

asuu keskimääräisesti isänäiti. (Haavio-Mannila ym. 2009, 255.) Kuitenkin asumisetäisyys isovanhempien ja lastenlapsien välillä on keskimääräisesti kohtuullinen, joten lastenlapset tapaavat melko usein isovanhempiaan (Sinnemäki 2006,10). Kanssakäyminen on tiivistä lastenlasten syntyessä (Mäkelä 1999, 46–47). Kun lastenlapsi on vielä pieni, on tavallisempaa, että isovanhempi asuu lähellä. Tämä lisää perheiden ja lasten turvallisuuden tunnetta. (Sinnemäki 2006,10.)

Olennaista isoäidin ja lastenlapsen suhteen kannalta on se, että lastenlapsi on asunut lapsuutensa lähellä isoäitiään, jolloin syntyy kiintymyssuhde (Mäkelä 1999, 47). Toisaalta myös isoisät ovat yhtä tärkeitä henkilöitä kuin isoäiditkin lastenlapsien näkökulmasta, ja myös isoisät tarvitsevat perhesiteitä (Männikkö, 2006, 2). Vauvaiästä asti tekemisissä oleminen lähensi isovanhempien ja lastenlasten välisen suhteen laatua. Suhteen läheisyys on yhteydessä maantieteelliseen etäisyyteen siten, että lähempänä asuvat lastenlapset tuntuvat isovanhemmista emotionaalisestikin läheisemmiltä. Tämä saattaa olla yhteydessä tiiviimpään kanssakäymiseen. (Tirkkonen 2000, 42.) Tällöin yhdessäolo on arkipäiväistä, eikä vain kyläilyä. Yhdessäolo saattaa tapahtua ilman vanhempia, jolloin isovanhemmat oppivat tuntemaan lastenlapsensa paremmin. Lähellä asuvilla isoäideillä ja lastenlapsilla tämä oli luonnollisesti tavallisempaa. Lähempänä asuvia lastenlapsia isoäidit tapaavat viikoittain. Yhteydenpito aikuistuviin lastenlapsiin säilyi, jos yhteyttä oli pidetty lastenlasten kotona asuessakin. Arvostetuin ja toivotuin yhteydenpidon muoto oli vieraileminen isovanhempien luona. Avioero saattaa etäännyttää lastenlapsen ja isoäidin. Maantieteellinen välimatka vähentää isovanhemmaksi tulon konkreettisia vaikutuksia isoäitien elämään. (Mäkelä 1999, 48–49; 69.)

Vain noin 5 % nuorimmasta polvesta on yhteydessä viikoittain omiin isovanhempiinsa. 24,5 % on yhteydessä isovanhempaansa noin 1-3 kertaa kuukaudessa. Suurin osa nuoremman polven edustajista, 53,8 %, on yhteydessä henkilökohtaisesti, puhelimitse tai sähköpostitse isovanhemman kanssa keskimääräisesti harvemmin kuin kerran kuukaudessa. (Haavio-Mannila ym. 2009, 256.) Soittaminen onkin yleisin muoto pitää yhteyttä

lastenlapsiin ja heidän perheisiinsä. Suurin osa isoäideistä on yhteydessä nuorempiin sukupolviin vähintään viikoittain, soittelu oli arkipäiväinen asia isoäitien ja perheiden välillä. Kauempana asuvia lastenlapsia tavataan kolmesta kuuteen kertaan vuodessa, tavallisimmin juhlapyhinä. (Mäkelä 1999, 47.) Nuoret taas pitävät pääasiallisesti yhteyttä isovanhempiinsa käymällä heidän luonaan ja ovatkin tekemisissä eniten lähinnä asuvien isovanhempien kanssa (Ketoja 2005, 33, 39). Yhteydenpito äidinäitiin on selvästi tiiviimpää verrattuna muihin isovanhempiin (Haavio-Mannila ym. 2009, 46).

Noin joka toinen suomalainen, jolla on elossa olevia isovanhempia, katsoo heidät perheen jäsenikseen (Haavio-Mannila ym. 2009, 9). Avioerojen määrällinen kasvu ja lasten lukumäärällinen väheneminen on nakertanut perinteistä ydinperhettä eri tavoin, mistä on seurannut ”hajonneiden” perheiden ja ilman perhettä asuvien määrän kasvaminen. Tällä voi olla isovanhemmuuden merkitystä lisäävä vaikutus. (Haavio-Mannila ym. 2009, 12.) Isovanhempien merkitys ei ole siis yhteiskuntien modernisoitumisen seurauksena kadonnut. Voidaan olettaa, että isovanhempien rooli tulee olemaan myös tulevaisuudessa merkittävä, sillä monilla ihmisillä on moderneissakin yhteiskunnissa lastenlapsia, ja kaikilla on tai on ollut isovanhemmat. (Tanskanen, Hämäläinen & Danielsbacka 2009.)

Isovanhempien puuhailun merkitys on muuttunut vuosikymmenien aikana. Ennen aikaan puuhissa oli mukana opettamisen maku, aikuinen ohjasi omalla esimerkillään lasta oikealle tielle elämässä. Suhtautumisessa arjen touhuihin on suuri ero. Nykyään lastenlasten kanssa voidaan esimerkiksi mennä marjaan retkeilyyn ja rentoutumisen vuoksi, kun taas aikaisempi sukupolvi marjasti oppiakseen työntekoa ja hyödyksi olemista. Ennen lapsia otettiin arjen töihin mukaan aikuisten ajankäytön sanelemana, kun nykyajan isovanhemmat pohtivat tarkemmin, mitä lapsi jaksaa ja haluaa tehdä. (Rotkirch ym. 2010, 60.)

Isovanhempien ja lastenlasten väliset suhteet, jotka ovat läheisiä ja monimuotoisia, koostuvat paljon yhteisistä puuhista. Toisaalta kaikilla isovanhemmilla ei ole mahdollisuutta tällaiseen, vaikka tahtoa olisikin. Yhdessä tekeminen tuo nautintoa molemmille, ja sen ohessa saatetaan siirtää

monenlaista arvokasta oppia. Arkinen oleminen ja leikki liittyvät usein lasten lomiin, jolloin oleskellaan mökillä ja maalla. Lähellä luontoa isovanhempien on helpompaa toteuttaa pyrkimys taata vapaata, omatoimista ja kiireetöntä leikkimistä. Mökillä ollessa lapsia voidaan viedä marja- ja sienimetsään, kasvimaalla he saavat auttaa isovanhempiaan ja oppia siinä samassa uusia asioita. Yhteisten puuhien tavoitteena voi olla asioiden opettaminen ja samalla perinteiden siirtäminen sukupolvelta toiselle. Oppi voi olla ajankäytön ja sen suunnittelun opettamista, toisten huomioon ottamista tai käsityö-, uinti-, ja hiihtotaitojen välittämistä. (Rotkirch ym. 2010, 84; 87–90.) Isoäitien mielestä tärkeää isovanhemmuudessa on lastenlasten ohjaaminen oikean ja väärän erottamisessa ja kunnioittamaan itselleen tärkeitä perinteisiä elämänarvoja. Myös perinteen välittäjänä toimiminen lastenlapsille tuli esiin. (Vuorilampi 2004, 80.) Yhteiset matkat ovat isovanhempien ja lastenlasten yhteisiä ja iloisia esimerkkejä yhteisistä kokemuksista (Rotkirch ym. 2010, 89). Isovanhemmat edistävät mielellään lastensa liikuntaharrastuksia harrastamalla liikuntaa yhdessä lastenlasten kanssa ja samalla opettavat terveellisiä elämäntapoja (Rotkirch ym. 2010, 95).

Mäkelä (1999) jakoi isoäitien toiminnan lastenhoitoon, puuhailuun lastenlasten kanssa, elämysten tarjoamiseen, hemmotteluun, yhdessä harrastamiseen ja keskustelemiseen. Isoäidit kuvasivat tekevänsä muodollisia vierailuja harvemmin tyttären kuin pojan perheisiin. Isoäidit haluavat opettaa asioita lastenlapsilleen yhdessä tekemällä. Isoäidit pitivät tärkeänä erityisesti pienille lastenlapsille perinteiden välittämistä ja erilaiseen elämäntyyliin tutustuttamista. Lisäksi isoäidit ulkoilivat, pelasivat seurapelejä, lukivat satuja ja leikkivät pienten lastenlasten kanssa. Lastenlasten mielipiteet ajankohtaisista asioista kiinnostivat isoäitejä ja aikuistuvien lastenlasten kanssa keskusteltiinkin ajankohtaisista tapahtumista ja nuorten tulevaisuuden suunnitelmista. Isoäidit kokivat olevansa lastenlasten kautta kiinni nykyhetkessä. Isoäidit ja lastenlapset harrastivat yhdessä muun muassa laulamalla, päiväkirjaa kirjoittamalla, lukemalla ja voimistelemalla. Lisäksi käytiin teatterissa, elokuvissa ja konserteissa. (Mäkelä 1999, 39–40; 42–43.)

Ketoja (2005) tutkimuksessaan toteaa, että nuoret ovat viettäneet aikaa eniten isovanhempiensa kanssa jutellen, vain olemalla, pelaamalla ja tekemällä arkipäiväisiä asioita. Nuoret kokevat myös, että läheiset isovanhemmat jaksavat kuunnella heidän juttujaan ja ymmärtävät heitä. (Ketoja 2005, 33; 39.) Nuorilla on luottamus isovanhempiin ja heiltä saatuun tukeen. Nuoret pitävät tärkeänä, että isovanhempien puoleen voi kääntyä esimerkiksi murrosiän kuohuissa, jolloin suhde omiin vanhempiin on heikompi. He myös arvostavat pitkäaikaista ihmissuhdetta isovanhempiin. (Rönkkö 2003, 87.)

Nuorten suhteet isovanhempiin vaihtelevat suhteellisen välinpitämättömästä suhteellisen syvälliseen. Nuoret arvostavat tukea, mitä he saavat suunnitelmilleen ja elämäntavoilleen. (Keskinen 2004, 65; 69.) Jotkut nuoret näkevät isovanhempien roolin eräänlaisena unelmien vastaanottajana. Isovanhemmat voivat olla myös suuressa roolissa nuoren elämäntapojen ymmärtäjänä, mikä saa aikaan nuoren ja isovanhempien välisiin keskusteluihin raikkaan ja avoimen ilmapiirin. (Keskinen 2004, 36; 38.) Osa vastaajista koki Keskinen (2004) tutkimuksessa isovanhempien suhtautuvan heidän koulumenestystään koskeviin asioihin paremmin kuin heidän vanhempansa. Isovanhemmat voivat toimia myös muita tulevaisuuden suunnitelmia koskevissa keskusteluissa eri tasolla kuin vanhemmat. Nuoret kokevat isovanhemmat ihmisiksi, jotka eivät vaadi liikoja. Erityisesti mummo koettiin henkilönä, joka vanhempia useammin oli tyytyväinen nuoren koulunumeroihin. Nuoret, jotka kokivat keskustelun vanhempien kanssa hyväksi, pitivät isovanhempiaan sellaisina, joiden kanssa saattaa olla oma itsensä. Pieniä asenneristiriitoja, koskien esimerkiksi koulutusta ja elämäntapoja, on koko ajan ilmassa, mutta usein isovanhempien kommentteja ei vastusteta ääneen. (Keskinen 2004, 46–47; 59–60.)

Eliniän pidentyessä entistä useammat elävät pidemmän aikaa isovanhempiensa kanssa (Tanskanen, Hämäläinen & Danielsbacka 2009). Suomen 1,1 miljoonalla lapsella on keskimäärin 2,8 isovanhempaa (Rotkirch ym. 2010, 14). Vuonna 2005 yli puolella vastasyntyneistä oli neljä isovanhempaa (Tilastokeskus 2007, 6). Isovanhempia ei suurilla ikäluokilla ole enää useinkaan

elossa, mutta useammalla kuin joka toisella suurten ikäluokkien lapsista on vielä ainakin yksi isovanhempi elossa (Haavio-Mannila ym. 2009, 27, 29). Yli puolella suurista ikäluokista on vähintään yksi lapsenlapsi (Hakala, Järvinen & Torikka 2000, 17). Väestöennusteen mukaan vuonna 2020 väestöstä 23 % on yli 65-vuotiaita, eli tulevaisuudessa kasvava enemmistö ihmisistä saa kokea isovanhemmuuden (Tilastokeskus 2011). Harvaan elämäntapahtumaan voi kuitenkin vaikuttaa yhtä vähän, kuin siihen tuleeko isovanhemmaksi. Vanhemmaksi tulemisen myöhentyminen ja lapsettomuuden lisääntyminen tarkoittaa sitä että isovanhemmatkin saavat odottaa yhä kauemmin, ja yhä useammalta se jää kokematta. Lapsenlapsettomuuden kokemukset voivat olla yhtä raastavia kuin lapsettomuus. (Rotkirch ym. 2010, 35.) Nykyaikana muita haasteita isovanhemmuudelle on työn ja isovanhemmuuden yhteensovittaminen. Monet isovanhemmat ovatkin helpottaneet elämäänsä tältä osin esimerkiksi vuorotteluvapailla ja erilaisilla eläkejärjestelyillä. (Rotkirch ym. 2010, 78.) Lisäksi isovanhemmat ovat kokeneet haasteena appivanhemmuuden, perinteiden siirtämisen, lastensa avio- ja avoerot, lastenlasten tapaamismahdollisuudet ja pitkät välimatkat lastenlapsiin. (Sinnemäki, 2006, 6.)

Isovanhemmuutta kutsutaan edelleen arvostetuimmaksi rooliksi perheessä (Rotkirch ym. 2010, 36). Siitä huolimatta isovanhemmilla ei ole Suomessa mitään oikeuksia eikä velvoitteita lastenlapsiaan kohtaan. Suomessa isovanhempi ei saa tavata lastenlapsiaan, jos huoltaja vastustaa sitä. Joissakin maissa taas isovanhemmilla on lakisääteinen oikeus lastenlapsiensa näkemiseen. Perhepoliittisessa päätöksenteossa tulisikin ottaa huomioon isovanhempien kasvava rooli perheissä. Olisi tärkeää, että yhteiskunnan tasolta tuettaisiin eri sukupolvien välillä myös muita kuin biologisia suhteita, esimerkiksi sosiaalista isovanhemmuutta. (Rotkirch ym. 2010, 7.) Sosiaalisella isovanhemmuudella tarkoitetaan isovanhempana olemista muille kuin biologisille lastenlapsille, esimerkiksi puolison tai naapurin lastenlapsille. Varamummon tai –vaarin rooli voi olla elämää rikastuttava asia isovanhemmalle, perhe taas voi saada elämäänsä suhteesta iloa ja lämpöä. (Rotkirch ym. 2010, 111.)

Saarelan (2004) tutkimuksessa sijoitetuille lapsille olivat sijaisperheen kautta tulleet sukulaiset, kuten isovanhemmat, pääasiassa biologista lähisukua tutumpia ja läheisempiä. Erityisesti sijaisperheen isovanhemmat saattoivat olla hyvinkin läheisiä, mutta muidenkin sukulaisten koettiin ottaneet heidät hyvin vastaan ja heistä oli tullut osa sukua. (Saarela 2004, 44.) Tuovisen (2004) tutkimuksessa isovanhemmat toivat lastenlasten elämään äidin kuoleman jälkeen korvaavia suhteita ja toimivat vaikuttavina henkilöinä. Jotkut tutkimukseen osallistuneista asuivat lapsena vakituisesti isovanhempiensa luona. Isovanhemmat toimivat joillekin esikuvina. Äidittömällä tyttärellä on mahdollisuus saada isovanhemmalta tietoa äidistä, kasvatuksesta, elämäntavoista ja arvoista ja tuntea jatkuvuuden tunnetta. Erityisesti menetetyn äidin sukuun kuuluvat sukulaisnaiset toimivat äidin korvaavina henkilöinä monellakin tavalla huolehtimalla tyttären hyvinvoinnista, antamalla rakkautta ja olemalla eräänlaisena linkkinä äitiin ja naisten ketjuun. Erityisesti silloin kun tyttärellä ei ollut minkäänlaisia omia muistoja tai mielikuvia äidistä, he toimivat tyttären ja kuolleen äidin yhdistävänä siteenä. (Tuovinen 2004, 71; 87–88; 90.)

On olemassa isovanhempia, jotka ovat pääasiallisia kasvattajia lastenlapsilleen (Rotkirch ym. 2010, 5). Suurten ikäluokkien vastaajista yli 70 % ja nuoren polven vastaajista 50 % yhtyy mielipiteeseen siitä, että isovanhempien on otettava vastuu lastenlapsistaan jos lasten vanhemmat eivät siihen pysty (Haavio-Mannila ym. 2009, 89–90). Mäkelän (1999) tutkimuksessa sijaisvanhemmuus merkitsi isoäideille, jotka joutuivat tilanteen pakosta sijaisvanhemmiksi työtaakkaa, mikä vei isovanhemmuuden viehätöksen. Tällöin isovanhemmuus ei ollut enää vapaaehtoista tai luonnollinen elämänvaihe, ja koko kasvatusvastuun ottaminen tuntui vanhemmalla iällä raskaalta. (Mäkelä 1999, 65.)

2.2 Isovanhemmuuden roolit

Sanaan isovanhemmuus sisältyy sana vanhemmuus. Isovanhemmuuteen kuuluu vanhemmuutta muistuttava tunneside. Isovanhempi kiintyy lapseen ja huolehtii hänestä, tosin eri tavalla kuin vanhempi. (Rotkirch ym. 2010, 33.)

Lastenlasten kanssa ollessaan isovanhemmat jakavat tietoa suvun historiasta ja perinteistä (Rotkirch ym. 2010, 6). Isovanhemmilla onkin tärkeä rooli perinteen siirtämisessä (Tirkkonen 2000, 57). Joissakin kulttuureissa isovanhempien tärkeimmän tehtävän ajatellaan olevan tietojen, normien ja tapojen siirtäminen (Rotkirch ym. 2010, 77). Yhdessä oleminen edesauttaa lasta suhtautumaan vanhempiin ihmisiin myönteisesti myöhemmässä elämässä (Rotkirch ym. 2010, 6).

Isovanhemman roolia lastenlasten elämässä voi kuvata rauhalliseksi turvasatamaksi: heillä on aikaa (Rotkirch ym. 2010, 96). Lastenlapsi saa isovanhemmiltaan erityistä huomiota, jota kukaan muu ei voi antaa (Hakala, Järvinen & Torikka 2000, 70). Elämän käännekohtissa isovanhempi tarjoaa lastenlapsilleen jatkuvuutta ja turvallisuutta, esimerkiksi oman vanhemman ollessa kriisissä (Rotkirch ym. 2010, 6). Rautiolan (2010) tekemässä tutkimuksessa isovanhemmat ottivat vastuun yhden lapsenlapsen sairastuttua tämän terveiden sisarusten hoidosta, mahdollistaen näin molempien vanhempien sairaalassa olon (Rautiola 2010, 2). Lapsuus- ja nuoruusiän vuorovaikutustilanteista muodostuu kiintymyssuhde, johon liittyy tehtäviä, joiden riittävä toteutuminen on edellytys lapsen psyykkiselle kehitykselle. Tämä kiintymyssuhde; yhteinen leikki ja perustarpeiden tyydyttäminen kehittävät lapsen myönteistä minäkuva, itsetuntoa sekä lapsen tunne-elämää ja sen säätelyä. Lapselle asetetuilla säännöillä on käyttäytymisen ja tunteiden hallintaa, sekä moraalien ja yhteisöllisyyden oppimista kehittävä vaikutus. (Puura 2007.) Vuorilammen (2004) tutkimuksen vastaajat jakoivat isoäideille ja isoisille omat roolit lastenlasten elämässä. Isoäidit ovat hoivan antajia ja hellittelijöitä. Kun taas isoisät opettavat, etenkin pojille, miesten töitä ja ”mylläsivät” lastenlasten kanssa. (Vuorilampi 2004, 52–53.) Isoisät haluavat olla lastenlasten tukena elämän vastoinkäymisissä kuin sen riemuissakin (Männikkö 2006, 105). Isoäidit kokivat tärkeäksi lastenlapsia kohtaan olevan rakkauden jakamisen isoisän kanssa ja lasten kehityksen seuraamisen yhdessä. Isoäiti ja isoisä täydentävät toisiaan huolehtiessaan rakkaista lastenlapsistaan. (Vuorilampi 2004, 52–53.)

2.3 Isovanhemmat osana lapsiperheen tukiverkostoa

Isovanhemmat ovat olennainen osa perheen sosiaalisessa verkostossa (Broberg, Forssén, Hakovirta, Laukkanen & Tähtinen 2002, 32). Isovanhempien suuri merkitys ei rajoitu vain siihen ajanjaksoon, kun lapsi on pieni, vaan he ovat tärkeä osa lapsen kasvatusta koko lapsuuden ajan. Isovanhempien rooli kasvattajana on hoitoavun antamista, osallistumista arkipäiväisiin asioihin, vanhempien tukena olemista kasvatustyössä ja neuvojen sekä mielipiteiden kertomista. (Hakala, Järvinen & Torikka 2000, 69; 72.) Sosiaalisen tuen käsitys korostuu isovanhempien ja lastenlasten suhteessa. Kanssakäyminen tulee kuitenkin tapahtua vanhempien ehdoilla. (Ahonen 2001, 2.) Palomäen (2004) mukaan isovanhemmuuteen sisältyy kokemuksen tuomaa ”hiljaista vastuuta”. Elämäkokemus teki iäkkäistä kertojista läheisten ihmisten elämän hiljaisia tarkkailijoita, lasten ja lastenlasten elämää tuettiin ja autettiin varovasti. Isovanhemmat eivät halua puuttua omien lastensa tapaan kasvattaa, siitä huolimatta, että asioita tunnusteltiin, tiedostettiin ja niistä kannettiin huolta. Lapset ja lastenlapset olivat paljon isovanhempien mielessä. (Palomäki 2004, 73.) Isoäidit pyrkivät tietoisesti välttämään lastenlastensa perheisiin puuttumista, he olettavat vanhempien haluavan ja olevan kykeneviä huolehtimaan itse lapsistaan (Mäkelä 1999, 69).

Joka kymmenes nuoremman polven edustajista saa käytännön apua isovanhemmiltaan (Haavio-Mannila ym. 2009, 70). Isovanhempien velvollisuuksia lapsia ja lastenlapsia kohtaan pidetään kaiken kaikkiaan melko vähäisinä. Noin neljäsosa suurista ikäluokista ja nuorimmasta polvesta yhtyy väitteeseen, että isovanhempien velvollisuus on hoitaa pieniä lastenlapsia ja edistää lastenlasten ja heidän perheensä taloudellista turvallisuutta. Vasta hädän tullen isovanhempien odotetaan tulevan lastensa avuksi. (Haavio-Mannila ym. 2009, 89–90.) Kun vertaillaan 1945–1950 välisinä vuosina syntyneiden mielipiteitä isovanhempien velvollisuudesta tukea lastenlapsiaan Länsi-Euroopan maissa, tuloksena oli, että Suomessa, Ruotsissa, Tanskassa, Alankomaissa ja Sveitsissä isovanhempien ei oleteta olevan yhtä velvollisia

tukemaan lastenlapsiaan kuin muualla Euroopassa (Haavio-Mannila ym. 2009, 91).

Vanhempien ja isovanhempien on hyvä olla kasvatuseriaatteissaan johdonmukaisia ja yksituumaisia, vanhempien mielipidettä on kuultava ja kunnioitettava. Riittävä luottamus ja avoimuus vanhempien ja isovanhempien välillä auttaa lastenlapsia ymmärtämään mummolan ja vanhempien tapojen erilaisuuden. Tällöin isovanhemmat voivat sopivasti hemmotella lastenlapsiaan ilman tiukkaa, vanhemmille kuuluvaa kasvatustavastuuta. Isovanhempien on otettava huomioon, etteivät he voi lastenlastensa kasvatustavastuissa koskaan ohittaa vanhempia. (Rotkirch ym. 2010, 75–76.) Etäisyyden säätely ja kahden kodin välisen henkisen tasapainon löytäminen on suurimpia haasteita nyky-suomalaisessa isovanhemmudessa. Lastenlapsia ”saa” tavata ja ”pääsee” hoitamaan, eivätkä nämä asiat ole itsestäänselvyyksiä isovanhemmille. Tuppautumisen pelon taustalta saattaa olla tietoisuus siitä, että ristiriitojen syntyessä isovanhempi on heikompi osapuoli. (Rotkirch ym. 2010, 40–41.)

Vanhemmat kokevat isovanhempien olevan vasta kolmanneksi tärkein kasvattajaryhmä, vanhempien ja opettajien jälkeen (Hakala, Järvinen & Torikka 2000, 68). Isovanhemmat itse kokevat roolinsa lastenlasten kasvattajana tärkeäksi, vaikka pääasiallinen kasvatustavastuu kuuluukin lasten omille vanhemmille. Isovanhemmat näkevät omaksi tehtäväkseen kasvatustavastuun osalta elämäntaitojen opettamisen: ohjaamisen kunnollisiin elämäntavoihin, rehellisyyteen ja sosiaalisiin taitoihin. Vähemmistö isovanhemmista kokee roolinsa olevan enemmänkin hemmottelija. (Tirkkonen 2000, 54; 57.) Isovanhemmilla on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa lastenlapsiinsa siinä elämänvaiheessa, jolloin nuoret kyseenalaistavat omien vanhempiensa auktoriteetin (Sinnemäki, 2006, 11). Isovanhemmat voivat jopa olla ennaltaehkäisevässä roolissa tukiessaan nuorta ja ehkäisten tämän syrjäytymistä (Rotkirch ym. 2010, 6-7).

Mykkäsen (1999) tutkimuksessa puolet isoisista kannatti kuria, rajoja ja sääntöjä osana kasvatusta. Näitä asioita korostettiin nimenomaan lapsen parasta ajatellen ja kurinpidollinen ote pysyi henkisellä puolella. Neljäsosa

isoisista uskoi lapsen oman tahdon ja valintojen tukemiseen sekä mielenkiinnon kohteiden ja halujen huomioon ottamiseen ja siihen, että näillä periaatteilla kasvatetaan lapsesta vastuullinen ja itsenäinen yksilö. Saman verran isoisista uskoi keskusteluun pohjautuvaan, ohjaavaan kasvattamiseen, mikä sisältää muun muassa selittämistä, asioiden perustelua, ohjeita, neuvomista ja neuvottelemista. Tasavertainen kohtelu sai myös neljänneksen kannatuksen isoisista. Tasavertaisuudella tarkoitettiin tässä aikuisen ja lapsen välistä tasavertaisuutta ja lasten välistä tasavertaisuutta. Lisäksi yksittäistä kannatusta sai aikuisen esimerkki, ruumiillinen kuritus, tilanteen mukaan toimiminen, oikeudenmukaisuus ja palkkio ja lahjonta. Neljäsosa isoisista piti kasvatustekijöinä määrittävinä tekijöinä lapsen persoonallisuutta, yksilöllisyyttä tai luonnetta. (Mykkänen 1999, 48–55.)

Suurin osa perheistä saa isovanhemmilta lastenhoitoapua (Hakala, Järvinen & Torikka 2000, 17; Broberg ym. 2002, 31). Kansantaloudellisesti isovanhempien tarjoama apu lasten hoidossa on merkittävää (Rotkirch ym. 2010, 5). Vajaa kymmenes isovanhemmista ilmoittaa lastenlasten hoidon olevan säännöllistä. Naisista noin 80 % ja miehistä noin 70 % hoitaa lastenlapsiaan. Neljännes isovanhemmista ei hoida lainkaan lastenlapsiaan, ja heistä kolmasosa on sitä mieltä, ettei lastenhoitoapua tarvita. Suurten ikäluokkien naiset antavat lastenhoitoapua enemmän ja useammin tyttärilleen kuin pojilleen. Miespuoliset isovanhemmat taas antavat lastenhoitoapua samassa määrin sekä pojilleen että tyttärilleen. (Haavio-Mannila ym. 2009, 56–58.)

Osallistuvat isovanhemmat haluavat nähdä lastenlapsensa usein ja tarjoavatkin mielellään hoitoapua. He ovat ylpeitä isovanhemmuudestaan ja näkevät omassa roolissaan syvällisemmän merkityksen kuin vain lastenhoitajan roolin. Osallistuvat ja yksilölliset isovanhemmat pyrkivät rakentamaan suhdettaan lapsenlapsen alusta asti. (Rotkirch ym. 2010, 82.) Suurin tuki näkyy hoitamalla lastenlapsia, perheen tukemisena kriisitilanteissa, tukemalla taloudellisesti ja lastenlasten harrastuksiin kuljettamisena. Useimmiten perheet hoitavat käytännön asiat esimerkiksi siivouksen ilman apua. (Broberg ym. 2002, 32.) Neuvola - ja kouluikäisten lasten vanhemmista suurin osa kokee saavansa

riittävästi tukea isovanhemmiltaan, muilta sukulaisiltaan ja ystäviltään. Täysin riittäväksi saadun tuen koki neuvolaikäisten vanhemmista 64 % ja kouluikäisten vanhemmista 63 %. Neuvolaikäisten lasten vanhemmista 14 % ja kouluikäisten vanhemmista 15 % koki, että saatu apu oli osittain tai täysin riittämätöntä. (Hakulinen-Viitanen, Kaikkonen & Koponen 2010, 126.)

Lastenlasten synnyttyä isoäidit ovat usein nuoren perheen kotona auttamassa kotiaskareissa (Mäkelä 1999, 34). Ensimmäisen lapsenlapsen syntyessä, isovanhempien merkitys on suurimmillaan. Kun esikoinen kasvaa, isovanhempien keskeinen osa vanhempien sosiaalisessa verkostossa vähenee. (Hakala, Järvinen & Torikka 2000, 17.) Lastenhoitoavun tarjoaminen on yleisempää tyttären perheille kun poikien perheille, lisäksi tyttären perhettä autetaan useammin akuuteissa tilanteissa, kuten lastenlasten sairastuessa. (Mäkelä 1999, 34.) Lastenlasten sairastuessa suurin apu saadaan juuri isovanhemmilta (Broberg ym. 2002, 31). Isoäideille lastenhoito on osaltaan vapaaehtoista, osaltaan he pitävät perheen auttamista velvollisuutena. Isoäidit haluavat lastenhoitoapua tarjoamalla helpottaa ja tukea lastensa elämää sekä toisaalta myös jatkaa huolenpitoaan omista lapsistaan lastenlapsien kautta. (Mäkelä 1999, 34.) Useimmiten isovanhemmat hoitavat lastenlapsiaan siksi, että he haluavat olla heidän kanssaan. Muita syitä ovat vanhempien iltamenot, harrastukset, työkiireet ja työmatkat. (Haavio-Mannila ym. 2009, 56–58.)

Isoäidit pitävät vapautta kasvatusvastuusta isovanhemmuuden erityispiirteenä, tosin toimintaa lastenlasten kanssa kuvaa ennemminkin vastuuntuntoisuus. Mäkelä (1999) toteaa myös, että nuoren lapsiperheen voi olla vaikeaa löytää isoäitejä vastuuntuntoisempia ja helposti saatavia lastenvahteja. Isoäidit pitävät suurena etuna äitiyteen verrattuna sitä, ettei heidän tarvitse hoitaa lastenlapsia väsyneenä. Isoäidit tarjoavat kokemukseen pohjautuvaa konsultointia ja pyrkivät neuvomaan vanhempia hienovaraisesti. Isoäidit kokevat oman tyttären ohjaamisen huomattavasti helpommaksi kuin miniän. Lapsenlapsen syntymän isoäidit kuvasivat lähentäneen ja tasavertaistaneen suhdetta omiin tyttäriinsä. (Mäkelä 1999, 35–36; 38.)

Suurin osa isovanhemmista osallistuu hyvin mielellään lastenlastensa hoitoon, mutta liian pitkät jaksot kuitenkin väsyttävät. Tavallista rasittumista vaikeampi asia on isovanhempien tunne liiallisesta hyödyntämisestä, liikaa vanhempien ehdoilla hoitamisesta tai vanhempien kiittämättömyys avusta. (Rotkirch ym. 2010, 41.) Lastenhoitoapu saattaa olla hyvinkin intensiivistä ja jopa uhrautuvaa. Lastenlapsista saatetaan huolehtia usein, vaikka isovanhempi olisikin itse vielä mukana työelämässä. (Haavio-Mannila ym. 2009, 56–58.) Isoäidit myönsivät väsyvänsä lastenlapsiin, sillä toimiminen heidän kanssaan kysyy heiltä voimia, vaikkakaan he eivät ehdi rutinoitua lyhyillä lastenhoitojaksoilla (Mäkelä 1999, 43). Vuorilammen (2004) tutkimuksessa nousi päällimmäisenä isoäitien kirjoittamissa kirjeissä rakkaus ja huolenpito, myös uupuneet isoäidit saivat voimaa rakkaudesta. Moni isoäiti vertasi itseään muihin isoäiteihin, ja monella olikin liialliset vaatimukset isoäitiydestään ja jaksamisestaan. (Vuorilampi 2004, 80.)

Suomalaiset ja ruotsalaiset ovat antaneet taloudellista tukea lapsilleen yleisemmin kuin muualla Euroopassa (Haavio-Mannila ym. 2009, 91). Suuret ikäluokat antavat taloudellista tukea pääasiassa jokapäiväisiin menoihin, kuten ruokaan, asumiseen ja vaatteisiin. Puolet niistä suuren ikäluokan edustajista, joilla on täysi-ikäisiä lapsia, tukee heitä taloudellisesti. Noin 10 % suurten ikäluokkien edustajista on lainannut rahaa omalle lapselleen. Isovanhemmat antavat taloudellista tukea hieman yli kymmenelle prosentille nuoremman polven edustajista. (Haavio-Mannila ym. 2009, 58–59; 74.) Monilla perheillä on mahdollisuus käyttää kesämökkiä, venettä, autoa tai asuntoa jonka isovanhemmat omistavat. Tämä on selvä rahanarvoinen etu. (Rotkirch ym. 2010, 28.) Taloudellinen tuki perheille saattaa myös ohjautua lastenlasten kautta, niin kuin Mäkelän tutkimuksessa (Mäkelä 1999, 41). Isovanhemmat odottavat yleensä jonkinlaista vastinetta antamalleen taloudelliselle avulle, esimerkiksi vierailuja tai sananvaltaa lastenkasvatukseen. Kieltäytymällä rahallisesta avusta lapset kieltäytyvät velvollisuudesta olla tekemisissä vanhempiensa kanssa. Suurin osa isovanhemmista ajattelee taloudellisen tukemisen olevan vain pieni osa isovanhemman roolia. Tärkeimpänä avun

muotona koetaan lastenlapsille annettu aika ja henkinen tuki. (Rotkirch ym. 2010, 29–30.)

3 TÄRKEÄ ISOVANHEMMUUS

3.1 Isovanhemmuuden merkitys isovanhemmille

Isovanhemmat kokevat isovanhemmuuden tärkeänä asiana, arvostavat isovanhemmuuttaan ja nauttivat olostaan lasten ja lastenlasten kanssa (Tirkkonen 2000, 47; Ahonen 2001, 2). He kokevat olevansa tarpeellisia perheelle (Ahonen 2001, 2). Lastenlasten tärkeys ilmenee myös siinä, että isovanhemmat puhuvat mielellään lastenlapsista tuttavilleen. Jotkut isovanhemmista kokevat nostavansa omaa statustaan ja arvoaan lastenlasten kautta. Arvostusta ja tyytyväisyyttä omaa isovanhemmuutta kohtaan nostaa tieto siitä, ettei isovanhemmuus ole itsestään selvä asia. Myös kaukana asuvat lastenlapset ovat tärkeitä, ja he ovat usein heidän ajatuksissaan. (Tirkkonen 2000, 47–48.)

Elämänmielekkyyden kokeminen ilmenee Palomäen (2004) tutkimuksessa erityisesti isovanhemmuudessa ja ystävyudessa. Erityisesti halu tukena olemiseen, auttaminen lastenlasten kasvatuksessa sekä mukana oleminen lastenlasten elämänilossa ilmenee isovanhempien kerronnassa. (Palomäki 2004, 59.) Hautakankaan (2004) tutkimuksessa hyvästä elämänlaadusta isoäidit pitivät tärkeinä asioina huolenpitoa ja tiiviitä yhteyksiä lapsien perheisiin. Naiset huolehtivat monin tavoin läheisistään ja heidän kotinsa toimivat eräänlaisina ”pesäpaikkoina” lastenlapsille. (Hautakangas 2004, 14–15.) Lastenlapset tuovat sekä sisältöä että iloa elämään. Isovanhemmuus välittyi muun muassa tarpeellisuuden tunteena, tuoden samalla ilon jatkuvuudesta ja hyödyllisyyden kokemuksia. (Palomäki 2004, 73; 102.) Isovanhemmat nauttivat siitä, että saavat seurata lastenlasten kasvua ja kehitystä (Tirkkonen 2000, 45–47). Tärkein isovanhemmuuden merkitys isoäideille onkin Mäkelän (1999) mukaan lastenlasten tuoma vaihtelu isoäitiensä elämään. Lastenlasten seura koettiin virkistävänä ja nuorentavana asiana sekä elämän rikkautena. Lastenlapset koettiin isoäitien näkökulmasta myös ystävinä ja keskustelukumppaneina, ja sitä kautta yksinäisyys väheni. Isoäideille erittäin tärkeä merkitys isovanhemmuudessa on se, että saa uuden mahdollisuuden

seurata pienten lasten touhuamista, ja lastenlasten kanssa voidaan korjata virheitä, joita omien lasten kasvatuksessa oli tehty. Isoäideillä on myös enemmän aikaa lastenlapsilleen kuin heillä oli aikoinaan ollut omille lapsilleen. Lastenlasten kanssa isoäidit voivat käydä läpi elettyä elämäänsä ja ratkaista mahdollisia aikaisempien elämänvaiheiden kriisejä. Isoäideille ylpeyttä tuo lastenlasten saavutukset ja onnistumiset, ja esimerkiksi lapsenlapsen ylioppilaaksi valmistuminen saattaa olla isoäidille tapahtuma, johon hänellä ei itsellään ollut nuoruudessaan mahdollisuutta. (Mäkelä 1999, 64–66.)

Keskeistä isoäitinä toimimisessa oli se, että on aikaa lastenlapsille, rakkauden antaminen ja läheisyys. Isoäidit halusivat saavuttaa lastenlastensa luottamuksen, jotta suhteen syventyminen olisi mahdollista. (Mäkelä 1999, 39–40; 42–43.) Merkityksellisintä isovanhemmuudessa on se, että lastenlapsille voi osoittaa hellyyttä, huolenpitoa ja välittämistä. Isovanhemmat kokevat miellyttävänä sen, ettei heidän tarvitse ottaa suurta hoito- ja kasvatusvastuuta vaan he voivat nauttia lastenlastensa parhaista puolista. Lastenlapset tuovat isovanhempien elämään lisäväriä ja uutta sisältöä. (Tirkkonen 2000 45–47.) Isoisien mukaan isoisyys ja isoisänä oleminen on mukavaa aikaa. Lastenlapset tuovat piristystä arkiseen elämään. (Männikkö 2006, 102.) Isovanhemmat kokevat myös saavansa lastenlasten kautta tunteen oman elämän jatkumisesta, ilman lastenlapsia elämästä puuttuisi paljon (Tirkkonen 2000, 45–47). Isoäidit pitävät suvun jatkumista yleisesti isovanhemmuuden merkityksenä. Isovanhemmuus koettiin perhettä ja sukua yhdistävänä asiana. Suvun ja elämän jatkuminen koettiin korostuneena merkityksenä isovanhemmuudelle erityisesti iäkkäämmille isovanhemmille. (Mäkelä 1999, 63–64.)

Isovanhemmuus on keskeisintä iäkkäiden isoäitien elämässä, isoäiti myötäelää voimakkaasti lastenlasten ja heidän perheidensä mukana. Tällöin isoäiti on tietoinen, mitä heidän elämässään tapahtuu ja iloitsee ja suree heidän asioitaan. Isoäidit tuntevat itsensä tärkeiksi lastenlastensa perheille. Perhekeskeisille isoäideille lastenlapset ovat merkinä elämän saavutuksista. Iäkkäämmille ja perhesuuntautuneille isoäideille arvostus isovanhempnana on tärkeää. Isoäitien mielestä on vaikeaa ilmaista, millaisena he pitävät omaa

merkitystään lastenlapsilleen, mikä saattaa johtua perisuomalaisesta luonteenpiirteestä, eli vaatimattomuudesta. (Mäkelä 1999, 61–63.) Iäkkäämpienkin isoäitien joukossa on myös isoäitejä, joille keskeisin elämänsisältö ei ole isovanhemmuus. Oman elämän merkityksen korostuminen saattoi johtua pitkästä välimatkasta lastenlapsiin, jolloin isoäidit eivät olleet saavuttaneet kiintymystä lastenlapsiinsa. Myös silloin, kun lastenlapset vieroksuivat isoäitinsä elämänasenteita, kuten uskonnollista vakaumusta, muut elämän alueet asetettiin etusijalle. Näille isoäideille isovanhemmuuden merkitys on se, että he saattavat huomata olevansa tyytyväisiä omaan elämäntilanteeseensa. Merkityksellisintä isovanhemmuudessa oli heille se, että heille jäi enemmän aikaa itselle kuin äitinä. (Mäkelä 1999, 66–67.)

Suuri osa tutkittujen eläkeläisten henkilökohtaisista projekteista liittyi Oja-Lipastin (2008) tutkimuksessa ystäviin, lapsiin ja lastenlapsiin. 34,1 % tutkituista eläkeläisistä mainitsi lapsiin ja lastenlapsiin liittyviä projektit, eli suhteet lapsiin ja lastenlapsiin, sekä heidän hyvinvointinsa ja auttamisen. Esimerkkejä tällaisista asioista oli hyvät suhteet lapsiin ja lastenlapsiin, lastenlasten hyvinvointi sekä lasten ja lastenlasten auttaminen. 20,3 % mainitsi perheen, mikä sisälsi perhesuhteet ja perheen hyvinvoinnin. Esimerkkejä tällaisista henkilökohtaisista projekteista oli perhesuhteiden säilyvyys, perheen hyvinvoinnin jatkuminen ja perhe ja lasten perheet. (Oja-Lipasti 2008, 19, 29.)

Isoäitiyteen liittyy ilon ja onnen lisäksi pelkoa ja huolta. Yleisimpiä huolia ovat yleinen huoli maailmantilanteesta sekä päihteiden käytön ja väkivallan lisääntyminen. Varsinaisesti lapsia koskevia huolia olivat vanhempien vähäinen aika lastensa kanssa, liian isot päiväkotiryhmät ja koulunpäivän jälkeinen yksinäisyys. (Vuorilampi 2004, 55.) Osa isovanhemmista murehtii ennakkoon suhteiden muuttumista lastenlapsiin, muun muassa yhteydenpitämisen harvenemista ja heidän aikuistumistaan, kun muut asiat tulevat lastenlasten elämässä tärkeämmiksi. Isovanhemmat painottavat, että he haluavat olla ensisijaisesti lastenlapsilleen kavereita, eikä auktoriteetteja. Isovanhemmat toivovat, että lastenlapset kokevat suhteen heihin tasa-arvoisena ja helposti lähestyttävänä. Isovanhemmat pitävät suhteessa lastenlasten kanssa tärkeänä

samoja asioita kuin muissakin ihmissuhteissa, esimerkiksi avoimuutta ja luottamusta. Isovanhemmat kokevat myönteisenä lastenlasten avoimen osoituksen siitä, että lastenlapset pitävät heistä. Tärkeäksi isovanhemmat kokevat, että lämpimien tunteiden osoittaminen lastenlasten kanssa on vastavuoroista. (Tirkkonen 2000, 43–45.) Mäkelän (1999) tutkimuksessa isoäidit toivoivat mummolan olevan kiinnekohta lastenlasten elämässä, joka merkitsisi pysyvyyttä ja yhteyttä menneen ja tulevan välillä. Isoäitien suhteet eivät ole kaikkiin lastenlapsiin yhtä läheisiä, vaan useimmin läheisimmät suhteet ovat ensimmäiseksi tai viimeiseksi syntyneisiin lastenlapsiin. (Mäkelä 1999, 49- 50.)

Isoisät ovat todenneet isoisyiden haasteet erilaisissa ongelmatilanteissa. Haastetta tuovat lastenlapsien erilaiset elämäntilanteet, jotka muuttuvat koko lastenlasten kehitysvaiheiden myötä. Nuoremmat sukupolvet eivät aina näe asioita samalla tavalla kuin isoisät, tämä voi aiheuttaa turhaa huolta ja murhetta. Isoisille on elämäkokemuksen kautta kehittynyt laajakatseinen perspektiivi asioihin, joita nuorempien sukupolvien on vaikea nähdä. (Männikkö 2006, 105.)

3.2 Isovanhemmuuden jaottelua

Männikkö (2006) on jaotellut isoisyiden eri aikakausiin. Ensimmäinen kausi ilmenee lapsenlapsen syntymän jälkeen. Tätä kautta kutsutaan uusien elämyksien kaudeksi. Varsinkin eläkkeellä olevat isoisät kokevat, että heille on enemmän aikaa lastenlapsille. Seuraava aikakausi on määritelty alkavan esikuvana olon kautena. Tällöin isoisät tarvitsevat arvoja, jotta he pystyvät olemaan lastenlapsille tasapuolisia ja oikeudenmukaisia. Tällöin myös isoisien luonteet tulevat esiin. Isoisien kokeman mukaan he saavat toisen mahdollisuuden seurata lapsen kasvua ja kehitystä, jopa tarkemmin kuin omien lastensa kasvua. Aikaisemmin työt ovat vieneet heiltä aikaa pois tältä. Kuitenkin isoisyiden määritellään olevan erilaista kuin isänä olo, sillä tällöin kasvatustavasta vapaudutaan ja nähdään lastenlapsia yleensä hyväntuulisina. Tällöin he eivät näe lastenlapsiensa kiukuttelua, jolloin he ovat vieläkin rakkaampia kuin omat lapset. Tällöin isoisänä oleminen on vapaampaa, mutta sekään ei vapauta huolista. Tämän kausi määritellään vastuun ja

vastuusta vapaan ristikkäisten odotuksien aikakautena, sillä isoisilta odotetaan erilaisia asioita. Odotuksiin vaikuttavat muun muassa isoisien luonteenpiirteet, suhteiden luonne ja laatu omiin lapsiin ja lastenlapsiin ja kuinka usein he näkevät. Oman elämän saavutusten tiedostamisen kautena, isoisä alkaa ymmärtää eri tavalla elämää. Isoisyyttä odotetaan ja toivotaan jo ennen kuin lastenlapsia on alkanut syntyä. Toisaalta sitä ei myöskään pidetä itsestään selvyytensä. Näin isoisät on havahtuneet siihen, että omasta isoisyydestä tulee olla kiitollinen. (Männikkö 2006, 103–104.)

Mueller, Wilhelm & Elder ovat jakaneet isovanhemmuuden viiteen eri ryhmään tutkimuksessaan: vaikutusvaltaisiin, tukea antaviin, passiivisiin, määräileviin ja välinpitämättömiin isovanhempiin. *Vaikutusvaltaiset isovanhemmat* tapaavat lastenlapsiaan melkein päivittäin, opettaen heille taitoja ja kehittäen heidän kykyjään. Heillä on avoin ja luottamuksellinen suhde. (Ketoja 2005, 10–12.) Lapsen kehitys on jatkuva tapahtuma, johon vaikuttavat lapsen perintötekijät ja hänen välitön kehitysympäristönsä, jonka muodostaa vuorovaikutus lapselle tärkeiden ihmisten kanssa. Tämä vuorovaikutus ja hoiva ovat välttämättömiä lapsen aivojen ja psyyken kypsymiselle. (Puura 2007.) *Tukea antavat isovanhemmat* taas tapaavat lastenlapsiaan harvemmin, mutta säännöllisesti, tehden lastenlasten kanssa monenlaista. Näiden isovanhempien mielestä on tärkeää, että lastenlapset oppivat heiltä tärkeitä taitoja. Kolmas ryhmä *passiiviset isovanhemmat* eivät ole konkreettisesti mukana lastenlasten elämässä. Lastenlapset eivät saa heiltä tukea. Neljännessä ryhmässä *määräilevät isovanhemmat* eivät ole suorassa kontaktissa lastenlapsiinsa ja näkevät heitä harvoin. Heidän roolinsa oli enemmänkin auktoriteetti kuin tuen antaja. Viides ryhmä *välinpitämättömät isovanhemmat* eivät ole lähes ollenkaan tekemissä, eivätkä tue lastenlapsiaan millään tavoin. (Ketoja 2005, 10–12.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSONGELMAT

Työn tarkoituksena oli selvittää isovanhempien perheelle antamaa tukea. Tavoitteena on lisätä isovanhempien valmiuksia olla mukana lastenlasten elämässä. Tutkimuksen tarkoituksesta on johdettu seuraavat tutkimusongelmat:

1. Miten isovanhemmat osallistuvat eri-ikäisten lastenlastensa elämään?
2. Mikä on isovanhempien osallistumisen merkitys lastenlasten eri ikäkausina lastenlapsille, perheelle ja isovanhemmalle, isovanhemman itsensä kokemana?

5 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTTAMINEN, LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Hoitotyössä kohtaa erilaisia yksilöitä monimuotoisine perheineen, missä isovanhemmillä on vaihtelevia rooleja. Isovanhemmuus on ajankohtainen ja lähes kaikkia koskettava asia jossain elämän vaiheessa, joko lapsenlapsen osassa tai omana isovanhemmuutena (Sinnemäki 2005, 3; Tiilikka, Suutarla & Kankkonen, 4). Isovanhemmuutta on tutkittu vähän erityisesti hoitotieteen kannalta (Ahonen 2001, 2). Perehdyttäessä isovanhemmuutta koskevaan kirjallisuuteen ja tutkimuksiin, korostuu lähes poikkeuksetta isovanhemmuuden arvostus ja tärkeys. Tutkimus kuuluu erityisestä edistävään – hankkeen piiriin, jonka toimeksiantajana on Salon kaupunki. Opinnäytetyön toimeksiantosopimus on liitteenä 2.

Työtä tehdessä on perehdytty aikaisempaan kirjallisuuteen, artikkeleihin ja tutkimuksiin. Jo tutkimusprosessin alussa päätettiin rajata käytettävät lähteet kotimaisiin, sillä tekijät halusivat tutkia kotimaista isovanhemmuutta. Käytettyjä hakusanoja olivat esimerkiksi lapsi ja isovanhemmat, isovanhemmuus, lapsen kehitys ja isovanhemmat. Käytettyjä sähköisiä tiedonhakupalveluita olivat esimerkiksi Tamcat, Volter, Medic, Ebsco-Cinalh, ja Cocrane. Kirjallisuutta on haettu Turun kaupunginkirjastosta ja Turun ammattikorkeakoulun kirjastosta. Tässä tutkimuksessa lähteet valittiin luotettavuuden perusteella. Käytettyjä tutkimuslähteitä ovat pro gradut ja väitöskirjat. Leino-Kilpi & Välimäki (2004) toteavat, että tutkimusta tehdessä tietolähteet valitaan ongelmaperusteisesti. Tällöin on otettava huomioon, että valinta saattaa ohjata tutkimustuloksia johonkin suuntaan. Laadullisessa tutkimuksessa lähteiden on oltava laadultaan mahdollisimman monipuolisia. Tietolähteet ovatkin ratkaiseva asia tutkimuksen yleisen ja eettisen luotettavuuden kannalta. (Leino-Kilpi & Välimäki 2004, 289–290.)

Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. Haastattelijalla ei tällöin ole valmiita kysymyksiä, eikä

kysymyksillä tarkkaa järjestystä. Tässä menetelmässä ihmisten tulkinnat asioista ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 48; Aaltola, & Valli 2001, 26–27.) Puolistrukturoitu haastattelu sopii tilanteisiin, jossa halutaan tietoa tietyistä aiheista, ja pysyä halutussa aiheessa haastattelutilanteessa (Saaranen–Kauppinen & Puusniekka 2006a). Teemat perustuvat tehtyyn kirjallisuuskatsaukseen (ks. Tuomi & Sarajärvi 2004, 77–78). Teemalistan laadinnassa on käytetty apuna Varsinais-Suomen lastenkuntayhtymän vanhemmuuden roolikarttaa, joka on liitteenä 3. Teemalista on liitteenä 4. Vanhemmuuden roolikartta on kehitetty arviointi- ja keskusteluvälineeksi, apuvälineeksi työntekijän ja vanhemman vuorovaikutukselliseen suhteeseen. Nykyään se on levinnyt laajasti muun muassa lasten ja lapsiperheiden peruspalveluihin. Sen avulla voi tutkia äitiyttä ja isyyttä osana perhesuhteita ja sukupolvien ketjuna. Roolikartan käyttö perustuu kuitenkin vanhempien omiin subjektiivisiin kokemuksiin. Vanhemmuuden roolikartta jaetaan viiteen osa-alueeseen: elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja ja huoltaja. Kaikki roolit ovat tärkeitä, mutta eri roolit korostuvat eri tavoin lapsen kehityksen eri vaiheissa. (Kekkonen, Aavaluoma & Rautiainen 2006.)

Aineistonkeruuprosessi aloitettiin 20.10.2010 kartoittamalla halukkaat tiedonantajat erään varsinaissuomalaisen senioriyhdistyksen syyskokouksen yhteydessä. Halukkaat tiedonantajat kartoitettiin tutkimukseen pitämällä 10 minuutin pituinen Power Point – esitys aiheesta. Esityksen jälkeen halukkaiden (n=7) nimet ja puhelinnumerot kerättiin listaan. Heille annettiin tutkijoiden yhteystiedot, jotta heillä oli mahdollisuus kysyä lisätietoja ennen ja jälkeen haastattelujen. Teemalistan toimivuutta testattiin koehaastatteluilla (n=4) lokakuun loppupuolella, jonka jälkeen teemalistan sisältöä yksinkertaistettiin koehaastattelujen ja ohjaajien esittämien kommenttien pohjalta. Koehaastatteluja ei otettu mukaan varsinaiseen tutkimukseen.

Tutkimussuunnitelma hyväksyttiin 29.10. ja tutkimuslupa (liite 5) saatiin 11.11.2010. Aineistonkeruu tapahtui marraskuun 12. päivänä Turun ammattikorkeakoulun Salon toimipisteen tiloissa. Kaikki tutkimukseen

haastattelut, eli tiedonantajat, olivat isovanhempia. Kaikki kokouksessa ilmoittautuneet halukkaat saapuivat paikalle. Kaksi tiedonantajaa tuli paikalle puolisonsa kanssa, joten haastateltavien määrä kasvoi kahdella henkilöllä (n=9). Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina lukuun ottamatta kahta parihaastattelua. Kiireetön ilmapiiri pyrittiin luomaan varaamalla haastattelutilanteeseen riittävästi aikaa. Yksittäiseen haastatteluun oli varattu aikaa 30–45 minuuttia, mikä toteutui haastattelupäivänä suunnitellusti.

Haastattelut tehtiin ennalta varatussa luokkatilassa, jonka ulkopuolella oli haastatteluista informoiva lappu. Näin pyrittiin takaamaan haastatteluiden häiriötön kulku. Haastattelut sujuivat häiriöttömästi lukuun ottamatta kuudennessa haastattelussa tapahtunutta oveen koputusta, joka ei kuitenkaan häirinnyt haastattelun kulkua. Rento ja rauhallinen ilmapiiri pyrittiin luomaan haastattelun alussa tarjotuilla virvokkeilla ja suunnitellulla istumajärjestyksellä: haastattelijat ja haastateltavat istuivat kasvotusten ja haastateltaville oli varattu sohva. Haastateltavat perehdytettiin asiaan ennen haastattelujen aloittamista kertomalla haastateltavan oikeuksista (esittää selventäviä kysymyksiä, keskeyttää tutkimus koska tahansa ja saada tutkimustuloksista tietoa) ja haastattelun kulusta. Haastateltavia kohdeltiin rehellisesti ja kunnioittavasti, esimerkiksi teitittelemällä. (ks. Leino-Kilpi & Välimäki 2004, 291; Hirsjärvi & Remes 2007; 23–25.) Koehaastattelut (n=4) nauhoitettiin yhdellä nauhurilla, ja tutkimushaastattelut (n=7) kahdella nauhurilla. Nauhurit toimivat moitteettomasti, lukuun ottamatta paristojen loppumista varanauhurista kesken yhden haastattelun. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa on riittävästi, kun aineisto alkaa niin sanotusti toistaa itseään eli saturoitua (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b). Tässä tutkimuksessa luotettavuutta lisää tutkimushaastateltavien riittävä määrä (n=9) ja heiltä saatu riittävä määrä aineistoa. Tutkimuksessa oli riittävä määrä haastateltavia, sillä saturoituminen tapahtui tutkimustiedon osalta.

Tutkimuseettiset periaatteet toteutuivat haastatteluissa hyvin. Haastateltavat täyttivät ennen haastattelua lomakkeen tietoisesta suostumuksesta (liite 6). Jokaisen haastattelun alussa kysyttiin tiedonantajilta taustatietoja. Teemalistan

avulla käsiteltiin isovanhempien osallistumista lastenlastensa elämään eri ikäkausina ja isovanhemman osallistumisen merkitystä perheen eri jäsenille, isovanhemman itsensä mielestä. Lopuksi isovanhempaa pyydettiin määrittelemään hänelle itselleen tärkein rooli kasvattajana vanhemmuuden roolikartan viidestä pääroolista: elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rakkauden antaja, huoltaja ja rajojen asettaja. Teemalista oli haastattelutilanteessa toimiva. Itse teemakysymyksiin ei saatu riittävän laajoja vastauksia, joten apukysymyksiä käytettiin kaikkien haastateltavien kohdalla.

Tutkimushaastattelut analysoitiin induktiivista sisällönanalyysiä käyttäen. Tuomi & Sarajärvi (2004) ovat kuvanneet aineistolähtöistä sisällönanalyysiä karkeasti kolmivaiheiseksi prosessiksi, jonka vaiheita ovat aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. Pelkistämisessä karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois aineistosta. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä. Alkuperäisestä aineistosta erivärisillä kynillä poimitut ilmaukset kirjataan auki kirjoitetun aineiston sivun reunaan ja sen jälkeen ilmaukset listataan. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 110–112.) Tässä tutkimuksessa tutkimusaineistona käytetyt teemahaastattelut kuunneltiin ja litteroitiin. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 70 sivua. Virhetulkintoja vähentää litterointivaiheessa se, että haastatteluissa käytettiin digitaalista nauhuria. Nauhuri toimi moitteettomasti. Haastattelut kuunteli litterointivaiheessa kaksi henkilöä eikä epäselviä kohtia lähdetty arvailemaan, vaan litteroitiin teksti sanatarkasti. Litterointi oli tehty kaikkien haastattelujen osalta 15.12.2010 mennessä. Eräässä haastattelussa äänenlaatu oli molemmissa nauhureissa heikko, lisäksi tässä haastattelussa haastateltavilla oli vaikeuksia pysyä aiheessa. Tässä tapauksessa otettiin analysointivaiheessa huomioon ainoastaan se osa, mistä pystyttiin olemaan varmoja, että haastattelija ja haastateltava puhuivat samasta asiasta.

Litteroituun aineistoon tutustuttiin huolellisesti ennen aineiston analyysiä. Tutkimusongelmat ohjasivat kiinnostuksen kohteita aineistossa ja tutkimusongelmien alle soveltuvat kohdat yliviivattiin eri värejä käyttäen teemoittain. Yliviivatut kohdat redusointiin aluksi kirjoittamalla pelkistetty ilmaisu

marginaaliin, jonka jälkeen ne listattiin tekstinkäsittelyohjelma Wordilla. Pelkistämisvaiheen jälkeen seurasi luokitteluvaihe, jossa määriteltiin alaluokat. Tuomi & Sarajärvi (2004) ovat esittäneet, että ryhmittelyssä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia kuvaavia käsitteitä ja ne ryhmitellään ja otsikoidaan luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimustehtävään. Tässä tutkimuksessa alaluokat kerättiin taulukkoon, joista etsittiin yhteneväisyydet merkitsemällä samaa tarkoittavat asiat eri väreillä. Yläluokat muodostettiin ryhmitellyistä alaluokista. Pääluokitteluvaiheessa määriteltiin teoreettiset käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 112, 114–115.)

Tutkimuksessa tulee kertoa luokittelun syntymisen alkujuuret ja luokittelujen perusteet (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 227). Tutkijan on esitettävä analyysin tueksi tarpeeksi alkuperäishavaintoja eli suoria lainauksia tiedonantajilta (Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1997, 219). Tässä tutkimuksessa pyrittiin käyttämään suoria lainauksia isovanhempien kuvauksista mahdollisimman paljon tuloksia raportoitaessa. Näin lukija voi arvioida helpommin tehtyä työtä. (ks. Hirsjärvi & Remes 2007, 226–227.) Analyysin luotettavuus syntyy käsitteellisten luokitusten ja empiiristen havaintojen johdonmukaisesta yhteensopivuudesta. Lukijalla on mahdollisuus arvioida luokittelun onnistuneisuutta, kun dokumentointi on selkeää ja riittävää. Tutkimuksen luotettavuus edellyttää myös, että muodostetut luokat ovat toisensa poissulkevia. (Paunonen & Vehviläinen-Julkunen, 1997, 219.) Sisällönanalyysin eteneminen tutkittaessa isovanhempien osallistumista eri ikäisten lastenlasten elämään esitetään taulukossa 1.

Taulukko 1. Esimerkkitapauksia tehdyistä luokitteluista.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Asioiden pohtiminen yhdessä	Tärkeä ihmissuhde	Psykososiaalisen kehityksen tukeminen	Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään
Elämäntaitojen opettaminen keskustelemalla			
Kasvatus yhdessä olemisen kautta			
Opettaa kuuntelemaan toisia ihmisiä	Moraali	Elämäntaitojen opettaminen	Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään
Vastuun ja velvollisuuksien opettaminen			
Lastenhoitaja	Tukiverkosto		Isovanhempien osallistumisen merkitys perheelle, lastenlasten ollessa leikki-iässä
Sairaalan lapsen hoitaja			
Tarvittaessa käytettävissä			
Vapaa-aikaa vanhemmille			
Vanhemmille aikaa harrastaa			
Turvallinen ihminen huolehtii lapsesta			

Tuloskappale kirjoitettiin analysoimisen lomassa. Tulokset raportoitiin tutkimusongelmittain ja ikäryhmittäin. Tarkka selostus lisää tutkimuksen luotettavuutta tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Kun aineistoa tuotetaan, tulee olosuhteet kertoa raportissa selvästi ja paikkansapitävästi. Raportoitaessa kerrotaan haastatteluihin kulunut aika, häiriötekijät, virhetulkinnat haastattelussa ja tutkijan oma reflektointi tilanteesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 227.) Tässä tutkimuksessa on raportoitu tarkasti nämä asiat, mikä lisää luotettavuutta. Tutkimustulosten raportoinnin virhelähteitä voivat olla ennakoasenteista johtuvat vääristymät, suora tietoinen tulosten väärentäminen tai tutkimustulosten virheellinen raportointi ja julkistaminen. (Leino-Kilpi & Välimäki 2004, 293.) Tässä työssä virhelähteet on pyritty minimoimaan

tiedostamalla ennakkokäsitykset, raportoimalla ja julkaisemalla tulokset rehellisesti.

Haastateltavien anonymiteetti säilytettiin pitämällä haastatteluaineisto ja henkilötietoja sisältävä materiaali ulkopuolisten ulottumattomissa tutkimuksen loppuun asti, jonka jälkeen kaikki materiaali tuhottiin. (ks. Leino-Kilpi & Välimäki 2004, 291; Hirsjärvi & Remes 2007; 23–25.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä ohjeistavat tutkijaa noudattamaan rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Käytettävien tiedonhankinta-, tutkimus-, raportointi-, ja arviointimenetelmien on oltava tieteellisesti ja eettisesti kestäviä. Tulosten julkaisemisessa on noudatettava avoimuutta. Hyvässä tieteellisessä käytännössä tutkijoiden oikeudet, vastuut ja velvollisuudet on määritelty. (Leino-Kilpi & Välimäki 2004, 288.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeet määrittivät tässä tutkimuksessa käytetyt menetelmät (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2004).

Valmis työ esiteltiin kyseisen senioriyhdistyksen jäsenille huhtikuussa 2011 senioriyhdistyksen kokouksessa. Raportointi tapahtui toukokuussa 2011 raportointiseminaarissa Turun Ammattikorkeakoulun Salon toimipisteessä. Opinnäytetyö tarkistettiin plagiointiohjelma Urkundilla. Valmis työ arkistoitiin sähköisenä versiona Theseukseen.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Tiedonantajien taustatiedot

Tiedonantajista (n=9) naisia oli seitsemän ja miehiä kaksi ja he olivat 67–75 -vuotiaita eläkeläisiä. Kaikki naispuoliset haastatellut olivat nimitykseltään mummeja. Miespuolisia haastateltuja nimitettiin ukeiksi. Lapsia tiedonantajilla oli yhdestä kolmeen, keskimäärin 2,14 kappaletta. Lastenlapsia heillä oli kahdesta neljään ja he olivat iältään neljästä kuukaudesta 24:ään vuoteen. Asuinetäisyys lastenlapsiin vaihteli 200 metrin ja 2000 kilometrin välillä.

Kun tiedonantajilta kysyttiin, olivatko he isovanhempina tuen antajia vai auktoriteetteja kuvasivat he olevansa tuen antajia. Tiedonantajat kuvasivat olevansa lastenlastensa kanssa läheisiä, valtaosa vastaajista kuvasikin kuuluvansa ydinperheeseen. Kasvatusperiaatteita kuvailtiin pääosin yhteneväisiksi lapsien kanssa. Yleisin tapa vaalia perinteitä oli juhlapyhien viettäminen.

6.2 Isovanhempien osallistuminen eri-ikäisten lastenlasten elämään

Isovanhemmat osallistuivat lastenlastensa elämään lastenlasten ollessa vauvaiässä auttamalla perhettä arjessa, luomalla kontaktin lapseen, rakastamalla ja fyysistä hyvinvointia turvaamalla. Arjessa auttamisella tarkoitettiin vanhempien tukemista ja kannustamista, lastenhoidosta huolehtimista, taloudellista tukemista, lastenhoitajana toimimista ja rahan antamista (taulukko 2). Arjessa auttamista toteuttivat kaikki isovanhemmat välimatkan ja muiden olosuhteiden edellyttämässä rajoissa. Haastatteluissa tuli esille isovanhempien tasa-arvoinen osallistuminen autettaessa perhettä. Eräs miesvastaaja kuvasi rooliaan näin:

”--meikäläisel siin oli vähemmän sitä osuutta mut kyl mä nytkin vaipat vaihdan tarpeen vaatiessa jos mä oon yksin hänen kanssaan kotona--”

Vanhempien tukemisella ja kannustamisella tarkoitettiin kannustamista myönteiseen lähestymiseen lapsen puolison vanhempien kanssa, omien lasten

ja lastenlasten lapsuusajan vertailemista sekä vanhempien tukemista lastenhoidossa ja neuvonantajana toimimista.

"--olttiin aina niinku vanhempien tukena mitä ongelmia heil sit oli lasten hoidossa ni tota tarvittaessa puhelimitse--"

"--sanoisin kuitenkin että koittanu antaa--myönteisen lähestymisen--tyttäreille siihen appavanhempiin että tota sehän on ilo ja tota valtavan suuri sanoisko hyöty--appivanhemmat on siinä niin lähellä, aina voi turvautuu heihin"

"--ihmetyttää et ollaanko silloin ku omat lapset ollu noin pieniä ni koko ajan kiinni--"

Taloudellista tukemista oli rahan lainaaminen perheelle, ruuan ja vaatteiden vieminen perheelle, vaunujen ostaminen ja viikkorahan antaminen isovanhempien toimesta jo syntymästä asti lapselle. Taloudellista tukemista toteutti moni isovanhemmista, kuitenkin suoranaisesti rahaa ei annettu vanhemmille.

"Ei simmost taloudellist apua oikeastaan oo et tota kyllähän nii ruokaa viedään ja vaatteita viedään ja ja muuta tämmöst muttet ei nyt mitään rahallista"

"--vaatetettu -- heitä on sillä tavalla tuettu kyllä tosi paljon että vaunuista lähtien on hankittu lahjaks silloin ku he syntyvät--nääh lapsenlapset on--meiän huomionkohde--"

Lastenhoidosta huolehtimisella tarkoitettiin hyssyttelyä, osallistumista lastenhoitoon, syöttämistä, vaipan vaihtamista, leikkimistä ja laulamista vauvalle. Lastenhoidosta huolehtimista toteutti eri muodoissaan kaikki isovanhemmat. Lastenhoitajana olemista oli vapaa-ajan antaminen vanhemmille, jotta vanhempi sai aikaa itselleen, tarvittaessa käytettävissä oleminen, lastenlasten hoito, kun vanhemmat olivat töissä ja sairaan lapsen hoitaminen.

"--aina ollaan valmiit ottamaan ne lapset hoitoon silloin kun vanhempien täytyy kahdestaan päästä johonkin"

"--annettiin isälle ja äidille sillä tavalla vapaata aikaa et he pääsi kahdestaan menemään--isä ja äiti on päässy niinku sillai tuulettumaan--"

"--kyllähän me silloinkin vaikka niin tota he oli kotonakin ni tota kyllähän me syötettiin ja vaipat vaihdettiin ja tehtiin tämmöst näin hoitosysteemii--"

"--oon halunnu hoitaa heitä vauvan vaippojen vaihdosta ja ruokailusta saakka--"

Isovanhempien tasa-arvoinen rooli ilmeni lastenhoidossa. Isovanhemmat tunsivat vastuun lastenlapsista suuremmaksi kuin omista lapsistaan.

Taulukko 2. Isovanhempien osallistuminen vauva-ikäisten lastenlasten elämään auttamalla arjessa.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Neuvonantaja vanhemmille	Vanhempien tukeminen ja kannustaminen	Arjessa auttaminen	Isovanhempien osallistuminen vauvaikäisten lastenlasten elämään
Vanhempien tukeminen lastenhoidossa			
Kannustaa myönteiseen lähestymiseen lapsen puolison vanhempien kanssa			
Omien lapsien ja lastenlasten lapsuusajan vertaileminen			
Rahan lainaaminen perheelle	Taloudellinen tukeminen		
Viedään ruokaa perheelle			
Viedään vaatteita			
Vaunujen ostaminen			
Viikkoraha isovanhemmilta	Lastenhoidosta huolehtiminen		
Hyssyttely			
Osallistuminen lastenhoitoon			
Syöttäminen			
Vaipan vaihtaminen			
Leikkiminen			
Laulaminen vauvalle			
Vapaa-aikaa vanhemmille	Lastenhoitoapu vanhemmille		
Tarvittaessa käytettävissä			
Lastenlasten hoito kun vanhemmat ovat töissä			
Sairaalan lapsen hoitaminen			
Isovanhempien tasa-arvoinen rooli lastenlasten hoidossa	Isovanhempien tasa-arvoinen rooli		
Vastuu suurempi lapsenlapsesta kuin omista lapsista			

Kontaktin luomista lapsenlapsen olivat yhteyden pitäminen eri tavoin ja tutustuminen vauvaan (taulukko 3). Yhteydenpidon muotoja oli sekä tavallinen päivällä tapahtuva kyläily että yönylikyläily. Tutustumisella vauvaan tarkoitettiin

tutuksi tulemista vauvalle, ettei lapsi vierasta isovanhempia ja syntymästä lähtien mukanaoloa.

"Pyrimme käymään heillä mahdollisimman usein että vauva tutustuis meihin eikä alkais vierastaa meitä"

Rakastaminen ilmeni henkisen turvallisuuden luomisena ja rakkauden näyttämisenä (taulukko 3). Kaikki isovanhemmat kertoivat antavansa lastenlapsilleen paljon rakkautta. Henkisellä turvallisuudella tarkoitettiin syliä, lähistöllä olemista ja näin turvallisuuden tunteen tuomista lapselle, turvallisuuden luomista ja vieressä nukkumista. Rakkautta näytettiin lukuisin tavoin. Kerrottuja asioita olivat hyväileminen, taputtelu, rakkauden ja lämmön antaminen, henkisen hyvinvoinnin turvaaminen, paapominen, halaaminen, suukottelu, lepertely, helliminen ja silittäminen.

"Pitämällä sylissä ja silittämällä ja taputtamalla -- normaalia semmost hyväilyä--"

"--paapomista ja-- suukottamista"

"--läheisyys on ollut sellanen turvallisuus heillä, ettei he oo koskaan niinku missään vaiheessa äidin ja isän perään itkeneet -- osoitus siitä et se on ollu sellast niinku läheistä ja ja lämmintä"

Taulukko 3. Isovanhempien osallistuminen vauva-ikäisten lastenlasten elämään luomalla kontaktin lapseen ja rakastamalla.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Tutuksi tuleminen vauvalle	Tutustuminen	Kontaktin luominen lapseen	Isovanhempien osallistuminen vauvaikäisten lastenlasten elämään
Ei vierasta			
Lastenlasten syntymässä mukana olo			
Isovanhempien luona kyläileminen	Yhteydenpidon muodot		
Yökyläily			
Syli			
Lähistöllä oleminen luo turvallisuuden tunteen lapselle	Henkinen turvallisuus		
Turvallisuuden tunteen luominen			
Vieressä nukkuminen			
Hyväileminen	Rakkauden näyttäminen	Rakastaminen	
Taputtelu			
Rakkauden antaminen			
Lämmön antaminen			
Henkisen hyvinvoinnin turvaaminen			
Paapominen			
Halaaminen			
Suukottelu			
Lepertely			
Helliminen			
Silittäminen			

Fyysisen hyvinvoinnin turvaamista oli rajojen asettaminen ja turvallisuudesta huolehtiminen (taulukko 4). Rajoja isovanhemmat asettivat kieltoja ja ei-sanan merkitystä opettamalla, kieltoja sanelemalla, opettamalla, mihin saa koskea sekä torumalla. Lastenlastensa turvallisuudesta isovanhemmat kertoivat huolehtivansa varjelemalla, vahinkoja estämällä, suojelemalla haavereilta, vahtimalla ja vahvalla portilla portaiden yläpäässä.

”--ettei niinku pääse loukkamaan itseensä ja totta kai on yritetty opettaa ne kiellot, ei- sanan merkitys, ettei nyt joka paikkaan kiivetä--”

”--siirrettävä kaikki arvokas tavara vähä kauemmas ja ettei vaan putoo päälle ja vahdittava koko ajan, sitähan vahtii lapsenlasta paljon enemmän ku omaansa--”

--vahva portti portaitten yläpääs ja niin edelleen et semmost vahingon estäminen--"

Taulukko 4. Isovanhempien osallistuminen vauvaikäisten lastenlasten elämään turvaamalla fyysistä hyvinvointia.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Rajojen asettaminen	Rajojen asettaminen	Fyysisen hyvinvoinnin turvaaminen	Isovanhempien osallistuminen vauvaikäisten lastenlasten elämään
Kieltojen opettaminen			
Ei-sanana merkityksen opettaminen			
Sanellaan kieltoja			
Opetetaan mihin saa koskea			
Toruminen	Turvallisuudesta huolehtiminen		
Vahva portti portaiden yläpäässä			
Varjeleminen			
Vahingon estäminen			
Suojeleminen haavereilta			
Vahtiminen			

Isovanhemmat osallistuivat lastenlastensa elämään lastenlasten ollessa leikki-ikäisiä pitämällä yhteyttä, viettämällä aikaa yhdessä, tukemalla psykososiaalista kehitystä, auttamalla perhettä arjessa, rakastamalla, opettamalla elämänarvoja ja arkielämän taitoja.

Yhteyden pitämisellä tarkoitettiin erilaisia yhteydenpitämisen muotoja, joita olivat lastenlasten luona kyläily ja isovanhempien luona kyläileminen sekä soittaminen (taulukko 5).

--he tulevat minun luokseni--"

Yhteiseen ajanviettoon kuului matkustaminen lastenlasten kanssa, puuhaileminen ja vapaa-ajan viettäminen. Puuhaileminen oli yleisin tapa viettää lastenlasten kanssa aikaa. Matkustamista lastenlasten kanssa oli tehty muun muassa Muumimaailmassa käymällä ja risteilemällä. Puuhaileminen oli pallopelien pelaamista, palapelien tekemistä, lukemista, leikkimistä sekä leluilla että ilman, puuhailemista, pelaamista sekä ulkoleikkien leikkimistä. Vapaa-ajan viettämisestä oli saunominen, ulkoilu, mökkeily, dvd:n katsominen yhdessä, oleilu

yhdessä ja kirjastossa käyminen. Yhteisellä ajanvietolla on monenlaisia muotoja.

"--välillä leikitään hotellia ja -- ravintolaa ja kaikkee tämmöstä ilman mitään tehtyä materiaali--"

"--sit askarrellaan tiettenki ja tuota muovaillaan ja piirretään--"

"--sit he hirveesti pitää siit et luetaan satuja--"

"--prinsessa ja muita leikitty ja kontattu lattialla--"

"--mummi on se joka on lastenhuonees-- taistelueläimellä taistelemassa ja istuu lattialla ja pistää oloasuhousut jalkaan et on helppo olla--paljon leikitään yhdes--- ihan etten oo mikään semmonen mummo joka istuu nojatuolis että oon siellä lattiatasos"

"--palapelejä ja satukirjoja mä oon joskus ja dvd:tä ollaan käyty hakemassa, niitä katsotaan joskus yhdessä"

Taulukko 5. Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään yhteyttä pitämällä ja viettämällä aikaa yhdessä

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Lastenlasten luona kyläily	Yhteydenpidon muodot	Yhteydenpito	Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään
Soittaminen			
Isovanhempien luona kyläileminen			
Muumimaailmassa vierailu	Lastenlasten kanssa matkustaminen	Ajanvietto	
Matkustaminen lastenlasten kanssa			
Risteily lastenlasten kanssa			
Tapahtumissa käyminen			
Pallopelit	Puuhaileminen		
Palapelien pelaaminen			
Lukeminen			
Leikkiminen ilman leluja			
Leikkiminen			
Puuhaileminen			
Pelaaminen			
Ulkoleikit			
Ulkoilu	Vapaa-aika		
Mökkeily			
Dvd:n katsominen yhdessä			
Oleilu yhdessä			
Saunominen			
Kirjastossa käyminen			

Psykososiaalista kehitystä tuettiin tärkeällä suhteella lastenlapsiin, lapsen yksilöllisyyttä huomioimalla ja itsetuntoa tukemalla (taulukko 6). Tärkeää ihmissuhdetta kuvasivat asioiden pohtiminen yhdessä, elämäntaitojen opettaminen keskustelemalla sekä kasvattaminen yhdessä olemisen kautta. Lapsen yksilöllisyyttä huomioitiin vastaamalla kysymyksiin ja selittämällä asioita lapsen kehitystasoa vastaavalla tavalla, huomioimalla lasten yksilöllisyyttä, antamalla lapsen tuoda äänensä kuuluviin ja säilyttämällä lapsen oman arvon tunto. Lapsen leikkiin liittyvää yksilöllisyyden huomioimista oli vaihtelun tuominen lasten leikkeihin, tukemalla leikkien keksimistä, välttämällä häiritsemästä lapsen omaa leikkiä, leikkimällä samassa tasossa lapsen kanssa ja että jokaisella lapsenlapsella on omanlaisensa leikki isovanhempien luona.

"--jatkuvasti ku se lapsen kans keskustellaan -- siinä normaalissa keskustelussa oikeastaan ei mulla koskaa oo semmosta ajatusta et mun täytyy kauheesti niitä kasvattaa sillä tavalla että mä miettin juu että mä nyt kasvatan, se on sitä yhdessäoloo ja sitä siinä se tulee"

"--jos mä onnistuisin saamaan--että tämä pojat aikanaan kertisivat mummlle jotakin sellaisia asioita, mitä he ei esimerkiksi puhu omille vanhemmille välttämättä, että mummi olis sellanen joka vois niinku ojentaa sillä tavalla johonkin suuntaan sitten--keskustelemalla--"

"--ei leikitä aina heidän ehdoillaan koska yhdessä vaiheessa ainaki se tulee tytöil se että leikitään, heil on aina prinsessaleikkejä ja leikitään barbien kanssa -- yritetään leikittäis myöski jotakin muuta"

"--vastaamalla niihin loputtomiin kysymyksiin ja selittämällä tietysti niitä heidän kielellään--"

Itsetunnon tukemista oli kehuminen, kiittäminen, kannustaminen ja tunnustuksen antaminen lapselle helposti.

"--se täytyy tulla niinku aidosta sydäimestä, ja ihan pienestäkin teosta voi sanoo et kiva, tossa sä pärjäsitkin hyvin. se täytyy niin luonnollisesti tulla ettei se laps koe sitä sellasena myöskään että se laps rupee sitte kauheesti innostumaan--"

"--täytyy tukea antaa kehumalla ja kiittämällä"

"Kolme koota: kehu, kiitä ja kannusta"

"Kaikki ihanat piirustukset mitä tulee ne on niinku suuria taideteoksia, pistetään jääkaapin seinään"

Taulukko 6. Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään psykososiaalista kehitystä tukemalla.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Asioiden pohtiminen yhdessä	Tärkeä ihmissuhde	Psykososiaalisen kehityksen tukeminen	Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään
Elämäntaitojen opettaminen keskustelemalla			
Kasvatus yhdessä olemisen kautta			
Kysymyksiin vastaaminen lapsen kehitystasoa vastaavalla tavalla	Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen		
Asioiden selittäminen lapsen kehitystasoa vastaavalla tavalla			
Vaihtelun tuominen lasten leikkeihin			
Lapsien yksilöllisyyden huomioiminen			
Leikkien keksimisen tukeminen			
Ei haluta häiritä lapsen omaa leikkiä			
Samassa tasossa lapsen kanssa leikkiminen			
Jokaisella lapsenlapsella omanlaisensa leikki isovanhempien luona			
Annetaan lapsen tuoda äänensä kuuluviin			
Omanarvontunnon säilyttäminen			
Kehuminen	Itsetunnon tukeminen		
Kiittäminen			
Kannustaminen			
Annetaan tunnustusta lapselle helposti			

Arjessa auttamisella tarkoitettiin vanhempien tukemista ja kannustamista, toimimista lastenhoitajana, arjessa auttamista, lastenhoidosta huolehtimista ja taloudellista tukemista (taulukko 7). Vanhempien tukemista ja kannustamista oli ajatusten kuuntelijana ja tilanteen tasoittajana toimiminen, kannustaminen

myönteiseen lähestymiseen lapsen puolison vanhempien kanssa ja vanhempien vaikeiden asioiden käsitteleminen heidän kanssaan. Arjen auttamiseen isovanhemmat osallistuivat tasa-arvoisesti. Toimimista lastenhoitajana oli vapaa-ajan antaminen vanhemmille, sairaan lapsen hoitaminen sekä hoitaminen vanhempien ollessa töissä tai kun päiväkotia on kiinni. Isovanhempien kodin sanottiinkin olevan ”toinen koti lastenlapsille”. Arjessa auttamista oli harrastuksiin kuljettaminen, käytännön apu ja arjen pyörittämisessä auttaminen. Lastenhoidosta huolehdittiin iltatoimiin osallistumalla, rauhoittamalla sairaan lapsen toimintaa, ohjaamalla sairas lapsi lepäämään ja lukemalla iltasatuja. Taloudellista tukemista oli polkupyörän ja kännykän hankkiminen, lelujen ostaminen ja viikkorahan antaminen. Isovanhemmillä oli tasa-arvoinen rooli lastenlasten hoidossa.

”--arjen pyörittämisen auttamista”

”--jos sairaita niin koittaa olla paikallaan ja tuijotellaan muumivideoita, ettei vaan riehuttaisi sitten -- ainaki sitten flunssa, pikku kuumees ni ei se oo oikee hyväks”

”--ostaks sä mummi nyt mult puuttuu tästä, tähän kuuluu kakstoist ja mul on vaan kymmenen--”

”--me osallistumme kyl siten että niin näihin iltatoimiin elikä jos ollaan useampana iltana siellä ni niini sit vähän vaihdellaan et mummi hoitaa yhtenä iltana, ukkiki saa joskus hoitaa näitä iltatoimet--”

Taulukko 7. Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään auttamalla arjessa.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Vanhempien ajatusten kuuntelija	Vanhempien tukeminen ja kannustaminen	Arjessa auttaminen	Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään
Vanhempien tilanteen tasoittaja			
Kannustaa myönteiseen lähestymiseen lapsen puolison vanhempien kanssa			
Käsittelee vanhempien vaikeita asioita heidän kanssaan			
Isovanhempien tasa-arvoinen rooli lastenlasten hoidossa	Isovanhempien tasa-arvoinen rooli		
Vapaa-aikaa vanhemmille	Lastenhoitaja		
Lastenlasten hoito kun vanhemmat ovat töissä			
Sairaalan lapsen hoitaminen			
Hoito päiväkodin ollessa kiinni			
Toinen koti lapsenlapsille	Arjessa auttaminen		
Harrastuksiin kuljettaminen			
Käytännön apu			
Auttaa pyörittämään arkea			
Iltatoimiin osallistuminen	Lastenhoidosta huolehtiminen		
Sairaalan lapsen toiminnan rauhoittelu			
Sairaalan lapsen leppäämään ohjaaminen			
Iltasadun lukeminen			
Lastenhoitaja	Taloudellinen tukeminen		
Polkupyörän hankkiminen			
Kännykän hankkiminen			
Ostaa leluja			
Viikkoraha isovanhemmilta			

Rakastamista oli rakkauden osoittaminen teoin ja sanoin sekä henkisen turvallisuuden luominen (taulukko 8). Rakkautta osoitettiin antamalla aikaa, kuuntelemalla, antamalla pieni lahja, ja osoittamalla rakkautta kirjein. Fyysisesti

rakkautta osoitettiin teoin halaamalla, silittämällä, taputtelemalla, paijaamalla, hyväilemällä, hellimällä, halaamalla tullessa ja lähtiessä sekä osoittamalla muuten hellyyttä. Sanoin rakkautta osoitettiin kertomalla, kuinka tärkeä lapsenlapsi on. Henkistä turvallisuutta luotiin nukkumalla vieressä ja pitämällä sylissä.

--minusta se kuunteleminen on aika tärkeä rakkauden osoitus myöskin että olen vain sinua varten tässä--"

--aina kun tulevat ja lähtevät halit pitää antaa--"

--aina kun me tavataan niin ni mummi levittää kätensä --nämä juoksee syliin ja halataan-- just tämmönen ajan antaminen"

"kyl he monta kertaa-- on kuullukin et kuin tärkeet he on"

--sanomalla esimerkiksi ja ku mä kirjoitan näille lapsille ni mä sanon että, että tuota et kulta pieni tai rakkaudella tai -- tietysti sanomalla että sä oot tärkeä--"

--otan syliin ja luen se on tärkeä et se on myöskin ehkä sitä turvallisuutta varsinkin iltasadut--"

Taulukko 8. Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään rakastamalla.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Ajan antaminen	Rakkauden osoittaminen teoin	Rakastaminen	Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään
Kuunteleminen			
Pienen lahjan antaminen			
Osoittaa rakkautta kirjein			
Halaaminen			
Silittäminen			
Taputtelu			
Paijaaminen			
Hyväileminen			
Helliminen			
Halaaminen tullessa			
Halaaminen lähtiessä			
Hellyyden osoittaminen			
Kertoa lastenlapsille kuinka tärkeä hän on	Rakkauden osoittaminen sanoin		
Osoittaa rakkautta teoin	Henkinen turvallisuus		
Vieressä nukkuminen			
Syli			

Elämänarvoja opetettiin opettamalla käytöstapoja ja moraalia sekä välittämällä uskoa (taulukko 9). Käytöstavoista opetettiin leikkien siivoamista, pöytätapoja ja ettei roskia heitetä maahan. Jotkut isovanhemmat välittivät lastenlapsilleen uskoa. Moraaliin liittyviä asioita, joita isovanhemmat opettivat, oli toisen huomioon ottaminen, oikean ja väärän opettaminen, riitojen puhumalla selvittäminen ja rehellisyys. Rajoja opetettiin leikki-iässä asettamalla niitä, pitämällä isovanhempien luona omia sääntöjä verrattuna kodin sääntöihin, kieltämällä, antamalla jämsästä kieltoja, käskemällä, opettamalla mihin saa koskea ja varoittamalla. Valtaosa isovanhemmista kertoi asettavansa rajoja jo leikki-iässä.

”--oikeasta ja väärästä miltä sust nyt tuntuu jos--”

”--sanotaan että siihen ei kosketa ja kiinnitetään se huomio jonne muualle--”

Kaikille lastenlapsille ei rajoja kuitenkaan tarvinnut asettaa yhtä paljon:

” -- ollaan niinku ihmetelty sitä et pitää nostaa kaikki kristallit ja koriste-esineet ylös mut meil ei oo tarvinnu sitä ku yhden kerran mä sanoin että nää ei oo leluja, näihin ei kosketa ni sit tää meidän lastenlaps meni aina siit ohi ja kädet selän takana ja sano et mummin lelut eikä koskeni niihin”

Taulukko 9. Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään opettamalla elämänarvoja.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Uskon välittäminen	Uskon välittäminen	Elämänarvojen opettaminen	Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään
Toisten huomioonottamisen opettaminen	Moraali		
Oikean ja väärän opettaminen			
Riitojen puhumalla selvittämisen opettaminen			
Rehellisyyden opettaminen			
Rajojen asettaminen	Käytöstapojen opettaminen		
Leikit siivotaan			
Pöytätapojen opettaminen			
Opetetaan ettei roskia heitetä maahan			
Isovanhempien luona omat säännös			
Käytöstapojen opettaminen			
Kieltäminen			
Jämsästä kieltojen antaminen			
Käskeminen			
Opetetaan mihin saa koskea			
Varoittaminen			

Arkielämäntaitojen osalta ohjattiin terveellisiä elämäntapoja, opetettiin kädentaitoja ja arkipäivän taitoja (taulukko 10). Elämäntavoista leikki-ikäisiä lapsenlapsia ohjattiin terveelliseen ruokavalioon. Kädentaidoista opetettiin piirtämistä, askartelua ja käsitöitä. Lisäksi mainittiin taidekoulun pitäminen lapsenlapsille. Arkipäivän taitoja opetettiin laittamalla ruokaa yhdessä, opettamalla leipomista ja siivoamista, käymällä kaupassa, opettamalla taloustöitä, pesemällä perunoita ja opettamalla uimaan. Isovanhemmat opettivat lapsenlapsiaan lisäksi hoitamaan kasvimaata ja hakemaan perunoita, katsomaan missä porkkanat kasvavat ja mistä ruoka tulee. Isovanhemmat kehittävät myös lastenlastensa hahmotuskykyä ja kasvattavat sanavarastoa.

--ottanu heiät mukaan et me mennään hakemaan perunoita ja katsotaan missä porkkanat kasvaa--he oppii sitä että mistä ruoka tulee"

--korvapuustien leipomista on vähän harrastettu--pappa on--opettanut uimaan--"

--yritetään saada syömään vähän monipuolisesti"

Taulukko 10. Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään opettamalla arkielämätaitoja.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Ohjaaminen terveelliseen ruokavalioon	Terveellisten elämäntapojen ohjaaminen	Arkielämän taidot	Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään
Taidekoulun pitäminen lastenlapsille	Kädentaidot		
Piirtäminen			
Askartelu			
Käsityöt			
Laitetaan ruokaa yhdessä	Arkipäivän taidot		
Leipomisen opettaminen			
Siivoamisen opettaminen			
Kasvimaan hoitaminen			
Haetaan perunoita			
Katsotaan missä porkkanat kasvavat			
Opetetaan mistä ruoka tulee			
Kaupassa käyminen yhdessä			
Taludentöiden opettaminen			
Perunoiden peseminen			
Hahmotuskyvyn kehittäminen			
Sanavaraston kasvattaminen			
Uimaan opettaminen			

Isovanhemmat osallistuivat lastenlastensa elämään lastenlasten ollessa koulu- ja nuoruusikäisiä psykososiaalista kehitystä tukemalla, pitämällä yhteyttä eri tavoin, auttamalla perhettä arjessa, rakastamalla, opettamalla elämäntaitoja ja arkipäivän taitoja.

Psykososiaalisen kehityksen tukemiseen kuului isovanhempi-lapsisuhde, keskusteleminen, lapsen huomioiminen, myötäeläminen ja itsetunnon

tukeminen (taulukko 11). Tärkeä ihmissuhde oli molemminpuolista oppimista ja yhdessä tsemppaamista. Keskustelun aiheita olivat ihmisen anatomia, ystävyssuhteet, ajatusten vaihtaminen, äidin lapsuus, tietokoneohjelmat, opinnot, elämä, käyttäytyminen, virheistä oppiminen, Suomen itsenäisyys, uskonto, politiikka ja puhuminen kaikesta mitä lapselle tulee mieleen. Lapsen huomioimista oli kaikkien lastenlasten tasa-arvoinen todistuksista palkitseminen ja lastenlasten tasavertainen kohtelu. Myötäelämistä oli jatkuva yhteydenpito, koulu- ja parisuhdekuulumisten kysyminen, lastenlasten seurustelukumppanin tapaaminen, myötäeläminen lapsien ja lastenlasten kanssa sekä pyrkimys lyhentää lapsen työpäivää. Lisäksi mainittiin, että perheen kriisit ovat raskaita isovanhemmille. Isovanhemmat halusivat myös kunnioittaa lapsenlapsen koulutyötä. Pyrittiin myös siihen, ettei kysytä miten kokeet menivät. Itsetunnon tukemista oli kiittäminen.

"Yhdessä koitetaan niinku tsempata aina taas enemmän ja enemmän parempaan suuntaan"

--puhutaan kaikennäköistä ystävyssuhteista ja kaikista ja nimenomaa mitä hänelle tulee mieleen--"

--äidistä et minkälainen äiti oli lapsena, minkälainen hän on siis just siitä että miten ne eroa--"

--soitellaan että heti jos ei olla nähty -- ja myötäelämistä juur heiän kanssa ja ja aina kysytään onko jotain tarvetta et onks nyt mitään hätää ja onks kaikki hyvin--"

--pyritään niinku vähän lyhentämään sitä työpäivää--"

Toisaalta jotkut vastaajista kertoivat kyselevänsä aktiivisesti lapsenlapsen koulumenestyksestä:

--kysytään -- et miten koulussa ja mitä numeroita nyt tulee--"

--vältetään oikeestaan kysymästä kauheen paljon sitä et kuin kokeet meni ja -- oleks sä luku ja et se on enemmän niin et hän on kertonu--et kuule mummi nyt meni ranskan koe niin huonosti...no, sä yrität sit uudestaan--"

Taulukko 11. Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään psykososiaalista kehitystä tukemalla.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Molemmin puoleista oppimista	Isovanhempi-lapsisuhde	Psykososiaalisen kehityksen tukeminen	Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään
Yhdessä tsemppaaminen			
Keskustelu ihmisen anatomiasta	Keskusteleminen		
Ystävyyssuhteista puhuminen			
Puhuminen kaikesta mitä lapselle tulee mieleen			
Ajatusten vaihtaminen			
Äidin lapsuudesta puhuminen			
Keskusteleminen tietokoneohjelmista			
Keskusteleminen opinnoista			
Keskusteleminen elämästä			
Keskusteleminen käyttäytymisestä			
Keskusteleminen virheistä oppimisesta			
Keskusteleminen suomen itsenäisyydestä			
Keskusteleminen uskonnosta			
Keskusteleminen politiikasta			
Palkita todistuksesta tasa-arvoisesti Lastenlasten tasavertainen kohtelu	Lapsen huomioiminen		

Jatkuva yhteydenpito			
Koulu- ja parisuhdekuulumisten kysely			
Seurustelukumppanit tuodaan näyttille			
Vältetään kysymästä miten kokeet meni			
Perheen kriisit raskaita isovanhemmille	Myötäeläminen	Psykososiaalisen kehityksen tukeminen	Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään
Myötäeläminen lapsien ja lastenlasten kanssa			
Pyrkii lyhentämään lapsen työpäivää			
Kunnioittaa koulutyötä			
Kiittäminen	Itsetunnon tukeminen		

Yhteyden pitämisen muotoja olivat kommunikoiminen sähköpostilla ja soittamalla sekä vieraileminen isovanhempien luona (taulukko 12).

”--puhelimien kanssa ollaan sitte enemmän yhteydessä--”

Arjessa auttamista oli taloudellinen tukeminen, arjessa auttaminen, vanhempien tukeminen ja kannustaminen. Taloudellisia tukemisen muotoja oli palkitseminen todistuksista ja hyvistä koe-arvosanoista, rahallinen tukeminen, viikkorahan antaminen, perheen rahallinen tukeminen ja lapsenlapsen taloudellinen tukeminen. Arjessa auttamista oli kyyditseminen, muutossa avustaminen, kouluun saattaminen ja iltapäiväkerhosta hakeminen. Vanhempien tukemista ja kannustamista oli vanhempien ajatusten kuuntelijana toimiminen ja neuvojen antaminen.

”Tuetaan rahallisesti--”

Taulukko 12. Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään yhteyttä pitämällä ja auttamalla arjessa.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Sähköposti	Kommunikointi	Yhteydenpidon muodot	Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään
Soittaminen			
Isovanhempien luona kyläileminen	Vierailu isovanhempien luona		
Palkitseminen rahallisesti hyvästä koearvosanasta	Taloudellinen tukeminen	Arjessa auttaminen	
Palkita todistuksesta tasa-arvoisesti			
Rahallinen tukeminen			
Viikkoraha isovanhemmilta			
Perheen rahallinen tukeminen			
Lapsenlapsen taloudellinen tukeminen			
Kyyditseminen	Arjessa auttaminen		
Muutossa avustaminen			
Kouluun saattaminen			
Iltapäiväkerhosta hakeminen			
Vanhempien tukeminen	Vanhempien tukeminen ja kannustaminen		
Vanhempien ajatusten kuuntelija			
Antaa neuvoja			

Rakastamisen muotoja olivat rakkauden osoittaminen teoin ja sanoin sekä henkisen turvallisuuden ylläpitäminen (taulukko 13). Rakkautta osoitettiin sanoin. Teoin rakkautta osoitettiin halaamalla, osoittamalla rakkautta kirjein sekä ”ylimääräisen” jäätelön antaminen. Henkisen turvallisuuden ylläpitämistä oli se, että isovanhempi oli aina valmis kuuntelemaan ja tukemaan, ja lastenlapset saattoivat aina kertoa isovanhemmille huolensa ja ottaa yhteyttä isovanhempisiin ongelmatilanteissa. Muita henkisen turvaamisen muotoja olivat avoimet ovet isovanhempien luokse, lapsen tukeminen puhelimitse ja

soittaminen aamuisin ennen kouluun menoa. Lisäksi isovanhemmat mainitsivat myös halunneensa luoda lapselle turvallisuuden tunnetta vanhempien erotessa.

"--hauskaa silloin alkuun ku me sielt iltapäiväkerhostakin häntä hain ja sit ku hän näki et mä olin siel, ni hän juoksi kun salama mun luokseni ja sitten mummi ja sit hän halas"

"--ku vanhemmat eros-- sillen mä soitin, hänel oli joku sellanen vaihe et hän oli pikkusen turvaton--ennen ku hän lähti kouluun ni hän jäi yksin kottiin sitte ku äiti lähti töihin ja isä sitte oli jo muualla -- sillen mää soitin hänel joka aamu ennen kun hän lähti kouluun--mää huomasi et se oli--aika hyvä--hänel tuli semmonen olo et mummi voi aina soittaa"

"--mummi ja vaari voi aina kertoa, oli mitä tahansa -- että ettei jää yksin koska nykymailma on semmonen ku se on-- et on avoimet ovet"

"--oisko se sitten rakkautta se että vähän ylimäärästä jätelöä--"

"--kirjeissä, ihan sanomista..sä olet tärkeä ja mut et en mää tiedä miten se muuta sit on, halaamista--"

Taulukko 13. Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään rakastamalla.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Aina valmiina kuuntelemaan tai tukemaan	Henkinen turvallisuus	Rakastaminen	Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään
Vanhempien erotessa turvallisuuden tunteen tuominen			
Lapsen tukeminen puhelimitse			
Soittaminen aamuisin ennen kouluun menoa			
Avoimet ovet isovanhempien luokse			
Isovanhemmille voi aina kertoa			
Yhteydenottaminen isovanhempisiin ongelmatilanteissa			
Halaaminen	Rakkauden osoittaminen teoin		
Osoittaa rakkautta kirjein			
"Ylimääräisen" jätelön antaminen			
Osoittaa rakkautta sanoin	Rakkauden osoittaminen sanoin		

Elämäntaidoista isovanhemmat opettivat moraalia ja rajoja, ja välittivät uskoa (taulukko 14). Moraalin opettaminen oli toisten kuuntelemaan opettamista sekä vastuun että velvollisuuksien opettaminen. Rajojen opettamiseen kuului kieltäminen ja rajojen asettaminen.

"rehellisyys et pitää uskaltaa kertoa et jos on -- et parempi kertoo se ku et se tulee ilmi jotain kautta"

"--olen yrittänyt sitten lapsenlapsilleki et ei meil oo pelkästään oikeuksia et meil on myöskin vastuuta ja velvollisuuksia--"

Isovanhemmat opettivat arkielämän taidoista ruokaan liittyviä asioita, terveellisiä elämäntapoja sekä kieliä. Ravitsemusopetusta olivat kotitaloustaitojen

opettaminen ja ruokaperinteiden siirtäminen. Terveellisistä elämäntavoista isovanhemmat ohjasivat lastenlapsiaan tupakoimattomuuteen ja terveelliseen ruokavalioon. Lisäksi he ohjasivat kohtuulliseen alkoholin käyttöön.

”--meil ei tupakoida--on aika jyrkkä linja--”

”--ollaan tehty karjalanpiirakoita ja karjalanpaistia--”

Taulukko 14. Isovanhempien osallistuminen koulu -ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään elämäntaitoja ja arkielämäntaitoja.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Ruokaperinteiden siirtäminen	Ravitsemus-opetus	Arkielämän taidot	Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään
Kotitaloustaitojen opettaminen			
Tupakoimattomuuteen ohjaaminen	Terveellisten elämäntapojen ohjaaminen		
Kohtuullisen alkoholin käytön opettaminen			
Ohjaaminen terveelliseen ruokavalioon			
Kielten opettaminen	Kielten opettaminen		
Vieraan kielen tuominen arkipäivän askareisiin			
Uskon välittäminen lastenlapsille	Uskon välittäminen	Elämäntaitojen opettaminen	
Opettaa kuuntelemaan toisia ihmisiä	Moraali		
Vastuun ja velvollisuuksien opettaminen			
Kieltäminen	Rajojen opettaminen		
Rajojen asettaminen			

Isovanhemmuuden tärkeintä roolia kysyttiin tiedonantajilta kolmannessa teemassa. Vastaajille näytettiin Varsinais-Suomen lastenkuntayhtymän tekemää vanhemmuuden roolikarttaa ja pyydettiin valitsemaan itselle tärkein osa-alue. Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta on ihmissuhdeosaaja,

rajojen asettaja, huoltaja, rakkauden antaja ja elämän opettaja. Valtaosa vastaajista kuvasi olevansa rakkauden antaja tai elämän opettaja.

"No kyl mää ensimmäiseks ton rakkauden tietysti täältä otan"

"Kyl mul on semmonen tunne et elämän opettaja, se menee ylitse muiden kaikkien"

6.3 Isovanhempien osallistumisen merkitys lastenlapsille, perheelle ja isovanhemmalle, isovanhemman itsensä kokemana lastenlasten eri ikäkausina

Vauvaikäisille lastenlapsille isovanhemmat katsoivat osallistumisensa merkitsevän kiintymystä ja tärkeää ihmissuhdetta (taulukko 15). Kiintymyksellä tarkoitettiin sitä, ettei lapsenlapsi vierasta ja hän tunnistaa isovanhemman. Tärkeä ihmissuhde sisälsi kontaktin useamman ihmisen kanssa, ilon isovanhemman nähdessä ja lisää ihmisiä, joihin voi luottaa. Lisäksi mainittiin se, että isovanhempi on ihminen joka hellii ja pitää hyvänä ja jonka luokse voi jäädä. Isovanhemman osallistuminen merkitsi vauvaikäiselle lastenlapsille myös turvallista ihmistä ja turvallista syliä.

"--sekin ihmiskontakti niin muodostuu sielt vauvaiästä saakka ja tota oppivat tuntemaan isovanhemmat--kun ne ovat läsnä ja jaksavat kuunnella ja hoitaa heitä"

"--tuntee että tos on nyt yksi ihminen joka, joka kanssa hellii mua ja pitää hyvänä--
-tunne sille pienelle että tohonki syliin voi turvallisesti mennä

"--se on valtava asia--"

Taulukko 15. Osallistumisen merkitys lastenlapsille vauvaiässä.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Pääluokka
Ei vierasta	Kiintymys	Isovanhempien osallistumisen merkitys vauvaikäisille lastenlapsille
Tunnistaa isovanhemman		
Kontakti useamman ihmisen kanssa	Tärkeä ihmissuhde	
Ilo isovanhemman nähdessä		
Ihminen joka hellii ja pitää hyvänä		
Lisää ihmisiä joihin voi luottaa		
Ihminen jonka luokse voi jäädä		
Turvallinen ihminen		
Turvallinen syli		

Lastenlasten ollessa leikki-ikäisiä isovanhempien osallistumisen merkitykseksi muodostui ajan antamista, makuaistin kehittämistä, psykososiaalisen kasvun tukemista ja tärkeää ihmissuhdetta (taulukko 16). Ajan antamista lastenlapsille oli, että isovanhemmalla oli enemmän aikaa leikkiä. Lapsenlapsen makuaistin kehittämistä oli uusien makukokemuksien antaminen. Psykososiaalista kasvua isovanhempi tuki hemmottelemalla. Lisäksi suhde isovanhempaan opetti lastenlapsille asioita ihmissuhteista. Tärkeään ihmissuhteeseen sisältyi se, että lapsenlapsi sai enemmän vapauksia isovanhempien kanssa, odotti isovanhemman näkemistä ja yhdessä vietettävää aikaa. Lisäksi isovanhemmat kertoivat, että tärkeä ihmissuhde oli iloa isovanhemman nähdessä ja se laajensi lapsen elämänpiiriä. Tärkeä ihmissuhde merkitsi lastenlapsille lisää ihmisiä, joihin voi luottaa sekä turvallista ihmistä. Isovanhemman ja leikki-ikäisen lapsenlapsen tärkeää suhdetta kuvattiin tärkeäksi ja hirveen tärkeäksi

”--suurikin merkitys-- isovanhempi ehtii enemmän leikkimään -- kun hän harvoin tulee ni se on niinku juhlaa--”

” Koska saadaan tulla yökylään heti ja ilman vanhempia?”

”--me ollaan hirveen tärkeitä heille, ainaki oon kuvitellu”

”--mummi on opettanu syömään kalaa ja kalakeittoa--”

"-- laps ku kasvaa ni oppii aina enemmän näistä ihmissuhteista ja -- tulee viel tärkeemmäks nää -- isovanhemmatkin--"

"Mekin tarhast haetaan ni siin on niinku tietty riemu--hyppii siellä "nyt ne tuli" ne on odottanu"

"Tarhan väki sanoo et jaha et ne on koko päivän puhunu et tänään on se päivä kun tulee mummi ja ukki hakemaan -- me ollaan niinku ei mitään viikonloppuisovanhempii vaan viikkoisovanhempii"

Taulukko 16. Osallistumisen merkitys lastenlapsille leikki-iässä.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Pääluokka
Isovanhemmalla enemmän aikaa leikkiä	Ajan antaminen	Isovanhempien osallistumisen merkitys leikki-ikäisille lastenlapsille
Uudet makukokemukset	Makuaistin kehittäminen	
Hemmottelua	Psykososiaalisen kasvun tukija	
Ihmissuhteista oppiminen		
Enemmän vapauksia isovanhempien kanssa	Tärkeä ihmissuhde	
Odottaa isovanhemman näkemistä		
Odottaa yhdessä vietettävää aikaa		
Ilo isovanhemman nähdessä		
Hirveän tärkeää		
Tärkeää		
Laajentaa lapsen elämänpiiriä		
Lisää ihmisiä, joihin voi luottaa		
Turvallinen ihminen		

Isovanhempien osallistumisen merkitys korostui **koulu- ja nuoruusikäiselle lastenlapsille** opinnoissa kannustamisessa, psykososiaalisen kasvun tukena sekä tärkeänä ihmissuhteena (taulukko 17). Opinnoissa kannustamiseen sisältyi se, kun lapsenlapsi kertoi opintojen sujumisesta ja isovanhempi kannusti opintojen sujumisessa. Psykososiaalisen kasvun tukemiseen kuului ihmissuhteista oppiminen ja isovanhemman toimiminen itsetunnon kohottajana. Tärkeään ihmissuhteeseen sisältyi lapsen elämänpiirin laajentuminen ja se, että lapsenlapsella oli ympärillään lisää ihmisiä, joihin voi luottaa. Isovanhempi on

yksi turvallinen ihminen taas lisää. Tärkeä ihmissuhde näkyi lapsenlapsen ilona isovanhemman nähdessään. Isovanhemman ja lapsenlapsen välinen tärkeä suhde näkyi myös isovanhemman pyrkimyksenä lyhentää lapsenlapsen työpäivää.

"--tääl on paljo rennompaa ku kotona--mä sanoin no juu mitäs sit koko aika komentaa et jos koton komennetaan kato meil ei oo vastuuta sillä tavalla kun kotona--"

"--yhdessä koitetaan -- tsempata aina taas enemmän ja enemmän parempaan suuntaan"

"--jokainen tulos mikä sielt tulee niist testeist niin se täytyy hyväksyä ei voi sanoa et miten sä tällä lailla -- kyl siinä lytätään koko itsetunto sitte vaan sanotaan et ai no tä on kuule ihan hyvä eikä pidä verrata muihin-- "

"--mä koen sen aika tärkeeks--"

Taulukko 17. Osallistumisen merkitys lastenlapsille koulu- ja nuoruusiässä

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Pääluokka
Kertominen opintojen sujumisesta	Opinnoissa kannustaminen	Isovanhempien osallistumisen merkitys koulu- ja nuoruusikäisille lastenlapsille
Kannustaa opintojen sujumisessa		
Ihmissuhteista oppiminen	Psykososiaalisen kasvun tukeminen	
Itsetunnon kohottaja		
Laajentaa lapsen elämänpiiriä	Tärkeä ihmissuhde	
Ilo isovanhemman nähdessä		
Lisää ihmisiä, joihin voi luottaa		
Turvallinen ihminen		
Pyrkii lyhentämään lapsen työpäivää		

Isovanhempien osallistuminen merkitsi **perheelle lastenlasten ollessa vauvaiässä** tukiverkostoa sekä tärkeää ihmissuhdetta (taulukko 18). Tukiverkostolla tarkoitettiin tuen saamista, tukiverkostoa, hoitoapua äidille ja lisää unta vanhemmille, isovanhempien hoitaessa koliikkivauvaa. Tukiverkostona pidettiin myös vapaa-ajan antamista vanhemmille, arjen

helpottamista, isovanhemman toimimista lastenhoitajana ja muutoinkin käytettävissä oleminen tarpeen tullen. Lisäksi mainittiin kokemusperäisten ohjeiden saaminen, jaksamisen tukeminen ja tärkeys siitä, että turvallinen ihminen huolehtii lapsesta. Tärkeällä ihmissuhteella tarkoitettiin isovanhempien olemassaolon tärkeyttä ja heidän arvostamistaan. Tämä ihmissuhde koettiin valtavan hienoksi asiaksi.

"Tärkeää"

--must tuntuu et he aikalaila pitää tärkeenä sitä et mummi ja vaari on olemassa --jos on hätä niin kyllähän se mummi ja vaari avuks tulee, oli se minkä tyyppinen hätä tahansa--must tuntuu et mummii ja vaarii arvostetaan"

Isovanhemmat ovat perheelle tärkeä osa tukiverkostoa:

--se on semmonen että niinku tarvittaes --käytettävissä lainausmerkeis"

"Helpotetaan sitte arkipäivän elämää -- joka on aika sitovaa tollasen pienen kanssa"

--annan jonkun näkösiä ohjeita siitä ajasta kun hän oli pieni--"

--aika rankkaa aikaa siis olla äitiyslomalla ja vanhempainvapaalla kotona, ilman sitten näitä, näitä tota aikuiskontakteja, et jos oot koko päivän vauvan kanssa, niin se on tosi raskasta--tarvitaan niinku myöskin muita aikuisia ja jotain tukiverkostoa--"

--paljon äidin tukemista myöskin ja auttamista sillä tavalla et -- ne vanhemmat jaksaa"

--iso apu mun mielestä, että olen koittanu tarjota ainaki apua--"

--autettiin aika paljon heitä--et he sai hengähtää--"

--enkä mä oo taas siihen halua tunkea siihen väliin--must pitää käyttää aikaa perheenä yhdessä"

--tietää että siellä on joku turvallinen ihminen joka kyllä huolehtii--"

Taulukko 18. Osallistumisen merkitys perheelle lastenlasten ollessa vauvaiässä.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Pääluokka
Hoitoapu äidille	Tukiverkosto	Isovanhempien osallistumien merkitys perheelle lastenlasten ollessa vauvaiässä
Lisää unta vanhemmille - isovanhempi hoitaa koliikkivauvaa		
Vapaa-aikaa vanhemmille		
Arjen helpottaminen		
Lastenhoitaja		
Tarvittaessa käytettävissä		
Turvallinen ihminen huolehtii lapsesta		
Tukiverkosto		
Kokemuseräisten ohjeiden saaminen		
Tuen saaminen		
Jaksamisen tukeminen		
Valtavan hieno asia	Tärkeä ihmissuhde	
Isovanhempien olemassaolon tärkeys		
Isovanhempien arvostaminen		

Isovanhempien osallistuminen merkitsi **perheelle, kun lastenlapset ovat leikki-ikäisiä** virikkeiden antajana toimimista lapselle, tukiverkostoa ja tärkeää ihmissuhdetta (taulukko 19). Virikkeiden antamisella tarkoitettiin sitä, että oli lisää leikittäjiä, elämäkokemuksen antajia, kokemusten antajia sekä lisää ihmisiä jotka vievät eri paikkoihin. Tukiverkostona toimista oli isovanhemman toimiminen lastenhoitajana, sairaan lapsen hoitajana sekä tarvittaessa käytettävissä oleminen. Lisäksi se merkitsi vanhemmille vapaa-aikaa ja aikaa harrastaa, kun turvallinen ihminen huolehtii lapsesta. Tärkeällä ihmissuhteella tarkoitettiin isovanhempien olemassaolon tärkeyttä.

"minä oon mummi ja minusta tykätään varmaan"

"--valtavan suuri--"

"--tärkeä molemmin puolin-- tietävät et se on turvallinen ihminen joka tarttuu työhön ja leikkiin--"

--kyl niillä ois hyvin vaikeet jos me ei oltais siinä --kova järjestely aina et mistä saa jonkun kotiin siks aikaa ku on pakko lähtee jonnekin -- ei vanhemmil jäis yhtään omaa aikaa--"

--perhe välillä väsyä pelaamaan ja leikkimään , on lisää näitä leikittäjiä ja lisää niitä jotka antaa niinku tällöisiä elämyksiä ja kokemuksia ja vie eri paikkoihin--"

--laps ku kasvaa ni oppii aina enemmän näistä ihmissuhteista--tulee viel tärkeemmäksi nää nämä isovanhemmatkin yksinä aikuisina et on niinku lisää semmosia aikuisia ympärillä ja turvallisia aikuisia joihin voi luottaa--laajentaa sitä lapsen elämänpiiriä kaikella tavalla"

Taulukko 19. Osallistumisen merkitys perheelle lastenlasten ollessa leikki-iässä.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Päälouokka
Lisää ihmisiä jotka vie eri paikkoihin	Virikkeiden antaminen	Isovanhempien osallistumisen merkitys perheelle lastenlasten ollessa leikki-iässä
Lisää leikittäjiä		
Lisää elämäkokemuksien antajia		
Lisää kokemusten antajia		
Lastenhoitaja	Tukiverkosto	
Sairaalan lapsen hoitaja		
Tarvittaessa käytettävissä		
Vapaa-aikaa vanhemmille		
Vanhemmille aikaa harrastaa		
Turvallinen ihminen huolehtii lapsesta		
Tärkeää	Tärkeä ihmissuhde	

Kun **lastenlapset ovat koulu- ja nuoruusikäisiä, isovanhempien osallistumisen merkitys perheelle** oli tukiverkostona toimiminen (taulukko 20). Tällä tarkoitettiin vanhempien tukemista ja kannustamista sekä vanhemmuuteen tukemista.

--kriisin paikka -- ohitettiin kun vähän järjeltiin ja mietittiin asioita eteenpäin mut niit kriisejä tulee aina ja ne on hirveen raskaita varsinkin minulle"

"Kannustusta ja tukemista, myös vanhemmuuteen tukemista"

Taulukko 20. Osallistumisen merkitys perheelle lastenlasten ollessa koulu- ja nuoruusiässä.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Pääluokka
Vanhemmuuteen tukeminen	Tukiverkosto	Isovanhempien osallistumisen merkitys perheelle lastenlasten ollessa kouluiässä
Kannustaminen		
Tukeminen		

Lastenlasten ollessa vauvaikäisiä osallistumisen merkitykseksi isovanhemmalle muodostui perheeseen osallistuminen, jatkuvuus ja tärkeä ihmissuhde (taulukko 21). Perheeseen kuuluvuuden tunne muodostui siitä, että saa olla mukana lastenlasten elämässä ja kuuluu ydinperheeseen. Osallistuminen lapsenlapsen elämään vauvaiässä toi elämään jatkuvuutta, mikä ilmeni jatkuvuuden tunteena. Isovanhemman ja lapsenlapsen välinen tärkeän suhteen olemassaoloa kuvattiin hirveän tärkeäksi sekä iloksi ja suureksi kunniaksi. Mukana oleminen tässä tärkeässä ihmissuhteessa oli merkityksellistä ja isovanhemmalle itselleen mieluisa asia.

"Hirrrveän tärkeä, mähän oon maailman paras ihminen sillä hetkellä, luulen ainaki niin--"

--mulle se on hirveen tärkeä --- et sellanen lapsenlaps on olemassa--"

"et kuuluu siihen joukkoon, siihen ydinperheeseen"

--jatkuvuuden tunne--"

--lapset on tuota se elämässä se eturuoka ja lapsenlapset on jälkiruoka, se herkku siellä perässä et niistä ei tarvi niin täyttä vastuuta kantaa mutta saa olla siinä mukana"

--mulle suuri kunnia.. ilo ja kunnia ja sanoisin ihan näin et teen sen hyvin mielelläni"

Taulukko 21. Osallistumisen merkitys isovanhemmalle itselleen lastenlasten ollessa vauvaiässä.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Pääluokka
Saa olla mukana lastenlasten elämässä	Perheeseen osallistuminen	Isovanhempien osallistumisen merkitys isovanhemmalle itselleen lastenlasten ollessa vauvaiässä
Ydinperheeseen kuuluminen		
Jatkuvuuden tunne	Jatkuvuus	
Hirveän tärkeää	Tärkeä ihmissuhde	
Suuri kunnia		
Ilo		
Mieluisa asia		
Merkityksellistä		

Leikki-ikäisten lastenlasten elämään osallistumisen merkitystä itselleen isovanhemmat kuvasivat jatkuvuutena, tärkeänä ihmissuhteena, elämän sisältönä ja muuttuvien elämäntilanteiden tukijana toimimista (taulukko 22). Jatkuvuutta oli jälkikasvun olemassaolo. Tärkeää ihmissuhdetta isovanhemmat kuvasivat pelkistetysti tärkeäksi. Osallistuminen toi isovanhempien elämään sisältöä ja arjen täytettä. Muuttuvissa elämäntilanteissa isovanhempien tuki näkyi ohjaamisen tarpeen lisääntymisenä.

"Jälkikasvu".

"--valtava suuri--"

"Viikkojen täytettä on kieltämättä, lisuketta tähän eläkeläiselämään--"

Taulukko 22. Isovanhempien osallistumisen merkitys isovanhemmalle itselleen, lastenlasten ollessa leikki-iässä.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Pääluokka
Jälkikasvua	Jatkuvuus	Isovanhempien osallistumisen merkitys isovanhemmalle itselleen lastenlasten ollessa leikki-iässä
Tärkeää	Tärkeä suhde	
Viikkojen täytettä	Elämänsisältö	
Ohjaamisen tarve lisääntyy	Muuttuvien elämäntilanteiden tukija	

Lastenlasten ollessa kouluikäisiä isovanhempien osallistumisen merkitys isovanhemmalle itselleen oli tärkeä ihmissuhde ja muuttuvien elämäntilanteiden tukijana toimiminen (taulukko 23). Isovanhemmat kokivat osallistumisen merkityksen valtavan suureksi. Muuttuvien elämäntilanteiden tukemisella tarkoitettiin, että lapsen mennessä kouluun, huolenpidon merkitys kasvoi.

”--siinähan oppii valtavasti mää aina sanonu ettei keneltäkään opi niin paljo kun omilta lapsiltaan ja lapsenlapsiltaan jos vaan kuuntelee--”

Taulukko 23. Isovanhempien osallistumisen merkitys isovanhemmalle itselleen lastenlasten ollessa koulu- ja nuoruusiässä.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Pääluokka
Huolenpidon tarve lisääntyy	Muuttuvien elämäntilanteiden tukija	Isovanhempien osallistumisen merkitys isovanhemmalle itselleen lastenlasten ollessa koulu- ja nuoruusiässä
Valtavan suuri merkitys	Tärkeä ihmissuhde	

7 POHDINTA

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää isovanhempien perheelle antamaa tukea teemahaastattelun avulla. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä isovanhempien valmiuksia olla mukana lastenlasten elämässä.

Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat aikaisempien tutkimusten näkemyksiä isovanhemman osallistumisesta lastenlasten elämään. Tässä tutkimuksessa ilmeni paljon samankaltaisuutta muun muassa Tirkkosen (2000) tutkimukseen, jossa isovanhemmat näkivät tehtäväkseen kasvatuksen osalta elämäntaitojen opettamisen, ohjaamiseen kunnollisiin elämäntapoihin, rehellisyyteen ja sosiaalisiin taitoihin (Tirkkonen 2000, 54; 57). Samankaltaisuutta oli myös havaittavissa tämän tutkimuksen sekä Hakalan, Järvisen ja Torikan (2000) tutkimuksen välillä, jossa korostui isovanhempien rooli vanhempien tukijana kasvatustyössä sekä neuvojen ja mielipiteiden kertojana. Lisäksi isovanhempien rooli kasvattajana korostui hoitoavun antamisessa ja osallistumisessa arkipäiväisiin asioihin. (Hakala, Järvinen & Torikka 2000, 69; 72.) Sama asia oli nähtävissä myös tässä tutkimuksessa.

Tässä tutkimuksessa isovanhemmat osallistuivat lastenlastensa elämään eri tavoin eri ikäkausina. Kuitenkin kaikkina ikäkausina korostui perheen arjessa auttaminen ja rakastaminen. Vauvaiässä korostui perheen arjessa auttaminen ja kontaktin luominen lapseen. Leikki-iässä korostui psykososiaalisen kehityksen tukeminen ja erilaisten taitojen opettaminen. Myös koulu- ja nuoruusiässä psykososiaalisen kehityksen tukeminen korostui.

Läheiset ja monimuotoiset isovanhempien ja lastenlasten suhteet koostuvat paljolti yhteisestä tekemisestä (Rotkirch ym. 2010, 84). Tässä tutkimuksessa kaikilla isovanhemmilla ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta siihen, esimerkiksi pitkän asuinetäisyyden vuoksi. Isovanhemmille kaukana asuvat lastenlapset ovat myös tärkeitä ja isovanhemmat ajattelevat heitä paljon (Tirkkonen 2000, 47–48). Arkinen oleminen ja leikki tapahtui usein esimerkiksi mökkilomilla tai maalla, jossa lapsia voidaan viedä sienimetsään, kasvimaalle ja metsään.

Yhdessä puuhaillessa he saavat auttaa isovanhempiaan, oppia samalla uusia asioita ja siinä samassa isovanhemmat voivat siirtää perinteitä. Lastenlasten ja isovanhempien yhteiset matkat ovat iloisia esimerkkejä yhteisistä ajanviettotavoista. (Rotkirch ym. 2010, 87–90.) Yhdessä he ulkoilevat, lukevat satuja ja leikkivät pienempien lastenlasten kanssa (Mäkelä 1999, 39–40;42–43). Nuoruusikäisten kanssa isovanhemmat taas viettävät aikaa jutellen, vain olemalla ja tekemällä arkipäiväisiä asioita (Ketoja 2005, 33;39). Samankaltaisia monimuotoisen yhdessäolon muotoja oli havaittavissa myös tässä tutkimuksessa.

Avioerojen määrällinen kasvu on saanut aikaan sen, että hajonneiden perheiden määrä on lisääntynyt, millä saattaa olla isovanhemmuuden merkitystä lisäävä vaikutus (Haavio-Mannilla ym. 2009, 12). Isovanhempien tärkeä osa avioerotilanteessa lastenlasten ja perheen tukijana tuli esille myös tässä tutkimuksessa. Isovanhemmat tarjoavat tällaisissa tilanteissa lastenlapsilleen jatkuvuutta ja turvallisuutta (Rotkirch ym. 2010, 6). Isovanhemmilla onkin tärkeä osa perheen sosiaalisessa verkostossa (Ahonen 2001, 2; Broberg ym. 2002, 32).

Perheet saavat isovanhemmiltaan lastenhoitoapua, jota isovanhemmat tarjoavat mielellään (Hakala, Järvinen & Torikka 2000, 17; Broberg ym. 2002, 31; Rotkirch ym. 2010, 82). Isovanhemmat toimivat suurena apuna perheille lastenlasten sairastuessa ja usein suurin apu saadaankin juuri isovanhemmilta. (Broberg ym. 2002, 31). Hoitoapua perheet saavat isovanhemmilta myös työkiireiden, työmatkojen, harrastusten ja iltamenojen takia (Haavio-Mannila ym. 2009, 58). Myös tässä tutkimuksessa isovanhemmat oli usein käytettävissä tarpeen tullen. Isovanhemmat antavat tukea hoitamalla lastenlapsia, tukemalla perheitä kriisitilanteissa, tukemalla taloudellisesti ja kuljettamalla lastenlapsia harrastuksiin (Broberg ym. 2002, 32). Osallistuvat isovanhemmat haluavat rakentaa suhdettaan lastenlapsiin heidän syntymästään lähtien (Rotkirch ym. 2010, 82). Kuitenkin kanssakäyminen perheen ja isovanhempien välillä tapahtuu vanhempien ehdoilla (Mäkelä 1999, 69; Ahonen 2001, 2). Vaikka he eivät halua puuttua lastensa tapaan kasvattaa, asioita tiedostetaan ja niistä

kannetaan huolta. Lapset perheineen ovat paljon isovanhempien mielessä. (Palomäki 2004, 73.) Samat asiat tulivat esille myös tässä tutkimuksessa.

Tässä tutkimuksessa isovanhemmat kokivat isovanhemmuuden tärkeänä itselleen, lapsilleen ja lastenlapsilleen. Tulokset tukevat siis lukuisten muiden tehtyjen tutkimusten tuloksia isovanhemmuuden merkityksestä. Osallistumisen merkitys koettiin tärkeäksi kaiken ikäisille lastenlapsille ja perheelle. Isovanhempien osallistumisen merkitys vaihteli eri ikäkausina, mutta tietyt asiat korostuivat muita enemmän kaikkina ikäkausina. Lastenlapsille isovanhempien osallistumisella oli suurin merkitys psykososiaalisen kasvun tukijana ja tärkeänä ihmissuhteena. Perheelle eri lastenlasten ikäkausina korostui isovanhempien merkitys tukiverkostona. Isovanhemmille itselleen suurin merkitys osallistumisella oli jatkuvuus, muuttuvien elämäntilanteiden tukijana toimiminen ja tärkeä ihmissuhde. Myös muissa tutkimuksissa on käynyt ilmi, että isovanhemmat arvostavat isovanhemmuuttaan, kokevat sen tärkeäksi ja nauttivat yhdessäolosta lasten ja lastenlasten kanssa (Tirkkonen 2000, 47; Ahonen 2001, 2). Lastenlapset tuovat elämäänsä sisältöä ja iloa (Tirkkonen 2000 45–47; Palomäki 2004, 73; 102). Isovanhemmuus tuo tunteen tarpeellisuudesta, jatkuvuudesta ja hyödyllisyydestä (Palomäki 2004, 73; 102). Lastenlasten kasvun ja kehityksen seuraaminen tuo isovanhemmille nautintoa (Tirkkonen 2000, 45–47). Jotkut isovanhemmat pohtivat ennakoon suhteiden muuttumista lastenlapsiin heidän aikuistuessaan, muiden asioiden tullessa tärkeämmiksi lastenlasten elämässä (Tirkkonen 2000, 43–45).

Teoreettinen ja empiirinen osuus kohtaavat melko hyvin sisällöllisesti toisensa. Menetelmänä teemahaastattelu soveltui hyvin tämän tyyppisen tiedon keräämiseen. Aiemmin suunnitelluilla aihepiireillä saatiin hyvin tietoa halutuista asioista. Tutkimustulosten yleistettävyyttä saattaa heikentää se, että tutkimukseen valikoitui tietyn tyyppisiä isovanhempia. Haastatellut olivat isovanhempia, joilla on hyvät välit lastenlapsiinsa ja näin haluavat osallistua heidän elämäänsä. Tämä saattoi johtua siitä, että tutkimukseen tiedonantajat osallistuivat vapaaehtoisesti ja he valikoituivat tietystä ryhmittymästä. Heille isovanhemmuudella oli tärkeä osa elämässä. Tutkimuksen tekijänä

teemahaastattelu on ollut vaativa tapa tehdä tutkimusta, sen aikaa vievyyden ja monivaiheisuuden vuoksi. Opinnäytetyöprosessi on ollut kokonaisuudessaan erittäin opettavainen, ja loppuen lopuksi tehty työ kannatti. Tutkijat ovat prosessin lopussa tyytyväisiä lopputulokseen. Yhteistyö sujui ongelmitta. Tekijät olisivat voineet käyttää hieman enemmän aikaa kirjallisen työn viimeistelyyn ja pohdintaan.

Tässä tutkimuksessa selvitettiin muun muassa isovanhempien perheille antamaa tukea. Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi neuvolatyössä, jossa isovanhempien roolia tulisi korostaa perheen voimavaroja kartoittaessa. Tutkimustulokset antavatkin lisää aihetta pohtia, millaista tukea perheet odottavat isovanhemmilta. Lisäksi tutkijoilla heräsi mielenkiinto siihen, mikä merkitys lastenlapsille ja perheelle on, kun isovanhemmat eivät osallistu lastenlastensa elämään.

LÄHTEET

- Aaltola, J & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ahonen, H. 2001. Lapsenlapsen syntymä ja lastenneuvolaikäisen lapsen isovanhemmuus isovanhemman kokemana. Pro gradu. Tampereen yliopisto.
- Broberg, M; Forssén, K; Hakovirta, M; Laukkanen, A-M & Tähtinen, J. 2002. Lapsiperheiden ja lasten hyvinvointi Halisten ja Kohmon lähiöissä. Viitattu 31.1.2011. Saatavissa <http://www05.turku.fi/urban/files/julkaisu7.pdf>.
- Haavio-Mannila E., Majamaa K., Tanskanen A., Hämäläinen H., Rotkirch A., Roos J. 2009 Sukupolvien ketju. Suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 107.
- Hakala, M.; Järvinen, M. & Torikka M. 2000. Kasvatusvastuu osana vanhemmuutta. Pro gradu. Tampereen yliopisto. Viitattu 09.10.2010. Saatavissa <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00100.pdf>.
- Hakulinen-Viitanen, T.; Kaikkonen, R.; Koponen, P.; Laatikainen T.; Mäki P.; Ovaskainen M-L; Sippola, R. & Virtanen S. 2010. Lasten terveys -LATE-tutkimuksen perustulokset lasten kasvusta, kehityksestä, terveydestä, terveystottumuksista ja kasvuympäristöstä. Viitattu 30.1.2010. Saatavissa <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3ebde5ad-1be7-4268-9167-df23095fca33>.
- Hautakangas H. 2004. Kotkan ruususta mummon muussiin – hyvä elämänlaatu iäkkäiden naisten kokemana. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 16., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 2001. Toimittajat Aaltola, J & Valli, R. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kekkonen, M.; Aavaluoma, S. & Rautiainen, M. 2006. Vanhemmuuden monet roolit. Viitattu 20.3.2011. Saatavissa www.terveysportti.fi > lääkäriin tietokannat > vanhemmuuden monet roolit.
- Keskinen, T. 2004. Ymmärrystä, ei kontrollia. Tutkimus nuorten sukupolvisuhteista. Pro gradu – tutkielma. Sosiologia, sosiaaligerontologian linja. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Ketoja A. 2005. ”Ehdoton kohokohta oli yhteiset kalareissut joelle” – Lukioikäisten nuorten kokemuksia isovanhemmistaan. Pro gradu. Tampereen yliopisto. Viitattu 09.10.2010. Saatavissa <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00515.pdf>.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.
- Leino-Kilpi, H. & Välimäki, M. 2004. Etiikka hoitotyössä. Juva: WSOY
- Mykkänen J. 1999. Poikien, isien ja isoisien uskomuksia kasvatuksesta. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu: 15.3.2011. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/8779>
- Mäkelä, M. 1999. Isovanhemmuuden merkitys isoäideille. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 24.2.2011. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/8869?show=full>.

Männikkö, A. 2006. Isoisyys: Moniulotteinen elämänvaihe. Pro gradu. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 29.3.2011. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/11681>.

Oja-Lipasti, T. 2008. Aikaisemman työhyvinvoinnin yhteydet henkilökohtaisiin projekteihin eläkeaikana: Esimiesten 11-vuotisseurantatutkimus. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu: 15.3.2011. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19746/URN_NBN_fi_jyu-200903231211.pdf?sequence=1

Palomäki S-L. 2004. Suhde vanhenemiseen. läkkää naiset elämänsä kertojina ja rakentajina. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 1998. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY

Puura, K. 2007. Lapsen normaali psyykkinen kasvu ja kehitys. Terapia Fennica. Viitattu 11.10.2010. Saatavissa http://www.terapiafennica.fi/wiki/index.php?title=Lapsen_normaali_psyykkinen_kasvu_ja_kehitys.

Rautiola, A-M. 2010. Kun lapsi on kriittisesti sairas – narratiivinen tutkimus perheen näkökulmasta. Pro gradu. Tampereen yliopisto. Viitattu 09.10.2010. Saatavissa <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu04449.pdf>.

Rotkirch, A., Söderling, I. & Fågel, S. 2010. Farkkumummoja ja pehmoaarja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy

Rönkkö, Riitta 2003. Isovanhempien merkitys lapsenlapsille kolmessa eri ikäryhmässä. Pro gradu –tutkielma. Sosiaalipsykologian ja sosiologian laitos. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Kuopion yliopisto. Viitattu 16.09.2010 <http://www.uku.fi/ssf/sospsyk/ronkko.pdf>.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka A. 2006a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 8.10.2010. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka A. 2006b. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 20.3.2011. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>.

Saarela, M-L 2008. "Sai niinkun periaatteessa uuden lapsuuden". Perhehoitoon sijoitettujen nuorten kokemukset saamastaan tuesta. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu: 15.3.2011. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/19243>

Sinnemäki, T. 2005. Isovanhemmuudesta voimaa - Selvitys isovanhemmukseen liittyvästä toimintakentästä. Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Sinnemäki, T. 2006. Isovanhemmuudesta voimaa - Selvitys isovanhemmukseen liittyvästä toimintakentästä. Viitattu 30.1.2011. Saatavissa <http://www.tekry.fi/timage.php?i=100389&f=1&name=Isovanhemmuudesta+voimaa+-selvitys+2005.pdf>.

Tanskanen A., Hämäläinen H. & Danielsbacka M. 2009. Moderni isoäitihypoteesi. Evoluutioteoreettinen tulkinta isoäideiltä saadusta lastenhoitoavusta. Yhteiskuntapolitiikka 74 (2009):4.

Tiilikka, L.; Suutarla, A. & Kankkonen, M. Iloa isovanhemmukseen - Työkirja isovanhemmille ja vanhemmille

Tirkkonen S. 2000. "Se on semmonen sivustakattojan rooli". Isoäitien ja isoisien kokemuksia isovanhemmuksesta ja lastenlasten kasvatukseen osallistumisesta. Pro gradu –tutkielma.

Jyväskylän yliopisto. Viitattu: 13.2.2011. Saatavissa:
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8852/stirkkonen.pdf?sequence=1>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Tuovinen P. 2004. Naiseksi ilman äitiä. Äidittömien tyttärien naiseksi kasvun kertomuksia. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu: 15.3.2011. Saatavissa:
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8860/G0000460.pdf;jsessionid=7327A66BB14E0ADC3AA4AEF05C70AF42?sequence=1>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2004. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Viitattu 14.3.2011. Saatavissa <http://www.tenk.fi/HTK/index.htm>.

Tilastokeskus 2007. Suomalainen lapsi 2007. Viitattu 30.1.2011. Saatavissa
http://www.stat.fi/ajk/tapahtumia/2007-04-12_esittely_suomi_lapsi.pdf.

Tilastokeskus. 2011. Väestö. Viitattu 27.3.2011. Saatavissa
http://tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#vaestoennuste.

Vuorilampi, M. 2004. Isoäitiyden haasteita. Erilaisia isoäitejä – erilaisia kohtaloita. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitos.

Tutkija / vuosi / maa	Tutkimuksen teema	Aineisto / menetelmä	Keskeiset tulokset
Ahonen 2001 Suomi	Isovanhemman kokemuksia lapsenlapsen syntymästä ja neuvolaikäisen lapsen isovanhemmudesta.	Isovanhempien haastattelu (n=13)	Sosiaalisen tuen merkitys korostui. Isovanhemmat arvostivat isovanhemmuttaan ja kokivat olevansa tarpeellisia. Kanssakäymisen tuli tapahtua nuoren perheen ehdoilla.
Hakala, Järvinen & Torikka 2000 Suomi	Tutkia kenelle vanhempien mielestä kuuluu päävastuu lapsen kasvatuksesta ja millaisia asioita vanhemmat kokevat omaan vastuuseen sisältyvän.	400 nastolalaista ja tamperelaista perhettä, joissa on 11-vuotias lapsi.	Kasvatuksen päävastuu kuuluu vanhemmille. Muita tärkeitä kasvattajia ovat opettajat, isovanhemmat, sisarukset ja harrastusten ohjaajat.
Hakulinen- Viitanen ym. 2010 Suomi		Lastenneuvoloiden asiakkaiden (n=880) ja 1.-7. -luokkalaisten kouluterveydenhuollon (n=660) asiakkaiden vanhemmille ja 8.-9. luokkalaisille kyselylomake. Lisäksi tutkimus sisälsi terveydenhoitajan tekemän terveystarkastuksen asiakkaalle.	Suurin osa huoltajista arvioi lapsensa terveydentilan hyväksi, mutta tutkimuksessa paljastui lukuisia haasteita lasten ja nuorten terveydenedistämiseksi. 14% neuvolaikäisten vanhemmista koki avunsaannin isovanhemmilta, sukulaisilta tai läheisiltä riittämättömäksi.
Hautakangas 2004 Suomi	Selvittää iäkkäiden naisten kokemuksellista elämänlaatua heidän kerrontansa avulla.	Kuuden kotona asuvan 75-81 vuotiaan naisen haastattelu.	Kokemus selitymisestä, sosiaalisen yhteisyyden kokemus, yhteys luojaan ja luontoon, elämän sujumisen kokemus ja tarpeellisuuden kokemus. Tarpeellisuus ilmeni kerronnassa lapsien ja lastenlapsista huolehtimisesta.
Ketoja 2005 Suomi	Selvittää nuorten kokemuksia isovanhemmista.	30 nuoren esseeet analysoitiin kvalitatiivisesti Giorgin metodilla ja kyselylomakkeet SPSS analyysimenetelmällä.	Suhde isovanhempiin koettiin hyvänä. Nuoret viettivät aikaa isovanhempiensa kanssa tekemättä mitään erikoista, kuten pelaamalla pelejä ja kalastamalla.
Keskinen 2004 Suomi	Selvittää nuorten asenteita ja perhesukupolvisuhteita sekä vanhempien ja isovanhempien asenteita nuoria kohtaan.	Aineistonkeruu kehyskertomuksen avulla. Osallistuneet 16- 20 vuotiaita (n=26). Menetelmänä eläytymismenetelmä. Analysointi tematisoimalla, taulukoimalla ja tyypittelemällä.	Sukupolvisuhteet laadultaan vaihtelevia. Osalle nuorista isovanhemmat ovat tukijoita, unelmien vastaanottajia ja elämäntapojen ymmärtäjiä. Pieniä asenneristiriitoja nuorten ja isovanhempien välillä on, mutta niitä ei vastusteta ääneen.
Mykkänen 1999 Suomi	Selvittää eri-ikäisten miesten uskomuksia kasvatuksesta.	Käytettiin haastatteluaineistoa (n=49), jossa oli haastateltu kolmea toisilleen sukua olevaa henkilöä. Menetelmänä oli teemahaastattelu ja aineisto analysoitiin laadullisesti.	Tärkeinä asioina pidettiin kuria, rajoja, ja sääntöjä. Muita tärkeitä asioita olivat ohjaava kasvatusta, aikuisen esimerkki, lapsen huomioon ottaminen, ja vastuu. Kasvatustekijät siirtyivät jossain määrin sukupolvelta toiselle. Korostettuja asioita olivat tilanteen mukaan toiminen, kehitystason ja lapsen iän huomioiminen.
Mäkelä 1999 Suomi	Selvittää isovanhemmuden merkitystä isoäideille tarkastellen merkityksen ilmenemistä toiminnassa ja vuorovaikutuksessa lastenlapsiinsa.	Teemahaastattelu (n=18) 45-86 -vuotiaille isoäideille. Aineisto analysoitiin laadullisesti.	Perustana merkitykselle oli hoitoon osallistuminen ja yhdessäolo pienten lastenlasten kanssa. Isovanhemmuus merkitsi suuren jatkumista ja arvostusta perheessä.

Männikkö 2006 Suomi	Tutkia isoisyttä elämänvaiheena, mitä isoisyys merkitsee isoisille, vaikuttaako omien lasten sukupuoli suhteiden muodostumiseen lapsenlapsiin ja eroavatko kokemukset eri sukupuolta olevien lasten vuoksi.	Puolistrukturoitu teemahaastattelu isoisille (n=12).	Isoisyydellä on monia merkityksiä; velvoitteita, erilaista vastuuta kuin isänä, jatkuvuutta, elämän tasapainon saavuttamista, omana itsenä säilymistä ja muuttumattomuutta. Lapsen sukupuolella ei ollut merkitystä suhteiden muodostumiseen.
Oja-Lipasti 2008 Suomi	Tarkastella eläkkeellesiirtyneiden esimiesten henkilökohtaisia projekteja.	1996 aloitettua seurantatutkimusta jatkettiin pitkittäistutkimuksena 2006 ja 2007 tekemällä kyselytutkimus (n=123). Tutkittavat olivat 46-76 -vuotiaita. Analysointiin käytettiin SPSS -ohjelmaa.	34,1% vastanneista ilmoitti projektiansa liittyvän lapsiin ja lastenlapsiin. Suurin osa projekteista liittyi terveyteen ja hyvinvointiin, harrastuksiin ja ystäviin.
Palomäki 2004 Suomi	Kuilla ja tulkita vanhuutta ja ikääntymistä vanhuusikäisten naisten kertoman kautta.	72-92 -vuotiaita naisia haastattelemaalla (n=10). Haastattelut analysoitiin narratiivisesti.	lääkkäät suhtautuvat vanhenemiseensa eri tavoin. Elämän mielekkyyden kokeminen ilmenee erityisesti isovanhemmuudessa ja ystävyydessä. Lapsenlapset tuovat iloa ja sisältöä elämään.
Rautiola 2010 Suomi	Tutkittiin mitä perhe kokee lapsen joutuessa, ollessa ja siirtyessä pois tehohoidosta.	Neljän edeltävän vuoden aikana tehohoidossa olleen lapsen vanhempien haastattelu. Tulokset analysoitiin narratiivisesti, ja esitetään kertomuksen muodossa.	Tehohoitoon joutuminen koettiin helpottavana lapsen saadessa parasta mahdollista hoitoa. Lapsen luona olominen ja tiedon saaminen oli tärkeää. Vaikeassa vaiheessa isovanhemmat ottivat vastuun muiden lasten hoidosta.
Rönkkö 2003 Suomi	Selvittää isovanhempien merkitystä lastenlapsille kolmessa eri ikäryhmässä.	Teemahaastattelu 15-, 35-, ja 55-vuotiaille (n=28). Analysointi grounded theory -menetelmällä, tukena käytetty winMAX tietokoneohjelmaa.	Keskustelut ja kokemustenvaihto on tärkeää kaikenikäisille. Isovanhempien auktoriteetti ja kasvatusrooli vähentyneet verrattaessa vanhinta ja nuorinta ryhmää.
Saarela 2008 Suomi	Selvittää perhehoitoon sijoitettujen lasten itsensä kokemaa tuen saamista perhehoidossa ollessaan.	Teemahaastattelu (n=10) 18- 24 -vuotiaille aikaisemmin perhehoidossa olleille nuorille.	Sijaisvanhemmat ovat tärkeä tuen lähde ja heidän toimillaan on suuri merkitys. Vertaistuen merkitys korostui. Sijaisperheen isovanhemmat saattoivat olla hyvin läheisiä sijoitetuille lapsille ja nuorille.
Tuovinen 2004 Suomi	Selvittää äidittömyyden vaikutuksia tyttären naiseksi kasvuun, ketä on ollut konvaavana mallina ja millaiseksi on muodostunut esimerkiksi isovanhempien rooli ja heijastuuko äidittömyys naiseuden eri rooleihin.	Aineisto koostuu 30-70 -vuotiaiden naisten (n=30) kirjoittamista omaelämäkertoista. Analysointi teemoittelun ja tyypittelyn avulla.	Äidin kuoleman jälkeen merkittäväksi nousee sosiaalistsuhteiden laatu. Tärkeäksi asiaksi nousee tyttären elämässä tietojen kerääminen äidistä ja äidin kuvan rakentaminen.
Vuorilampi 2004 Suomi	Kuvata isoäitiyttä.	Aineisto koostuu sanomalehti-ilmoituksen perusteella saaduista kirjeistä (n=47) 43- 82 -vuotialta isoäideiltä. Analysointi aineistolähtöisellä sisällönanalyyysilla.	Isoäitiyden merkitys säilynyt. Isoäitiyttä arvostettiin ja isoäidit halusivat osallistua lastenlastensa elämään. Keskeisimmät teemat olivat rakkaus ja huolenpito.

Turun ammattikorkeakoulu
Terveysala, Salo
Ylhäistentie 2
24130 Salo

1

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Toimeksiantajan nimi: Turun Ammattikorkeakoulu

Toimeksiantajan osoite: Ylhäistentie 2, 24130 Salo

Yhteyshenkilö/asema: Ulla Wiirilinna/Koulutuspäällikkö

Yhteystiedot: puh. 050 385123, ulla.wiirilinna@turkuamk.fi

Hanke	Aihe	Tekijät	Ryhmä
Erityisestä edistävään/tutkimus	Isovanhempien rooli lastenlasten kasvatuksessa	Mira Korkalainen ja Viivi Heikkilä	STHS08
Erityisestä edistävään/nettipeli	Lasten ja nuorten masennus	Sanna Sarenko ja Salla Salonen	SSHS08
Erityisestä edistävään/nettipeli	Nuorten päihteidenkäyttö	Kristiina Gali ja Heidi Koponen	SSHS08

Päiväys ja allekirjoitukset:

18.10.2010
Päiväys

Ulla Wiirilinna
Toimeksiantajan edustaja

AMK:n edustaja

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

2

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

OHJAUS JA VASTUUT

Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Turun ammattikorkeakoulu vastaa opinnäytetyön ohjauksesta. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta.

OIKEUDET

Opinnäytetyön tekijänoikeus kuuluu tekijälle eli opiskelijalle. Tekijänoikeuden lisäksi myös muiden immateriaalioikeuksien osalta noudatetaan kulloinkin voimassa olevaa kyseessä olevaa oikeutta koskevaa lainsäädäntöä.

TULOSTEN JULKISTAMINEN JA LUOTTAMUKSELLISUUS

Opinnäytetyöstä laaditaan Turun ammattikorkeakoulun ohjeen mukainen kirjallinen raportti. Kirjallinen raportti luovutetaan toimeksiantajalle ja asetetaan kirjaston kokoelmiin tai julkaistaan elektronisessa muodossa verkkokirjastossa.

Julkaistava opinnäytetyöraportti on laadittava niin, ettei se sisällä liike- tai ammatillisuuksia tai muita julkisuuslaissa (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta) salassa pidettäväksi määrättyjä tietoja, vaan ne jätetään työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyön arvioinnissa otetaan huomioon sekä julkaistava että salassa pidettävä osa.

Opinnäytetyön toimeksiantaja ja opiskelija sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat.

Toimeksiantajan edustajalle varataan mahdollisuus tutustua opinnäytetyöraporttiin viimeistään neljätoista (14) päivää ennen aiottua julkaisemista. Toimeksiantajalla on oikeus määritellä salassa pidettävä osuus, jota ei julkaista. Toimeksiantaja antaa työstä ennen edellä mainittua julkaisemisajankohtaa lausunnon, jossa toteaa, että opinnäytetyöraportti voidaan julkaista kokonaisuudessaan tai määrittelee, mikä osuus työstä on salassa pidettävää.

TYÖSUHDE JA KUSTANNUKSET

Mahdollisesta työsuhteesta, työstä maksettavasta palkkiosta ja työstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten korvaamisesta toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä sopivat erikseen.

OLEMME YHTEISESTI SOPINEET OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUKSESTA YLLÄ ESITETTYLLÄ TAVALLA

27.10.2010

Heidi Koponen
Mira Korkalainen
Opiskelija *Sanna Järvelä* *Salla Järvelä*

28.10.2010

Lee - Wiini
Toimeksiantaja

LIITE : OPINNÄYTETYÖSUUNNITELMA ☐

Tulosta lomake

Turun ammattikorkeakoulu
Joukahaisenkatu 3 A, 20520 Turku
puh. 02 263 350 faksi 02 2633 5791
posti etunimi.sukunimi@turkuamk.fi

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA®

Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta

- arkielämän taitojen opettaja
- oikean ja väärän opettaja
- mallin antaja
- arvosten välittäjä
- taitojen opettaja
- perinteiden vaalija
- sosiaalisten taitojen opettaja
- kauneuden arvostaja

ELÄMÄN OPETTAJA

IHMISSUHDEOSA AJA

- keskustelija
- kuuntelija
- ristiriidoissa auttaja
- kannustaja
- tunteiden hyväksyjä
- anteeksiantaja-pyytöjä
- itsenäisyyden tukija
- tasapuolisuuden toteuttaja
- perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalija

Lapsen tarpeet eri kehitysvaiheissa

RAKKAUDEN ANTAJA

- itsensä rakastaja
- hellämyyden antaja
- lohduttaja
- myötäeläjä
- suojelija
- hyväksyjä
- hyvän huomaaja

RAJOJEN ASETTAJA

- fyysisen koskemattomuuden takaja
- turvallisuuden luoja
- sääntöjen ja sopimusten noudattaja ja valvoja
- ein-sanoja
- vuorokausrytmistä huolehtija
- omien rajojensa asettaja

HUOLTAJA

- ruoan antaja
- vaateantaja
- virikkeiden antaja
- leivon turvaaja
- rahan käyttäjä
- puhtaudesta huolehtija
- ympäristöstä huolehtija
- sairaudenhoitaja
- ulkoiluttaja

VARSINAIS-SUOMEN LASTENSUOJELUKUNTAYHTYMÄ

TAUSTATIEDOT

- Ikä
- Eläkeläinen/ työssäkäyvä
- Lapsien määrä,
- Lastenlasten määrä & iät

- Tapaamistiheys

- Etäisyys

- Asumismuoto

- Suhteen laatu

- Isovanhemman nimitys

- Auktoriteetti / tuen antaja

- Kasvatusperiaatteet

- Perheeseen kuuluvuuden tunne

- Ajanvietto

- Perinteiden vaaliminen

TEEMALISTA

Miten osallistutte lastenlastenne elämään?

- = apukysymys

vauvaiässä (0-1 vuotta)

- Hoitoon osallistuminen, perheen taloudellinen tukeminen
- Rakkauden osoittaminen
- Perheen ihmissuhteiden tukeminen
- Turvallisuuden luominen

leikki-iässä (1-7 vuotta)

- Hoitoon osallistuminen, perheen taloudellinen tukeminen
- Rakkauden osoittaminen
- Perheen ihmissuhteiden tukeminen
- Turvallisuuden luominen
- Elämän taitojen opettaja

koulu- ja nuoruusiässä (7-22 vuotta)

- Hoitoon osallistuminen, perheen taloudellinen tukeminen
- Rakkauden osoittaminen
- Perheen ihmissuhteiden tukeminen
- Turvallisuuden luominen

- Elämän taitojen opettaja

aikuisuusiässä (22- vuotta)

- Kuunteleminen, keskusteleminen
- Rakkauden osoittaminen
- Elämän opettaja
- Taloudellinen tukeminen

Mikä merkitys teidän mielestänne on isovanhempien osallistumisella lapsenlapsen ja perheen elämään heille, sekä teille itsellenne?

- kun lapsenlapsi on vauvaiässä
- kun lapsenlapsi on leikki-iässä
- kun lapsenlapsi on koulu-/ nuoruusiässä
- kun lapsenlapsi on aikuisuusiässä

Vanhemmuuden roolikartta: Mikä on teidän mielestänne tärkein rooli viidestä eri osa-alueesta isovanhempana?

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
Terveysala, Salo
Ylihäistentie 2
24130 SALO
Puh. (02) 263 350
Fax. (02) 2633 6179

ANOMUS OPINNÄYTETYÖN AINEISTON KOKOAMISEKSI

Tutkimuksen nimi	<i>Isovanhempien rooli lapsenlapsien elämässä</i>	
Tutkimusongelma	<i>1. Miten isovanhemmat osallistuvat lastenlastensa elämään? 2. Minkä on isovanhempien osallistumisen merkitys lasten- lapsille, perheelle ja isovanhemmalle, isovanhemman itsensä kokemana?</i>	
Tutkimuksen kohde ja aineiston keruumenetelmä	<i>Isovanhemmat (n=7) Teemahaastattelu</i>	
Aineiston kokoamisajankohta	<i>12.11.2010</i>	
Tutkimuksen arvioitu valmistumisajankohta	<i>05/2011</i>	
Tutkimussuunnitelma hyväksytty	<i>Satu Halonen</i> <i>29.10</i> 2010	
Tutkimuksen ohjaajat	<i>Joana Uitto</i> puh. _____ <i>Satu Halonen</i> puh. _____	
Sitoudumme käyttämään kokoamaamme aineistoa tutkimusongelman puitteissa ja siten, että tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden anonymiteetti säilyy.		
Tutkimuksen tekijät	<i>Terveydenhoitotyö</i> <i>STHS08</i> (suuntautumisvaihtoehto) (ryhmä)	
	<i>Viivi Heikkilä</i> (nimi)	<i>Mira Korkalainen</i>
	<i>Kaivokatu 14b</i> (osoite)	<i>Puolalankatu 9</i>
	<i>041-5314544</i> (puhelinnumero)	<i>040-5176486</i>

Anomus käsitelty

11/11 2010

(x) lupa myönnetty

( ) lupa eväty, peruste _____

Allekirjoitus

Pentti Laakkio *Satu Halonen*

Anomus ja tutkimussuunnitelma toimitetaan yhtenä kappaleena, josta toimeksiantaja lähettää kopiot yhdelle opiskelijalle, yhdelle ohjaavalle opettajalle ja kullekin työhön osallistuvalla toimipisteelle. Alkuperäinen jää toimeksiantajalla. Valmis työ toimitetaan toimeksiantajalle sovitulla tavalla.

SUOSTUMUSLOMAKE

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Ymmärrän tutkimuksen tarkoituksen ja suostun vapaaehtoisesti Turun Ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijoiden tekemään tutkimukseen isovanhemmuudesta. Tiedän osallistuvani haastatteluun, joka nauhoitetaan sanelukoneelle. Tiedän myös että minulla on oikeus keskeyttää haastattelu tai tutkimukseen osallistuminen koska tahansa. Minulle taataan anonymiteetti eli minun henkilötietojani ei paljasteta tutkimuksen missään vaiheessa eikä minun henkilötietojani luovuteta ulkopuolisille. Kaikki minua koskevat tiedot hävitetään ja haastattelumateriaali tuhotaan tutkimusmateriaalin käsittelyn jälkeen.

Olen lukenut oheisen tekstin ja suostun haastatteluun.

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Paikka ja aika

Opiskelija

Opiskelija

Kehittämistyö

Hoitotyön koulutusohjelma

Terveystenhoitotyö

2012

Viivi Heikkilä ja Mira Korkalainen

ISOVANHEMPIEN ROOLI PERHEEN VOIMAVARANA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Viivi Heikkilä ja Mira Korkalainen

ISOVANHEMPIEN ROOLI PERHEEN VOIMAVARANA

Isovanhemmat ovat olennainen osa perheen sosiaalisessa verkostossa. Kansantaloudellisesti perheiden saama apu on merkittävää. Suurin osa perheistä saa isovanhemmilta lastenhoitoapua. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää isovanhempien perheelle antamaa tukea. Tavoitteena on lisätä isovanhempien valmiuksia olla mukana lastenlasten elämässä. Tutkimuksella haluttiin selvittää: isovanhempien osallistumista eri ikäisten lastenlasten elämään ja sen merkitystä lastenlasten eri ikäkausina lastenlapsille, perheelle ja isovanhemmille, isovanhemman itsensä kokemana. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua ja tutkimushaastattelut analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä. Aineisto kerättiin haastatteleamalla yhdeksää isovanhempaa marraskuussa 2010. Haastatteluja oli seitsemän, joista kaksi haastattelua järjestettiin parihaastatteluna.

Isovanhemmat kokivat isovanhemmuuden tärkeänä lastenlapsille, perheelle ja heille itselleen. Isovanhemmat osallistuivat lastenlasten elämään eri ikäkausina auttamalla arjessa perhettä, rakastamalla, psykososiaalista kehitystä tukemalla, pitämällä yhteyttä eri tavoin, opettamalla elämäntaitoja ja arkielämän taitoja. Isovanhempien osallistumisen merkitys vaihteli eri ikäkausina, mutta tietyt asiat korostuivat muita enemmän kaikkina ikäkausina. Lastenlapsille isovanhempien osallistumisella oli suurin merkitys psykososiaalisen kasvun tukijana ja tärkeänä ihmissuhteena. Kaikkina ikäkausina korostui isovanhempien merkitys tukiverkostona perheelle. Tämä tutkimus osoitti, että isovanhempien osallistumisella on suuri merkitys perheiden arjen tukijana ja lastenlasten kasvatuksen ja kehityksen tukijana. Terveystieteillä on keskeinen rooli

voimavaroja kartoitettaessa ja isovanhemmuuden merkityksen tukemisessa neuvolatyössä ja kouluterveydenhuollossa.

ASIASANAT: Isovanhemmuus, isovanhemmat, osallistuminen, lastenlapset, lapsi, vanhemmuuden roolikartta, tukiverkosto

SISÄLTÖ

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	5
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	8
3 TUTKIMUKSEN TULOKSET	9
4 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISET NÄKÖKANNAT	15
5 POHDINTA	16
LÄHTEET	19

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Isovanhempien rooli on muuttunut vuosisatojen saatossa, mutta he ovat olleet aina kuitenkin perheen keskeinen osa. Suomessa 1700-luvulla varsinkin isoäidin läsnäolo oli merkittävä; se paransi huomattavasti lastenlasten selviytymismahdollisuuksia. Aikaisemmin elettiin useamman sukupolven perheissä, ja isovanhemmat olivat osa nuoremman perheen arkea. Nykypäivän Suomessa ydinperheeseen ei kuulu enää isovanhemmat; vain noin 20 000 perheessä isovanhemmat asuvat samassa taloudessa. (Rotkirch, Söderling & Fågel 2010, 5.) Avioerojen määrällinen kasvu ja lasten lukumäärällinen väheneminen ovat nakertaneet perinteistä ydinperhettä eri tavoin, mistä on seurannut ”hajonneiden” perheiden ja ilman perhettä asuvien määrän kasvaminen. Tällä voi olla isovanhemmuuden merkitystä lisäävä vaikutus. (Haavio-Mannila, Majamaa, Tanskanen, Hämäläinen, Rotkirch & Roos 2009, 12.)

Isovanhemmat ovat olennainen osa perheen sosiaalisessa verkostossa (Broberg, Forssén, Hakovirta, Laukkanen & Tähtinen 2002, 32). Lastenlasten synnyttyä isoäidit ovat usein nuoren perheen kotona auttamassa kotiaskareissa (Mäkelä 1999, 34). Isovanhemmat voivat edesauttaa esimerkiksi imetyksen onnistumisessa (Leena Kaunisto 7.9.2011). Lähellä asuva isovanhempi lisää mahdollisesti perheiden ja lasten turvallisuuden tunnetta, kun lastenlapsi on vielä pieni (Sinnemäki, 2006,10). Isovanhempien suuri merkitys ei kuitenkaan rajoitu vain siihen ajanjaksoon, kun lapsi on pieni, vaan he ovat tärkeä osa lapsen kasvatusta koko lapsuuden ajan. Isovanhempien rooli kasvattajana on hoitoavun antamista, osallistumista arkipäiväisiin asioihin, vanhempien tukena olemista kasvatustyössä ja neuvojen sekä mielipiteiden kertojana toimimista. (Hakala, Järvinen & Torikka 2000, 69; 72.) Isovanhemmat ovat tärkeitä lastenhoivaajia ja ohjaajia (Eirola 2003, 87). Kuitenkin vanhemmat kokevat isovanhempien olevan vasta kolmanneksi tärkein kasvattajaryhmä, vanhempien ja opettajien jälkeen (Hakala, Järvinen & Torikka 2000, 68).

Lastenlasten sairastuessa suurin apu saadaan isovanhemmilta (Broberg ym. 2002, 31). Useimmiten isovanhemmat hoitavat lastenlapsiaan siksi, että he haluavat olla heidän kanssaan. Muita syitä ovat vanhempien iltamenot,

harrastukset, työkiireet ja työmatkat. (Haavio-Mannila ym. 2009, 56–58.) Nuoren lapsiperheen voi olla vaikeaa löytää isoäitejä vastuuntuntoisempia ja helposti saatavia lastenvahteja (Mäkelä 1999, 35–36; 38). Isovanhempien merkitys ei ole siis yhteiskuntien modernisoitumisen seurauksena kadonnut. Voidaan olettaa, että isovanhempien rooli tulee olemaan myös tulevaisuudessa merkittävä. (Tanskanen, Hämäläinen & Danielsbacka 2009.) Isovanhemmuus ansaitisikin yhteiskunnassa näkyvämmän aseman (Sinnemäki 2005, 2). Suomessa isovanhemmuuden tutkimus on hoitotieteellisestikin vähäistä (Ahonen 2001, 2).

Perhehoitotyö on kehittänyt erilaisia isovanhemmuuden roolia vahvistavia toimintamuotoja, esimerkiksi isovanhempien yhdistys sekä varamummu ja varapappa-toiminta (Juhela 2006, 72). Perhepoliittisessa päätöksenteossa tulisi ottaa huomioon isovanhempien kasvava rooli perheissä. Olisi tärkeää, että yhteiskunnan tasolta tuettaisiin eri sukupolvien välillä myös muita kuin biologisia suhteita, esimerkiksi sosiaalista isovanhemmuutta. (Rotkirch ym. 2010, 7.) Sosiaalisella isovanhemmuudella tarkoitetaan isovanhempana olemista muille kuin biologisille lastenlapsille, esimerkiksi puolison tai naapurin lastenlapsille. Varamummon tai – vaarin rooli voi olla elämää rikastuttava asia isovanhemmalle, perhe taas voi saada elämänsä suhteesta iloa ja lämpöä. Elämän käännekohdissa isovanhempi tarjoaa lastenlapsilleen jatkuvuutta ja turvallisuutta, esimerkiksi oman vanhemman ollessa kriisissä. (Rotkirch ym. 2010, 6, 111.) Perheen saama sosiaalinen tuki isovanhemmilta, lisää lapsiperheen arjessa selviytymisen kokemista (Juhela 2006, 2). Avun hakeminen läheisiltä, ystäviltä sekä palvelujärjestelmältä, lisää perheen voimavaroja (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2012).

Lastenneuvolan tehtävänä on lapsen ja perheen tasolla muun muassa mahdollistaa vanhemmille riittävän tuen saaminen vanhemmuuteen, perheen toimivuuden vahvistamiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 17.) Terveidenhoitaja voi tukea perhettä aktiivisesti muuttamaan toimintaansa, esimerkiksi hakemalla tietoa, lisäämällä yhdessäoloa ja vuorovaikutusta, sekä sopimalla arkielämän vastuista ja velvollisuuksista. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2012.) Vanhemmat saavat isovanhemmilta eniten emotionaalista tukea,

sosiaalisen tuen muodoista. Saatuun sosiaaliseen tukeen, vaikuttaa lapsiperheen vanhemman ikä, yhteydenpidon tiheys, isovanhempien terveys, työssä käyminen, harrastukset ja vanhempien toimiminen välittäjäsupolvena sekä suhteen laatu (Juhela 2006, 2.)

Suurin tuki näkyy lastenlasten hoitoapuna, perheen tukemisena kriisitilanteissa, taloudellisena tukemisena ja lastenlasten harrastuksiin kuljettamisena (Broberg ym. 2002, 32). Suurin osa perheistä saa isovanhemmilta lastenhoitoapua (Hakala, Järvinen & Torikka 2000, 17; Broberg ym. 2002, 31). Kansantaloudellisesti isovanhempien tarjoama apu lasten hoidossa on merkittävää (Rotkirch ym. 2010, 5). Noin joka kymmenes isovanhemmista ilmoittaa lastenlasten hoidon olevan säännöllistä. Naisista noin 80 % ja miehistä noin 70 % hoitaa lastenlapsiaan. Isovanhemmista 25 % ei hoida lainkaan lastenlapsiaan, ja heistä kolmasosa on sitä mieltä, ettei lastenhoitoapua tarvita. (Haavio-Mannila ym. 2009, 56–58.)

Joka kymmenes nuoremman polven edustajista saa käytännön apua isovanhemmiltaan (Haavio-Mannila ym. 2009, 70). Useimmiten perheet hoitavat käytännön asiat esimerkiksi siivouksen ilman apua (Broberg ym. 2002, 32). Suurten ikäluokkien lapsista 16 % saa apua kotitöissä (Vierikko 2011, 51). Neuvola - ja kouluikäisten lasten vanhemmista suurin osa kokee saavansa riittävästi tukea isovanhemmiltaan, muilta sukulaisiltaan ja ystäviltään. Täysin riittäväksi saadun tuen koki neuvolaikäisten vanhemmista 64 % ja kouluikäisten vanhemmista 63 %. Neuvolaikäisten lasten vanhemmista 14 % ja kouluikäisten vanhemmista 15 % koki, että saatu apu oli osittain tai täysin riittämätöntä. (Hakulinen-Viitanen, Kaikkonen, Koponen Laatikainen, Mäki, Ovaskainen, Sippola & Virtanen 2010, 126.)

Isovanhemmat voivat olla suuressa roolissa nuoren elämäntapojen ymmärtäjänä, mikä saa aikaan nuoren ja isovanhempien välisiin keskusteluihin raikkaan ja avoimen ilmapiirin. Nuoret arvostavat tukea, mitä he saavat suunnitelmilleen ja elämäntavoilleen. (Keskinen 2004, 36;38; 65; 69.) Nuoret pitävät tärkeänä, että isovanhempien puoleen voi kääntyä esimerkiksi

murrosiän kuohuissa, jolloin suhde omiin vanhempiin on heikompi. He myös arvostavat pitkäaikaista ihmissuhdetta isovanhempiin. (Rönkkö 2003, 87.)

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Aineistonkeruuprosessi aloitettiin kartoittamalla halukkaat tiedonantajat erään varsinaissuomalaisen senioriyhdistyksen syyskokouksen yhteydessä. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Puolistrukturoitu haastattelumenetelmä valittiin tiedonkeruutavaksi, sillä se sopii tilanteisiin, jossa halutaan tietoa tietyistä aiheista haastattelutilanteessa (Saaranen–Kauppinen & Puusniekka 2006a). Teemat perustuvat tehtyyn kirjallisuuskatsaukseen. Kolmas teemakysymys ja apukysymykset on johdettu Varsinais-Suomen lastenkuntayhtymän vanhemmuuden roolikartasta. Teemalistan toimivuutta testattiin koehaastatteluilla (n=4). Koehaastatteluja ei otettu mukaan varsinaiseen tutkimukseen, sillä teemalistan rakennetta muutettiin haastattelujen jälkeen. Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina lukuun ottamatta kahta parihaastattelua. Haastattelutilanteeseen varattiin aikaa 30–45 minuuttia, mikä toteutui haastattelupäivänä suunnitellusti.

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä on kuvattu karkeasti kolmivaiheiseksi prosessiksi, jonka vaiheita ovat aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi 2004, 110).

Kehittämistehtävää alettiin kirjoittaa kesällä 2011. Valittuun aiheeseen päädyttiin, koska haluttiin näkyvyyttä tärkeälle ja ajankohtaiselle aiheelle. Lisäksi haluttiin pohtia lisää terveydenhoitajan roolia isovanhemmuuden tukemisessa lapsiperheiden voimavarana. Tekijät päättivät kirjoittaa kehittämistehtävänään artikkelin, joka käsittelee opinnäytetyötutkimuksen tulosten hyödyntämistä terveydenhoitotyössä. Tekijät tiedustelivat sähköpostitse kuudelta eri lehdeltä kiinnostusta julkaista opinnäytetyötä käsittelevä artikkeli. Terveydenhoitaja-lehti ilmoitti kiinnostuksesta julkaisemiseen.

Artikkeli kirjoitettiin IMRD-rakenteella. IMRD-rakenteen etuna on se, että asiantuntijat löytävät tietyt asiat tietyistä kohtaa artikkelia, sillä siihen sisältyy aina johdanto, käsittelyosuus, tulokset ja pohdinta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 244). Artikkelissa paneuduttiin pääasiassa tuloksiin ja pohdintaan. Kirjoitetusta kehittämistyöstä muotoiltiin vielä Terveystieteiden lehteen ohjeiden mukainen artikkeli, joka hyväksyttiin julkaistavaksi lehteen. Opinnäytetyö ja kehittämistehtävä arkistoitii Theseus-verkkokirjastoon.

3 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Isovanhemmat määrittivät itselleen tärkeimmän roolin kasvattajana Varsinais-Suomen lastenkuntayhtymän vanhemmuuden roolikartan viidestä pääroolista: elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rakkauden antaja, huoltaja ja rajojen asettaja. Tärkeimmiksi rooleiksi itselleen isovanhemmat kokivat rakkauden antajan tai elämänopettajan roolin.

"No kyl mää ensimmäiseks ton rakkauden tietysti täältä otan"

Isovanhempien osallistuminen vauvaikäisten lastenlasten elämään

Kaikki haastatelluista isovanhemmista auttoivat perheitä arjessa välimatkan ja muiden olosuhteiden edellyttämissä rajoissa. Isovanhemmat tukivat ja kannustivat vanhempia, huolehtivat lastenhoidosta, toimivat lastenhoitajana, tukivat taloudellisesti ja osallistuivat tasa-arvoisesti perheen auttamiseen.

Vanhempien tukemisella ja kannustamisella tarkoitettiin muun muassa vanhempien tukemista lastenhoidossa ja neuvonantajana toimimista. Lastenhoidosta huolehtimista oli konkreettinen lastenhoidossa auttaminen. Isovanhemmat toimivat lastenhoitoapuna esimerkiksi, kun lastenlapset olivat sairaana tai antaakseen vapaa-aikaa vanhemmille. Taloudellista tukemista oli muun muassa ruuan ja vaatteiden vieminen perheelle. Haastatellut toivat esille isovanhempien tasa-arvoisen roolin perheen auttamisessa.

"--olttiin aina niinku vanhempien tukena mitä ongelmia heil sit oli lasten hoidossa ni tota tarvittaessa puhelimitse--"

”—kyllähän me silloinkin vaikka niin tota he oli kotonakin ni tota kyllähän me syötettiin ja vaipat vaihdettiin ja tehtiin tämmöst näin hoitosysteemi—”

”--annettiin isälle ja äidille sillä tavalla vapaata aikaa et he pääsi kahdestaan menemään--isä ja äiti on päässy niinku sillai tuulettumaan--”

Isovanhemmat halusivat luoda kontaktin lastenlapsiin tutustumalla vauvaan ja pitämällä yhteyttä eri tavoin. Vauvaan tutustumisella tarkoitettiin tutuksi tulemistä vauvalle, ettei lapsi vierasta isovanhempia ja syntymästä lähtien mukanaoloa. Isovanhemmat kokivat rakastamisen tärkeänä osana suhdetta vauvaikäisiin lastenlapsiin. Rakkautta kertoivat kaikki isovanhemmat antavansa lastenlapsilleen paljon ja se ilmeni henkisen turvallisuuden luomisena ja rakkauden näyttämisenä muun muassa suukottelemalla, lepertelemällä ja hellimällä. Haastatellut kertoivat turvaavansa lastenlastensa fyysistä hyvinvointia asettamalla rajoja ja huolehtimalla turvallisuudesta muun muassa suojelemalla haavareilta ja vahtimalla.

”Pyrimme käymään heillä mahdollisimman usein että vauva tutustuis meihin eikä alkais vierastaa meitä”

”--paapomista ja-- suukottamista”

Isovanhempien osallistuminen leikki-ikäisten lastenlasten elämään

Arjessa auttaminen oli vanhempien tukemista ja kannustamista, toimimista lastenhoitajana, arjessa auttamista, lastenhoidosta huolehtimista ja taloudellista tukemista. Arjen auttamiseen isovanhemmat osallistuivat tasa-arvoisesti. Lastenhoidosta huolehdittiin muun muassa lukemalla iltasatuja ja rauhoittelemalla sairaan lapsen toimintaa.

”--jos sairaita niin koittaa olla paikallaan ja tuijotellaan muumivideoita, ettei vaan riehuttais sitten --”

Isovanhemmat kertoivat viettävänsä aikaa lastenlastensa kanssa monin eri tavoin, esimerkiksi matkustamalla, puuhailemalla ja viettämällä yhdessä vapaa-aikaa. Puuhailemista oli muun muassa pelaaminen, leikkiminen ja lukeminen. Haastatellut pitivät yhteyttä lastenlapsiinsa kyläilemällä ja soittamalla. Lastenlasten psykososiaalista kehitystä tuettiin lapsen yksilöllisyyttä huomioimalla ja itsetuntoa tukemalla, esimerkiksi kehumalla ja kannustamalla. Tärkeään ihmissuhteeseen kuului isovanhempien mielestä esimerkiksi asioiden

pohtiminen yhdessä. Lapsen yksilöllisyyttä huomioitiin muun muassa vastaamalla kysymyksiin ja selittämällä asioita lapsen kehitystasoa vastaavalla tavalla. Lapsen leikkiin liittyvää yksilöllisyyden huomioimista oli vaihtelun tuominen lasten leikkeihin ja leikkien keksimisen tukeminen. Isovanhemmat osoittivat rakkautta teoin ja sanoin sekä luomalla henkistä turvallisuutta, esimerkiksi halaamalla, pitämällä sylissä ja kuuntelemalla.

”--palapelejä ja satukirjoja mä oon joskus ja dvd:tä ollaan käyty hakemassa, niitä katsotaan joskus yhdessä”

”Kolme koota: kehu, kiitä ja kannusta”

”--minusta se kuunteleminen on aika tärkeä rakkauden osoitus myöskin että olen vain sinua varten tässä--”

Isovanhemmat toimivat elämänarvojen opettajina opettaen käytöstapoja ja moraalia sekä välittämällä uskoa. Käytöstavoista lastenlapsille opetettiin pöytätapoja, toisten huomioon ottamista ja mihin saa koskea. Arkielämäntaidoista opetettiin terveellisiä elämäntapoja, kädentaitoja ja arkipäivän taitoja. Isovanhemmat opettivat esimerkiksi ruuanlaittoa, mistä ruoka tulee sekä kasvattivat sanavarastoa.

”--sanotaan että siihen ei kosketa ja kiinnitetään se huomio jo muualle--”

”--ottanu heiät mukaan et me mennään hakemaan perunoita ja katsotaan missä porkkanat kasvaa--he oppii sitä että mistä ruoka tulee”

Isovanhempien osallistuminen koulu- ja nuoruusikäisten lastenlasten elämään

Arjessa auttamista oli lastenlasten ja muun perheen taloudellinen tukeminen, arjessa auttaminen ja vanhempien tukeminen ja kannustaminen muun muassa antamalla neuvoja. Isovanhemmat auttoivat arjessa esimerkiksi tukemalla rahallisesti ja kyyditsemällä.

Isovanhemmat tukivat lastenlasten psykososiaalista kehitystä keskustelemalla, myötäelämällä, itsetuntoa tukemalla, isovanhempi-lapsisuhteella ja huomioimalla lasta. Tärkeä ihmissuhde oli molemminpuolista oppimista ja yhdessä tsemppaamista. Isovanhemmat keskustelivat lastenlasten kanssa muun muassa ystävyys-suhteista, opinnoista ja virheistä oppimisesta.

Lastenlapsia huomioitiin tasa-arvoisesti. Isovanhemmat kertoivat myötäelävänsä lastenlasten kanssa muun muassa jatkuvalla yhteydenpidolla. Haastateltavat osoittivat rakkautta teoin ja sanoin sekä ylläpitämällä henkistä turvallisuutta. Rakkautta osoitettiin muun muassa halaamalla ja olemalla valmiita aina kuuntelemaan lastenlasten huolia. Lisäksi isovanhemmat mainitsivat myös halunneensa luoda lapselle turvallisuuden tunnetta vanhempien erotessa. Yhteydenpitämisen muotoja olivat kommunikointi sähköpostilla ja soittamalla sekä vieraileminen isovanhempien luona.

”--soitellaan että heti jos ei olla nähty -- ja myötäelämistä juur heiän kanssa ja ja aina kysytään onko jotain tarvetta et onks nyt mitään hätää ja onks kaikki hyvin—”

”--mummil ja vaaril voi aina kertoa, oli mitä tahansa -- että ettei jää yksin koska nyky maailma on semmonen ku se on-- et on avoimet ovet”

Elämäntaitoja opettaessa isovanhemmat korostivat moraalin ja rajojen tärkeyttä sekä välittivät uskoa. Lastenlapsille opetettiin muun muassa vastuuta ja velvollisuuksia. Arkielämäntaidoista lastenlapsille opetettiin ruokaan liittyviä asioita, terveellisiä elämäntapoja sekä kieliä. Erityisesti ruokaperinteiden siirtäminen koettiin tärkeäksi asiaksi.

”--olen yrittänyt sitten lapsenlapsille et ei meil oo pelkästään oikeuksia et meil on myöskin vastuuta ja velvollisuuksia--”

”--ollaan tehty karjalanpiirakoita ja karjalanpaistia--”

Isovanhempien osallistumisen merkitys lastenlapsille, isovanhemman itsensä kokemana lastenlasten eri ikäkausina

Isovanhemmat katsoivat osallistumisensa merkitsevän vauvaikäisille lastenlapsille kiintymystä ja tärkeää ihmissuhdetta. Kiintymys suhteessa näkyi, kun lapsenlapsi ei vierastanut ja tunnisti isovanhemman. Isovanhemman osallistuminen merkitsi vauvaikäisille lastenlapsille myös turvallista ihmistä ja turvallista syliä.

”--sekin ihmiskontakti niin muodostuu sieltä vauvaiästä saakka ja tota oppivat tuntemaan isovanhemmat--kun ne ovat läsnä ja jaksavat kuunnella ja hoitaa heitä”

Haastatellut kokivat osallistumisensa merkitsevän leikki-ikäisille lastenlapsille makuaistin kehittämistä, ajanantamista ja psykososiaalisen kasvun tukemista. Tämä suhde koettiin tärkeäksi. Isovanhemmilla oli esimerkiksi enemmän aikaa leikkiä, he tarjosivat uusia makukokemuksia ja hemmottelivat. Tämä tärkeä ihmissuhde muun muassa laajensi lapsen elämänpiiriä.

”-- isovanhempi ehtii enemmän leikkimään -- kun hän harvoin tulee ni se on niinku juhlaa--”

Isovanhemmat kannustivat koulu- ja nuoruusikäisiä lastenlapsia opinnoissa ja tukivat psykososiaalista kasvua. He pitivät tätä ihmissuhdetta tärkeänä. Isovanhemmat tukivat psykososiaalista kasvua toimimalla itsetunnon kohottajana ja kannustivat opintojen sujumisessa.

”--jokainen tulos mikä sielt tulee niist testeist niin se täytyy hyväksyä ei voi sanoa et miten sä tällä lailla -- kyl siinä lytätään koko itsetunto sitte vaan sanotaan et ai no tä on kuule ihan hyvä eikä pidä verrata muihin-- ”

Isovanhempien osallistumisen merkitys perheelle lastenlasten eri ikäkausina isovanhempien kokemana

Isovanhemmat kokivat olevansa tärkeä osa vauvaikäisten lastenlasten perheiden tukiverkostoa. Isovanhemmat tukivat vanhempia antamalla kokemusperäisiä ohjeita, tukemalla jaksamista, esimerkiksi hoitamalla koliikkivauvaa, jotta vanhemmat saavat nukuttua riittävästi. Haastatellut isovanhemmat kertoivat toimivansa paljon perheiden lastenhoitoapuna ja olivat muutoinkin käytettävissä perheiden sitä tarvitessa. Näin isovanhemmat antoivat vanhemmille vapaa-aikaa ja helpottivat perheen arkea. Isovanhemmat kokivat vanhemmille tärkeänä asiana, että turvallinen ihminen huolehti lapsesta. Isovanhemmat pitivät omaa olemassaoloaan tärkeänä perheelle ja kokivat että heitä arvostetaan. He pitivät perheiden ja isovanhempien välistä ihmissuhdetta hienona asiana.

”--aika rankkaa aikaa siis olla äitiyslomalla ja vanhempainvapaalla kotona, ilman sitten näitä, näitä tota aikuiskontakteja, et jos oot koko päivän vauvan kanssa, niin se on tosi raskasta--tarvitaan niinku myöskin muita aikuisia ja jotain tukiverkostoa--”

”--must tuntuu et he aikalaille pitää tärkeänä sitä et mummi ja vaari on olemassa --jos on hätä niin kyllähän se mummi ja vaari avuks tulee, oli se minkä tyyppinen hätä tahansa--must tuntuu et mummii ja vaarii arvostetaan”

Tukiverkostona toimimista leikki-ikäisten lastenlasten perheelle oli lastenhoitoavun antaminen, sairaan lapsen hoitaminen sekä tarvittaessa käytettävissä oleminen. Isovanhempien apu toi vanhemmille lisää vapaa-aikaa ja aikaa harrastaa, kun turvallinen ihminen huolehtii lapsesta. Isovanhemmat toimivat leikki-ikäisille lapsille virikkeiden antajina. Isovanhemmat leikittivät, jakoivat elämäkokemuksia, antoivat kokemuksia ja veivät lastenlapsia eri paikkoihin. Tärkeällä ihmissuhteella isovanhemmat tarkoittivat olemassaolonsa tärkeyttä lastenlapsille.

--perhe välillä väsyä pelaamaan ja leikkimään, on lisää näitä leikittäjiä ja lisää niitä jotka antaa niinku täämösiä elämyksiä ja kokemuksia ja vie eri paikkoihin--

--laps ku kasvaa ni oppii aina enemmän näistä ihmissuhteista--tulee vielä tärkeemmäksi nää nämä isovanhemmatkin yksinä aikuisina et on niinku lisää semmosia aikuisia ympärillä ja turvallisia aikuisia joihin voi luottaa--laajentaa sitä lapsen elämänpiiriä kaikella tavalla"

Koulu -ja nuoruusikäisten lastenlasten vanhemmat saivat isovanhemmilta tukea ja kannustusta sekä tukea vanhemmuuteen. Näin he toimivat osana perheen tukiverkoston.

--kriisin paikka -- ohitettiin kun vähän järkeiltiin ja mietittiin asioita eteenpäin mut niit kriisejä tulee aina ja ne on hirveen raskaita varsinkin minulle"

Osallistumisen merkitys isovanhemmalle lastenlasten eri ikäkausina

Haastatellut kuvasivat osallistumisen merkitykseksi vauvaikäisten lastenlasten perheeseen osallistumisen, jatkuvuuden tunteen ja tärkeän ihmissuhteen. Isovanhemmat kertoivat perheeseen kuuluvuuden tunteen muodostuvan mukanaolosta lastenlasten elämässä ja kuulumisesta ydinperheeseen.

--lapset on tuota se elämässä se eturuoka ja lapsenlapset on jälkiruoka, se herkku siellä perässä et niist ei tarvi niin täyttä vastuuta kantaa mutta saa olla siinä mukana"

Isovanhemmat kuvasivat osallistumisen merkitsevän leikki-ikäisille lastenlapsille jatkuvuuden tunnetta, tärkeää ihmissuhdetta, sisältöä elämään ja muuttuvissa elämäntilanteissa tukijana toimimista. Osallistuminen toi isovanhempien elämään sisältöä ja arjen täytettä.

"Viikkojen täytettä on kieltämättä, lisuketta tähän eläkeläiselämään--"

Haastateltavat toimivat koulu- ja nuoruusikäisille lastenlapsilleen muuttuvien elämäntilanteiden tukijana ja kokivat ihmissuhteen tärkeäksi. Isovanhemmat kokivat osallistumisen merkityksen valtavan suureksi.

”--siinähan oppii valtavasti mää aina sanonu ettei keneltäkään opi niin paljo kun omilta lapsiltaan ja lapsenlapsiltaan jos vaan kuuntelee--”

4 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISET NÄKÖKANNAT

Luotettavuutta pyrittiin lisäämään haastattelutilanteessa kiireettömällä ilmapiirillä, hyvin suunnitellulla ajankäytöllä ja häiriöttömällä kululla. Luotettavuuden lisäämiseksi haastattelut nauhoitettiin kahdella nauhurilla. Haastattelut kuunteli litterointivaiheessa kaksi henkilöä ja teksti litteroitiin sanatarkasti. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä, sillä tutkimuksessa haluttiin tarkastella asioita haastateltujen näkökulmasta. (Morse & Field 1996). Tutkijan on esitettävä analyysin tueksi tarpeeksi alkuperäishavaintoja eli suoria lainauksia tiedonantajilta (Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1997, 219). Tässä tutkimuksessa pyrittiin käyttämään suoria lainauksia isovanhempien kuvauksista mahdollisimman paljon tuloksia raportoitaessa. Näin lukija voi arvioida helpommin tehtyä työtä. (ks. Hirsjärvi & Remes 2007, 226–227.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa on riittävästi, kun aineisto alkaa niin sanotusti toistaa itseään eli saturoitua (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b). Tässä tutkimuksessa luotettavuutta lisää tutkimushaastateltavien riittävä määrä (n=9) ja heiltä saatu riittävä määrä aineistoa. Tutkimuksessa oli riittävä määrä haastateltavia, sillä saturoituminen tapahtui tutkimustiedon osalta. Tarkka selostus lisää tutkimuksen luotettavuutta tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Kun aineistoa tuotetaan, tulee olosuhteet kertoa raportissa selvästi ja paikkansapitävästi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 227.) Toisaalta tutkittaviksi valikoitui isovanhempia, jotka olivat osallistuvia isovanhempia, eivätkä tulokset välttämättä anna kokonaisvaltaista kuvaa isovanhempien osallistumisesta.

Tiedonantajat osallistuivat vapaaehtoisesti tutkimukseen. Haastattelujen aikana tutkijat onnistuivat luomaan rennon ilmapiirin. Haastatelluille isovanhemmille kerrottiin tutkimuksesta suullisesti ja kirjallisesti. Tiedonantajille kerrottiin ennen haastattelua haastateltavan oikeuksista ja haastattelun kulusta. Haastateltavat täyttivät ennen haastattelua lomakkeen tietoisesta suostumuksesta ja heille informoitiin mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu. Saatu tutkimusaineisto käsiteltiin luottamuksellisesti ja tutkittavien anonymiteetti säilytettiin. Tässä työssä virhelähteet on pyritty minimoimaan tiedostamalla ennakkokäsitykset, raportoimalla ja julkaisemalla tulokset rehellisesti. (Kts Leino-Kilpi & Välimäki 2004, 290–293.)Tutkimustuloksista raportoitiin haastatelluille isovanhemmille.

5 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia isovanhempien osallistumista lastenlasten ja perheiden elämään. Esille nousi isovanhempien kokemus heidän olemassaolonsa tärkeydestä perheille ja lastenlapsille, sekä näiden ihmissuhteiden merkityksestä heille itselleen. Tutkimuksessa esiin nousseet asiat ovat hyvin pitkälle samoja asioita, joita aikaisemmissakin tutkimuksissa on kuvattu. (Hakala, Järvinen ja Torikka, 2000; Juhela 2006.) Isovanhemmat osallistuivat lastenlapsien elämään eri tavoin eri ikäkausina. Kuitenkin kaikkina ikäkausina korostui perheen arjessa auttaminen ja rakastaminen. Vauvaiässä korostui perheen arjessa auttaminen ja kontaktin luominen lapseen. Leikki-ässä korostui psykososiaalisen kehityksen tukeminen ja erilaisten taitojen opettaminen. Myös koulu- ja nuoruusiässä korostui psykososiaalisen kehityksen ja itsetunnon tukeminen.

Lastenneuvolan tehtävänä on lapsen ja perheen tasolla muun muassa mahdollistaa vanhemmille riittävän tuen saaminen vanhemmuuteen, perheen toimivuuden vahvistamiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 17.) Tämä tutkimus osoitti, että isovanhempien osallistumisella on suuri merkitys perheiden arjen tukijana ja lastenlasten kasvatuksen ja kehityksen tukijana. Sosiaali- ja terveysministeriön (2004) suosituksen mukaan lapsen kannalta voimavaratekijöitä ovat muun muassa perheen sosiaaliset verkostot ja

huolenpito lapsesta. Voimavarojen vahvistaminen on yksi tapa edistää terveyttä. Kuntien tulee tukea perhe- ja voimavaralähtöistä työtettä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 3, 19.)

Neuvola - ja kouluikäisten lasten vanhemmista noin 60 % kokee isovanhemmilta, muilta sukulaisilta ja ystäviltä saadun tuen riittäväksi. (Hakulinen-Viitanen ym. 2010, 126.) Neuvolatyössä terveydenhoitajan on kartoitettava tukiverkostoa jo ensikäynnistä lähtien ja kartoitusta on hyvä tehdä koko asiakkuuden ajan. Mikäli isovanhemmat haluavat osallistua aktiivisesti lastenlasten ja perheen elämään, voi terveydenhoitaja tukea isovanhemmuutta monin eri tavoin. Vanhempia voi kannustaa ottamaan isovanhemmat mukaan jo äitiysneuvolakäynneille. Moni isovanhempi luultavasti haluaisi kuulla syntymättömän lapsenlapsen sydänäänet. Jo raskausaikana terveydenhoitaja voi välittää tietoa isovanhemmuudesta antamalla esimerkiksi isovanhemmuutta käsittelevien Internet-sivujen osoitteita. Raskausaikana vanhemmille voisi jakaa isovanhemmuutta tukevaa materiaalia. Esimerkiksi imetyksessä isovanhemmilla on suuri rooli imetyksen onnistumisen suhteen (Leena Kaunisto 7.9.2011).

Tässä tutkimuksessa tuli esille, että osa isovanhemmista olisi halunnut osallistua enemmän lastenlastensa ja perheiden elämään, mutta pelkäsivät puuttuvansa liikaa perheiden elämään. Lastenneuvolassa terveydenhoitaja voi ohjata vanhempia rohkaisemaan arempia isovanhempia osallistumaan lastenlasten elämään, esimerkiksi pyytämällä isovanhempia mukaan neuvolakäynnille. Vanhemmille voi ehdottaa säännöllisen lastenlasten ja isovanhempien välisen yhteisen ajanviettopäivän sopimista, esimerkiksi viikoittain tai kuukausittain, jolloin myös vanhemmat saavat omaa aikaa. Tässä tutkimuksessa osalla haastateltavista oli tapana viettää niin sanottua isovanhempien päivää, jolloin he hakivat lastenlapset päivähoidosta ja viettivät illan heidän kanssaan. Terveydenhoitajat pitävät yhteyttä alueensa päiväkoteihin. Näin terveydenhoitajilla on mahdollisuus kannustaa päiväkoteja järjestämään isovanhempien vierailupäiviä.

Toisaalta on olemassa isovanhempia, jotka eivät halua tai muutoin pysty osallistumaan lastenlastensa elämään, esimerkiksi työkiireiden, pitkien

etäisyyksien tai terveydentilan vuoksi. Yli kuudesosa vanhemmista kokee saadun avun osittain tai täysin riittämättömäksi. Tällaisissa tilanteissa terveydenhoitaja voi tukea vanhempia ottamaan yhteyttä kunnan ja eri sektoreiden palveluihin, esimerkiksi varamummo- ja varavaari -toimintaan.

Viime vuosikymmeninä on tehty tärkeää tutkimusta isovanhempien ja lastenlasten välisistä suhteista (Haavio-Mannila ym. 2009, 12). Hoitotieteessä isovanhemmuutta on tutkittu vähän Suomessa (Ahonen 2001, 2). Yhteiskunnan tasolla ei ole kokonaisvaltaisesti isovanhemmuutta tukevaa tahoa. Sosiaali- ja terveysalalla ei ole paneuduttu esimerkiksi isovanhemmuuteen liittyvään tutkimus- ja kehittämistyöhön ja vain harva ammattikorkeakoulu antaa aihetta koskevaa opetusta, myöskään isovanhemmuuteen liittyviä opinnäytetöitä ei ole tehty. (Sinnemäki, 2006, 2-3.) Isovanhemmuus ansaitsisi yhteiskunnassa näkyvämmän aseman, esimerkiksi työelämässä ei ole tunnistettu isovanhemmuuteen liittyviä vaatimuksia (Sinnemäki 2005, 2).

Tutkimustulokset antavatkin lisäaihetta pohtia, minkälaisena leikki-ikäiset lastenlapset kokevat isovanhempien osallistumisen merkityksen, vaikkakin tutkimusryhmänä leikki-ikäiset lapset ovat haasteellisia. Koulu- ja nuoruusikäisten lasten ja perheiden näkökannasta asiaa on tutkittu, mutta erityisesti tarvittaisiin lisää tietoa leikki-ikäisten lastenlasten kokemuksista. Lisäksi tutkijoilla heräsi mielenkiinto isovanhempien kokemukseen lapsenlapsettomuudesta sekä siihen, mikä merkitys lastenlapsille ja perheelle on, kun isovanhemmat eivät osallistu lastenlastensa elämään.

LÄHTEET

Ahonen, H. 2001. Lapsenlapsen syntymä ja lastenneuvolaikäisen lapsen isovanhemmuus isovanhemman kokemana. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Broberg, M.; Forssén, K.; Hakovirta, M.; Laukkanen, A-M. & Tähtinen, J. 2002. Lapsiperheiden ja lasten hyvinvointi Halisten ja Kohmon lähiöissä. Viitattu 31.1.2011. Saatavissa <http://www05.turku.fi/urban/files/julkaisu7.pdf>.

Eirola, R. 2003. Lapsiperheiden elämänhallintavalmiudet. Perheohjauksen arviointi. Väitöskirja. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Viitattu 19.9.2011. Saatavissa <http://www.uku.fi/vaitokset/2003/isbn951-781-941-2.pdf>.

Haavio-Mannila, E.; Majamaa, K.; Tanskanen, A.; Hämäläinen, H.; Rotkirch, A. & Roos, J. 2009 Sukupolvien ketju. Suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 107.

Hakala, M.; Järvinen, M. & Torikka M. 2000. Kasvatusvastuu osana vanhemmuutta. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 09.10.2010. Saatavissa <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00100.pdf>.

Hakulinen-Viitanen, T.; Kaikkonen, R.; Koponen, P.; Laatikainen, T.; Mäki, P.; Ovaskainen, M-L.; Sippola, R. & Virtanen, S. 2010. Lasten terveys -LATE-tutkimuksen perustulokset lasten kasvusta, kehityksestä, terveydestä, terveystottumuksista ja kasvuympäristöstä. Viitattu 30.1.2010. Saatavissa <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3ebde5ad-1be7-4268-9167-df23095fca33>.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 16., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Juhela, T. 2006. Isovanhempien antama tuki lapsiperheen arjessa selviytyminen. Pro gradu-tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto. Viitattu 19.9.2011. Saatavissa <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01308.pdf>.

Kaunisto Leena 7.9.2011. Luento: Imetys.

Keskinen, T. 2004. Ymmärrystä, ei kontrollia. Tutkimus nuorten sukupolvisuhteista. Pro gradu –tutkielma. Sosiologia, sosiaaligerontologian linja. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 15.3.2011. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11718/G0000612.pdf?sequence=1>

Leino-Kilpi, H. & Välimäki, M. 2004. Etiikka hoitotyössä. Juva: WSOY.

Morse, M. & Field, P. 1996. Nursing research: the application of qualitative approaches. Chapman & Hall: Lontoo. Viitattu 13.9.2011. Saatavissa http://www.google.com/books?hl=fi&lr=&id=_3h_Tqnp1-IC&oi=fnd&pg=PA1949&dq=morse+and+field+1996&ots=V-2vd9wljU&sig=gBWzuuyTqbfzdDYfy-Gh2agCaeE#v=onepage&q=morse%20and%20field%201996&f=false.

Mäkelä, M. 1999. Isovanhemmuuden merkitys isoäideille. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 24.2.2011. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/8869?show=full>

Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 1998. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY

Rotkirch, A.; Söderling, I. & Fågel, S. 2010. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmuuteen. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy

Rönkkö, R. 2003. Isovanhempien merkitys lapsenlapsille kolmessa eri ikäryhmässä. Pro gradu –tutkielma. Sosiaalipsykologian ja sosiologian laitos. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Kuopion yliopisto. Viitattu 16.09.2010 <http://www.uku.fi/ssf/sospsyk/ronkko.pdf>.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 8.10.2010. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 20.3.2011. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>.

Sinnemäki, T. 2005. Isovanhemmuudesta voimaa - Selvitys isovanhemmuuteen liittyvästä toimintakentästä. Terveyden edistämisen keskus.

Sinnemäki, T. 2006. Isovanhemmuudesta voimaa - Selvitys isovanhemmuuteen liittyvästä toimintakentästä. Viitattu 30.1.2011. Saatavissa <http://www.tekry.fi/timage.php?i=100389&f=1&name=Isovanhemmuudesta+voimaa+-selvitys+2005.pdf>.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Suuntaviivat lastenneuvolatoiminnassa järjestämisestä kunnille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004:13. Helsinki. Viitattu 19.9.2011. Saatavissa http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3587.pdf&title=Suuntaviivat_lastenneuvolatoiminnan_jarjestamisesta_kunnissa_fi.pdf.

Tanskanen, A.; Hämäläinen H. & Danielsbacka M. 2009. Moderni isoäitihypoteesi. Evoluutioteoreettinen tulkinta isoäideiltä saadusta lastenhoitoavusta. Yhteiskuntapolitiikka 74 (2009):4.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012. Kuvaus voimavara- ja menetelmistä. Viitattu 1.2.2012. Saatavissa http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/voimavara- ja menetelmistä.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Vierikko, M. 2011. Lastenhoitoa ja digiboksin viritystä. Sukupolvien välinen käytännön auttaminen suurten ikäluokkien perheissä. Helsingin yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 19.9.2011. Saatavissa <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/27336/Lastenhoitoa%20ja%20digiboksin%20virityst.pdf?sequence=2>.